

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2010:1

1

Talous
Suhdanne
Artikkeli

ETLA – Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen edeltäjä Taloudellinen Tutkimuskeskus perustettiin vuonna 1946 suorittamaan taloudellista ja talouspoliittista päätöksentekoa palvelevaa kansantaloudellista, liiketaloudellista ja sosiaalipoliittista tutkimustyötä. Laitosta ylläpitävän kannatusyhdistyksen jäseniä ovat Elinkeinoelämän keskusliitto r.y., Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton (TT) Säätiö ja Palvelutyönantajien yleinen työnantajaliitto r.y. Laitoksessa suoritetaan tutkimuksia myös kannatusyhdistyksen ulkopuolisella rahoituksella. Tätä toimintaa varten ETLA on perustanut erillisen projektitutkimusyksikön. Tutkimus- ja ennustetoiminnan tuloksia julkaistaan laitoksen eri julkaisusarjoissa.

VALTUUSKUNTA

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Jäsenet

Maarit Aarni-Sirviö

Magnus Bargum

Jorma Eloranta

Leif Fagernäs

Matti Halmesmäki

Arto Hiltunen

Ole Johansson

Kari Jordan

Asmo Kalpala

Ari Kaperi

Johannes Koroma

Eero Kotkasaari

Heikki Lehtonen

Liisa Leino

Marjo Miettinen

Arto Ojala

Timo Parmasuo

Bertel Paulig

Jussi Pesonen

Juha Rantanen

Jaakko Rauramo

Leena Saarinen

Matti Vuoria

Antti Zitting

HALLITUS

Jorma Ollila

Puheenjohtaja

Georg Ehrnrooth

Varapuheenjohtaja

Jäsenet

Sari Baldauf

Anne Brunila

Antti Herlin

Bengt Holmström

Jukka Härmälä

Sakari Tamminen

Björn Wahlroos

TUTKIMUSNEUVOSTO

Pentti Vartia

Puheenjohtaja

Jäsenet

Pentti Arajärvi

Sixten Korkman

Jussi Mustonen

Vesa Puttonen

Aino Sallinen

Otto Toivanen

Raimo Väyrynen

ETLA – ELINKEINOELÄMÄN TUTKIMUSLAITOS

Suhdanne

VUOSIKIRJA

2010:1

Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos on julkaissut suhdanne-ennusteita vuodesta 1971. Vuoden 2006 alusta ennusteet julkaistaan kaksi kertaa vuodessa ilmestyvässä SUHDANNE-vuosikirjassa. SUHDANNE sisältää myös artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Sixten Korkman
VTT
toimitusjohtaja,
talouspolitiikka

Pasi Sorjonen
KTT
päätoimittaja,
ennustepäällikkö,
yhteenvedo,
talouspolitiikka,
rahoitusmarkkinat

Birgitta Berg-Andersson
KTL
vienti,
tuotanto,
tuonti

Paavo Suni
TTM
kansainvälinen
talous

Hannu Kaseva
VTK
julkinen talous,
investoinnit,
tuotanto,
työllisyys

Reijo Mankinen
VTK
yksityinen kulutus,
tuotanto, hinnat ja
kustannukset,
mallien käyttö

Julkistamispäivä: 24.3.2010

Toimitustyö: Laila Riekkinen, taitto: Kimmo Aaltonen, kuvat: Kimmo Aaltonen ja Eija Kauppi

Suhdanteen kuvat ovat katsottavissa internetissä (www.etla.fi). Suhdanteen laadinnassa käytettävää tilastoaineistoa voi tilata ETLAn tytäryhtiöstä Etlatieto Oy:stä (puh. 09-609 901). Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksen ETLAn julkaiseman Suhdanne-vuosikirjan kustantaa ja myy ETLAn tytäryhtiö Taloustieto Oy (puh. 09-609 909).

PÄÄTOIMITTAJAN ESIPUHE

Onko meillä
luotettavaa näyttöä
suhdanne-
käänteestä?

Tämänkertaisen Suhdanteen ilmestyessä maailmantalous on aikaisempien ennusteidemme mukaisesti vähitellen toipumassa syvimmästä taantumastaan 1930-luvun jälkeen.

Suomessa valtion ja kuntien rahoitusasema on heikentynyt siinä määrin, että ilman nopeaa talouskasvua ja kipeitä päätöksiä niitä uhkaa paheneva velkakierre. Jotain pitäisi tehdä! Mutta milloin on oikea aika menojen leikkauksille ja verojen korotuksille – nyt, ensi kesänä vai vasta kevään 2011 eduskuntavaalien jälkeen? Kiristykset vaativat suhdanteen kääntymistä nousuun – onko meillä sellaisesta käänteestä luotettavaa näyttöä? Tällaisia kysymyksiä pohdimme tällä kertaa.

Meitä kaikkia koskettaa elintarvikkeiden korkea hinta Suomessa. Markku Kotilainen, Heli Koski, Reijo Mankinen ja Olavi Rantala pääättelevät artikkelissaan sen selittyvän pääosin elintarvikeketjun korkealla kustannustasolla ja arvonlisäveron kireydellä.

Toivotan kaikille lukijoille mukavaa kevättä ja viihtyisiä hetkiä Suhdanteen parissa.

Helsingissä maaliskuussa 2010

Pasi Sorjonen

Talouspolitiikka s. 10

Suhdannekäännö(kö?)

Pasi Sorjonen

Suhdannekatso s. 15

Katso suhdannekehitykseen
Kansainvälinen suhdannekehitys
Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

Investoinnit

Yksityinen kulutus

Julkinen talous

Tuotanto ja työllisyys

Tuonti ja maksutase

Hinnat ja kustannukset

ETLAn ennustevirheet vuosina 1973-2000

Artikkeli s. 73

Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus

Markku Kotilainen, Heli Koski, Reijo Mankinen & Olavi Rantala

Talouspolitiikka

Erityisteemat

"Tarttis tehdä jotain" 6

Sixten Korkman

Julkinen sektori on kriisissä 7

Pasi Sorjonen

Suhdannekäännö(kö)? 10

Pasi Sorjonen

TALOUSPOLITIikka HAUDATTIIN TYÖRYHMIIN

Taloudellisesti Suomi on *itsenäisyysajan syvim-
mässä montussa* ja näkymät ovat pulmallisia niin
lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Orastavasta elpy-
misestä huolimatta ongelmat ovat monelta osin
kärjistymässä ja kasautumassa.

Talouspoliittisesti tämä tarkoittaa että ”*tarttis tehdä
jotain*”. Pitäisi vihdoinkin ja viivytyksittä sopia työurien
pidentämisestä uskottavasti tulevana vuosikymme-
ninä, mikä edellyttää sekä pehmeistä että kovi-
ta elementeistä koostuvaa toimenpidekokonai-
suutta. Näin voidaan vähentää julkisen talouden
kestävyysvajetta ja paineita finanssipolitiikan liian
nopeaan kiristämiseen. Pitäisi tehdä mm. energia-
ja veropoliittisia päätöksiä taloudellisen kasvun
vauhdittamiseksi, ja innovaatiopolitiikkaa tulisi te-
hostaa (tehdyn kansainvälisen arvion pohjalta).

Järkevästi toimien veronkiristykset voivat valtion
nopeasta velkaantumisesta huolimatta vielä odot-
taa, kunnes työttömyyden huippu on ohitettu.
Julkisen talouden saneerauksessa tärkeimpiä lin-
jauksia ovat joka tapauksessa ajan myötä tapah-
tuva työurien pidentäminen ja kunnallisen palve-
lutuotannon tehostaminen.

Päätöksenteon pattitilanne tulisi purkaa, mutta
eduskuntavaalia edeltävänä vuonna kipeitä pää-
töksiä on tavallistakin vaikeampi saada aikaan.
Hallitus ja työmarkkinajärjestöt päättivät 11.3
asettaa puoli tusinaa työryhmää jo monien aiem-
min sovittujen työryhmien lisäksi. Yritystä yhteis-

kunnalliseen vuoropuheluun ja yhteistyöhön voi
pitää perusteltuna, ja toivon mukaan se osoittau-
tuu tulokselliseksi. Mutta aikaa työryhmille annet-
tiin turhan paljon, syksyyn asti. Ja ilmeisenä vaa-
rana on, että ongelmat vain tulevat haudatuksi
työryhmiin, joissa konsensus tarkoittaa jokaisen
osapuolen veto-oikeutta tarvittavien päätösten es-
tämiseen.

Umpikujan välttämiseksi on syytä korostaa *halli-
tuksen vastuuta* päätösten syntymisestä. Valtiova-
rainministeriön rooli päätösten valmistelussa tulisi
olla keskeinen. Järjestöjen rooli on tuoda keskus-
teluun kritiikkiä ja ideoita sekä tukea päätösten
tehokasta toteuttamista, mutta niiden ei pidä sal-
lia estää päätösten tekemistä. Työryhmien koko-
usrumban tuloksena pitää olla jotain muuta kuin
liuta ympäröityä, pelkkää toiveajattelua sisäl-
täviä papereita.

Työmarkkinajärjestöillä on mahdollisuus todistaa
kolmikannan toimivuus ja kykynsä myötävaikut-
taa taloutta ja työllisyyttä sekä hyvinvointivaltion
kestävyyttä tukeviin päätöksiin. Vaihtoehtona on
korporatistien merkityksen heikkeneminen enti-
sestään.

Suomessa tehdään lähivuosina kauaskantoisia
talouspoliittisia päätöksiä, Suomi ei ole mikään
Kreikan kaltainen talouspoliittinen ajopuu. Mutta
todennäköistä on, että tärkeimmät linjaukset kir-
jataan vasta *seuraavan hallituksen ohjelmaan*.

PARIN PROSENTIN TALOUSKASVU EI RIITÄ – SE AJAA VALTION JA KUNNAT PAHENEVAAN VELKAKIERTEESEEN

Seuraavassa haarukoidaan Suomen julkisen sektorin rahoitusasemaan liittyviä riskejä perusennusteen ja vaihtoehtoisen skenaarion avulla.

Perusennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna 1½ prosenttia ja 3½-4 prosenttia vuosina 2011-2012. Viiden vuoden jaksolla 2010-2014 talouden kasvuvauhti on keskimäärin runsaat 3 prosenttia vuodessa. Huonossa vaihtoehdossa Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna vain vajaat ½ prosenttia, minkä jälkeen kasvutahhti kiihtyy siten, että viiden vuoden jaksolla keskimääräinen kasvutahhti on 2 prosenttia.

PERUSENNUSTEESSA

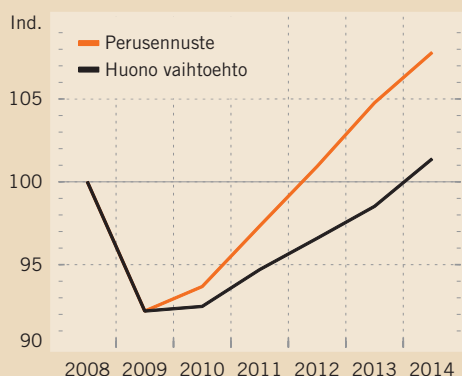
1. Taantumaa edeltänyt kokonaistuotannon taso saavutetaan vuonna 2012.
2. Työttömyysaste on korkeimmillaan runsaat 10 prosenttia vuosina 2010-2011. Sen jälkeen työttömyysaste kääntyy hitaaseen laskuun.
3. Julkisen sektorin (= valtio, kunnat ja eläkejärjestelmä) rahoitusaliäämä kasvaa kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna 3.7 prosenttiin tänä vuonna. Sen jälkeen alijäämä pienenee, mutta edes verraten suotuisa talouskasvu ei riitä kääntämään sitä ylijäämäksi.
4. Valtion ja kuntien rahoitusaliäämä pienenee, mutta ei varsin tyydyttävällä 3 prosentin talouskasvulla poistu itsestään ilman verojen korotuksia ja menojen leikkauksia. Velkaantuminen kasvaa.
5. Valtion ja kuntien bruttovelka kohoaa noin 65 prosenttiin kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna. Velan lisääntyessä velanhoitomenot nousevat. Pitkäaikaiseen velkakierteeseen joutuminen on todellinen uhka, etenkin jos korot nousevat odotettua nopeammin.

HUONOSSA VAIHTOEHDOS

1. Taantumaa edeltänyt kokonaistuotannon taso saavutetaan vasta vuonna 2014, kaksi vuotta perusennustetta myöhemmin.

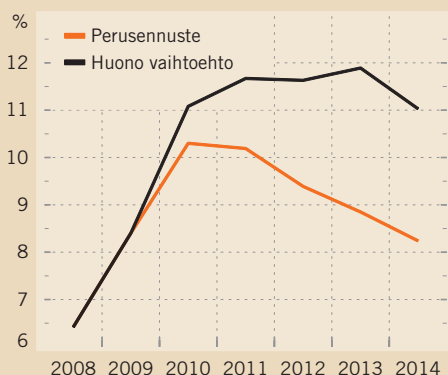
2. Työttömyysaste nousee lähelle 12 prosenttia vuonna 2013. Taantumien jälkeen parin prosentin talouskasvu ei riitä nostamaan työn kysyntää.

BKT:n määrä, 2008=100

Lähteet: Tilastokeskus, ETLÄn laskelmat. ETLA S10.1/b215

Työttömyysaste

Lähteet: Tilastokeskus, ETLÄn laskelmat. ETLA S10.1/b219

3. Julkisen talouden alijäämä kasvaa kokonaistuotantoon suhteutettuna 5 prosenttiin vuonna 2014.
4. Valtion ja kuntien rahoitusaliijäämä kasvaa tarkastelujakson aikana runsaaseen 7 prosenttiin. Velkaantuminen kasvaa jyrkästi enemmän kuin perusennusteissa.
5. Valtion ja kuntien bruttovelka on jakson lopussa lähes 80 prosenttia suhteessa kokonaistuotannon arvoon ja korkomenojen osuus nousee 3 prosenttiin BKT:sta. Velkakierre on väistämätön – siihen ei tarvita korkojen poikkeuksellista nousua. Tällaisesta velkataakastaselviytyminen vaatii rajuja julkisten menojen leikkauksia verojen korotusten rinnalle.

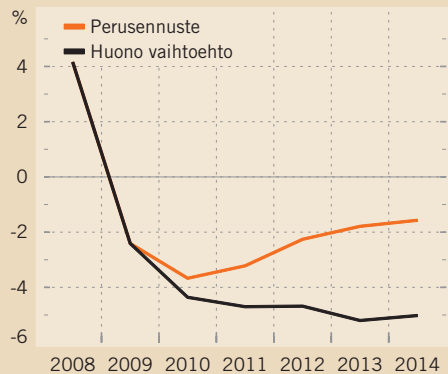
JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Suomen julkisen talouden rahoitusaliijäämä on jo niin suuri, että sen korjaaminen vaatii julkisten menojen leikkauksia ja verojen korotuksia. Alijäämä ei helposti korjaannu enää itsestään, oli talouden kasvutahti lähes miten hyvä tahansa.

Tilanne on vielä huomattavasti vakavampi, jos talouskasvu jää pidemmäksi aikaa pariin prosenttiin vuodessa. Pari prosenttia ei kuulosta huonolta ja normaalioloissa sellainen vauhti olisi jonkin

aikaa siedettävää, mutta syvän taantuman jälkeen kyse olisi suoranaisestä katastrofista. Jyrkän tuotannon pudotuksen jälkeiset työllisyyden menetykset ja sosiaalimenojen nousu jäävät pysyviksi. Pelkästään korkomenojen rahoittamiseen on vuonna 2014 otettava 6 mrd. euroa lisää velkaa. Rajut julkisen talouden kiristykset ovat edessä.

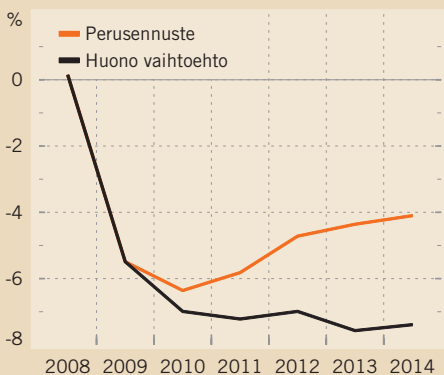
Julkisen sektorin rahoitusaliijäämä suhteessa kokonaistuotantoon

Lähteet: Tilastokeskus, ETLÄn laskelmat.

ETLA S10.1/b217

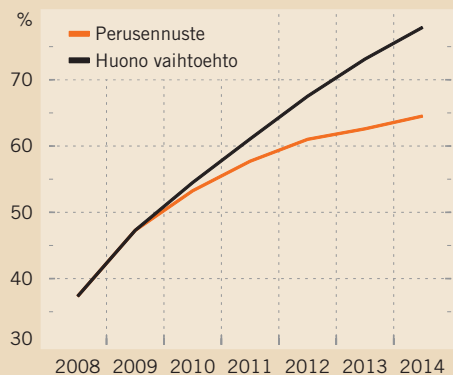
Valtion ja kuntien rahoitusaliijäämä suhteessa kokonaistuotantoon

Lähteet: Tilastokeskus, ETLÄn laskelmat.

ETLA S10.1/b216

Valtion ja kuntien bruttovelka suhteessa kokonaistuotantoon

Lähteet: Tilastokeskus, ETLÄn laskelmat.

ETLA S10.1/b218

Kriisi numeroina

Perusennuste	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BKT:n määrä (2008=100)	100.0	92.2	93.7	97.3	100.9	104.8	107.8
Työttömyysaste, %	6.4	8.4	10.3	10.2	9.4	8.8	8.2
Rahoitustasapaino (suhteessa kok.tuotantoon), %							
- koko julkinen sektori	4.1	-2.4	-3.7	-3.2	-2.3	-1.8	-1.6
- valtio ja kunnat	0.1	-5.5	-6.4	-5.8	-4.7	-4.4	-4.1
Valtion ja kuntien velka (suhteessa kok.tuotantoon), %	37.4	47.3	53.2	57.7	61.0	62.6	64.5
 Huono vaihtoehto	 2008	 2009	 2010	 2011	 2012	 2013	 2014
BKT:n määrä (2008=100)	100.0	92.2	92.5	94.7	96.6	98.5	101.4
Työttömyysaste, %	6.4	8.4	11.1	11.7	11.6	11.9	11.0
Rahoitustasapaino (suhteessa kok.tuotantoon), %							
- koko julkinen sektori	4.1	-2.4	-4.4	-4.7	-4.7	-5.2	-5.0
- valtio ja kunnat	0.1	-5.5	-7.0	-7.2	-7.0	-7.6	-7.4
Valtion ja kuntien velka (suhteessa kok.tuotantoon), %	37.4	47.3	54.5	61.1	67.5	73.1	77.9

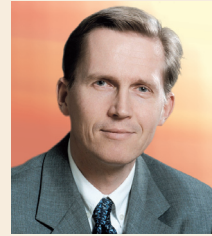
Lähteet: Tilastokeskus, ETLAn laskelmat.

Suhdannekäänn(e)kö?

PASI SORJONEN

Ennustepääällikkö

ETLA

Ei ole pienintäkään epäilystä siitä, että vuosi 2009 oli Suomen taloudelle monin tavoin erittäin huono. Kokonaistuotanto supistui Tilastokeskuksen ennakotietojen mukaan huimat 7.8 prosenttia edellisvuodesta, ja kokonaiskysyntä – viennin, investointien ja kulutuksen summa – joka on eräänlainen talouden aktiviteetin mittari, väheni ennen näkemättömät 12 prosenttia. Tavaravienti väheni runsaan neljänneksen, investoinnit noin 13 prosenttia ja yksityinen kulutus 2 prosenttia. Kotimainen kysyntä heikkeni runsaat 6 prosenttia edellisvuodesta.

Vuoden 2009 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä kokonaistuotanto supistui jokseenkin 8-9 prosentin verran vuotta aikaisemmasta. Viimeisellä neljänneksellä supistumistahti hidastui 5 prosenttiin. On kaikille selvää, että tuotantomäärät ovat kaukana entisistä ja paluu niihin kestää todennäköisesti monta vuotta.

Epäselvää ja kiistanalaista on sen sijaan se, millaisista asemista Suomen talous ponnisti vuoteen 2010. Mikä oli talouden suunta vuoden 2009 lopulla – oliko talous laskussa, nousussa vai polkiko se paikallaan? Nämä ovat avainkysymyksiä talouspolitiikan virityksen kannalta – missä määrin talouden elvytystä pitää lisätä, voiko sitä vähentää vai joko pitää kiristää? Talouden suunnan tunnistaminen on keskeistä myös ennusteiden laatimisen kannalta.

Mihin suuntaan Suomen talous oli siis menossa vuoden 2009 lopulla? Tähän kysymykseen voi-

daan vastata ainoastaan tarkastelemalla taloutta kuvaavia muuttujia, joista säännönmukainen kausivaihtelu on puhdistettu pois jollain monista tilastomatemaattisista kausitasoitusmenetelmistä. Puhdistuksen jälkeen peräkkäiset havainnot ovat keskenään vertailukelpoisia, minkä ansiosta on ainakin periaatteessa mahdollista tunnistaa jälkikäteen talouden suunta ja siinä tapahtuneet jyrkät muutokset, kuten esimerkiksi suhdannekäänteet.

JYRKKIEN SUHDANNEKÄÄNTEIDEN HAVAITSEMINEN ON OLLUT VAIKEAA – MYÖS JÄLKEENPÄIN

Virallisia kausivaihtelusta puhdistettuja tietoja tuottaa yleensä kunkin maan tilastoviranomainen, Suomessa siis Tilastokeskus. Euroopan kansalliset tilastolaitokset alkoivat Eurostatin (Euroopan unionin ylin tilastoviranomainen) suosituksesta vuonna 2005 käyttää kausivaihtelun puhdistamisessa ns. Tramo/Seats -mallia, jotta se tulisi tehtyä kaikkialla samalla yhdenmukaisella ja vertailukelpoisella tavalla.

Tämä uusi kausipuhdistusmenetelmä on aiheuttanut Suomessa, ja mahdollisesti myös muualla, paljon ongelmia talouden käännepestien tunnistamisessa. Jopa poikkeuksellisen jyrkkien muutosten havaitseminen ja niiden ajoittumisen tunnistaminen – vieläpä jälkikäteen – on osoittautunut hyvin hankalaksi.

Oheinen kuvio näyttää kokonaistuotannon kehityksen Suomen virallisten tilastojen mukaan.

Sen yläruutu kertoo, että:

Tilastotietojen julkaisemisajankohta *syys- ja joulukuu 2008*:

Suomen talous oli nousussa vuoden 2008 II ja III neljänneksellä. Taantumasta ei ollut merkkiäkään.

Helmikuu 2009:

Kokonaistuotanto supistuikin jo vuoden 2008 I neljänneksellä sekä lisäksi III ja IV neljänneksellä. Talous oli ollut jo puoli vuotta taantumassa.

Kesäkuu 2009:

Kokonaistuotanto on supistunut aikaisemmin luultua jyrkemmin ja kauemmin – alamäki alkoi jo II neljänneksellä ja on kestänyt neljän neljänneksen ajan.

Syyskuu 2009:

Kokonaistuotanto on supistunut hieman luultua nopeammin. Tuotannon jyrkkä lasku jatkui myös vuoden 2009 II neljänneksellä.

Tämän jälkeen kausipuhdistusmalliin tehtiin eräiden muiden Euroopan maiden tapaan (ja Eurostatin suosittelemalla tavalla) tasomuutos vuoden 2008 IV neljännekselle ja vuoden 2009 I neljännekselle, jotta malli pystyisi paremmin vangitsemaan vuodenvaihteen molemmille puolille osuneen talouden jyrkän pudotuksen. Tasomuutoksella pyrittiin ”totuudenmukaisempaan suhdannekuvaan ja kausitasoituksen laadun parantamiseen” (Tilastokeskuksen tiedote 8.12.2009). Kuvion alaruutu jatkaa tästä eteenpäin:

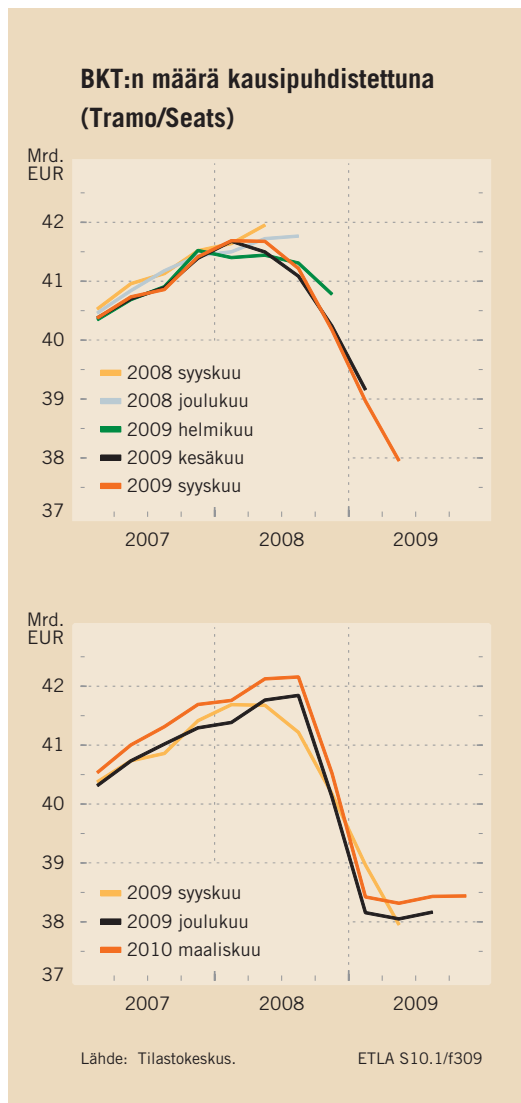
Joulukuu 2009:

Tasokorjauksen jälkeen osoittautui, että kokonaistuotanto kasvoi vuoden 2008 kolmen ensimmäisen neljänneksen ajan. Taantuma alkoi vasta vuoden 2008 viimeisellä neljänneksellä (sama tulos kuin joulukuussa 2008). Kokonaistuotanto putosi jyrkästi IV neljänneksellä ja vuoden 2009 I neljänneksellä. Vuoden 2009 II neljänneksellä alamäki loiveni selvästi ja sinne ajoittui myös taantumien pohja. Sen jälkeen kokonaistuotanto jo lisääntyi III neljänneksellä.

Maaliskuu 2010:

Sama havainto kuin edellä – suhdannehuippu ajoittui vuoden 2008 III neljännekseen ja taantumien pohja vuoden 2009 II neljännekseen. III neljänneksellä kokonaistuotanto lisääntyi, mutta IV neljänneksellä talouskasvu pysähtyi uudelleen.

Voidaan perustellusti sanoa, että sitä mukaa, kun taloudesta on saatu uutta tietoa, virallinen käsitys talouden menneestä tilasta on muuttunut edestakaisin liian paljon, jotta tuota kuvaa voitaisiin enää pitää johdonmukaisena ja luotettavana.

Ennusteiden laatimisen näkökulmasta on suorastaan vahingollista, että käsitys talouden tilasta vaihtelee niin paljon.

Keskeistä on huomata, että muutokset johtuvat nimenomaan käytetystä kausipuhdistusmenetelmästä, eivätkä siitä, että tilastotieto olisi itsessään muuttunut. Itse asiassa tilastoaineisto, johon tätä kausipuhdistusmenetelmää on sovellettu, on muuttunut vain vähän. Luotamme edelleen lähes varauksetta Tilastokeskuksen tilastotuotantoon, mutta samaa emme voi enää sanoa kausitasoi-

tusmenetelmästä, jota Eurostat kannustaa käyttämään.

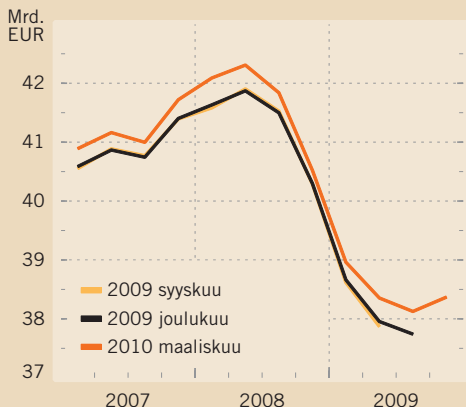
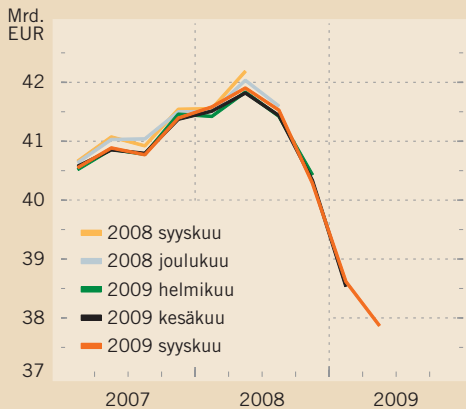
VAIHTOEHTOINEN MENETELMÄ ANTAA ERILAISEN KÄSITYKSEN TALOUDEN KÄÄNTEISTÄ

Talouden käännteistä saa toisenlaisen ja paljon johdonmukaisemman käsityksen käyttämällä vaihtoehtoista kausipuhdistusmenetelmää (X11-Arima). Oheiset laskelmat on tehty ETLAssa samalla tilastoaineistolla, jota Tilastokeskus on käyttänyt omissa kausipuhdistuslaskelmissaan.

Viereisestä kuviosta nähdään, että suhdannehuippu ajoittui vuoden 2008 II neljännekseen, eikä III neljännekseen, kuten virallinen tieto kertoo. Uuden tilastotiedon kertyminen ei muuta tätä käsitystä lainkaan. Vuonna 2009 talouden alamäki jatkui sekä II että III neljänneksellä, joista jälkimmäiseen myös taantumun pohja näyttäisi ajoittuneen. Lisäksi IV neljänneksellä kokonaistuotanto oli 0.6 prosentin nousussa edellisestä neljänneksestä. Amerikkalaiseen tapaan se tarkoittaa 2.6 prosentin nousua vuositason kasvulukuna ilmaistuna. Ero viralliseen nollakasvukäsitykseen on siis valtava.

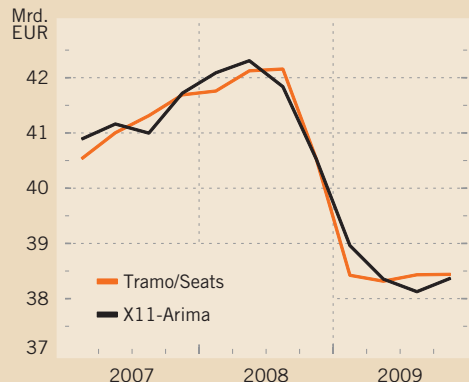
Alla oleva kuvio näyttää vielä kokonaistuotannon kehityksen molemmilla tavoilla kausitasoitettuna

BKT:n määrä (viitevuoden 2005 hintaan), kausipuhdistus X11-Arimalla

Lähteet: Tilastokeskus, ETLAn laskelmat. ETLA S10.1/f310

BKT:n määrä (viitevuoden 2005 hintaan), maaliskuu 2010

Lähteet: Tilastokeskus, ETLAn laskelmat. ETLA S10.1/f311

ja viimeisimmän tilastotiedon mukaan. Kuvaajien erot näyttävät pieniltä, mutta käännepisteet ja kasvutahdit ovat erilaisia.

TULKINTOJA

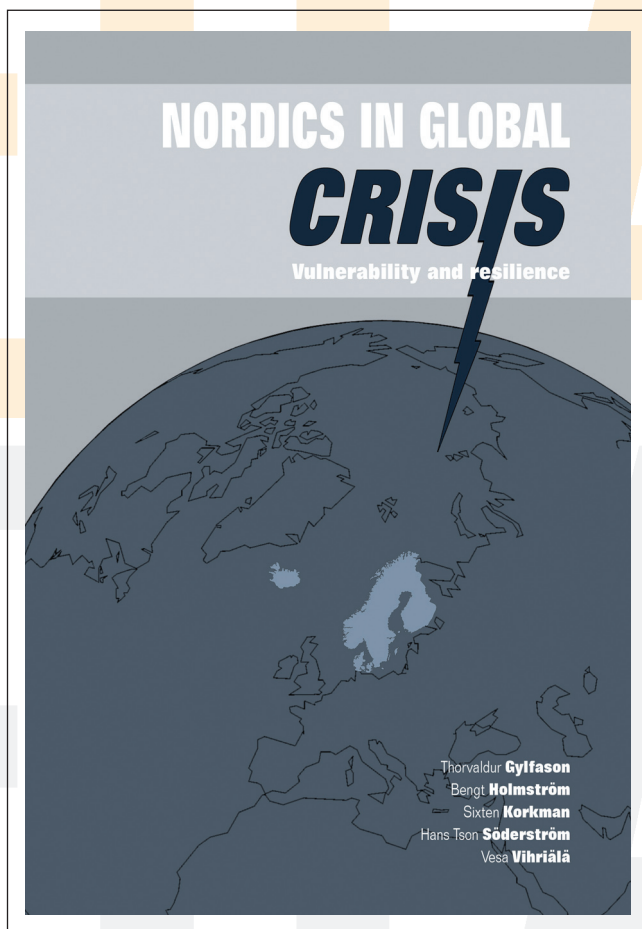
Viimeaikaisen kokemuksemme perusteella vanha perinteinen kausitasoitusmenetelmä X11-Arima näyttää toimivan talouden seurannan ja ennustamisen sekä talouspoliittisen keskustelun näkökulmasta huomattavasti paremmin kuin nykyään virallisesti käytetty Tramo/Seats. Se tunnistaa luotettavasti ja empimättä talouden käännepisteet sekä poikkeavat tapahtumat (kuten lakkojen ajoittumisen). Uudet havainnot eivät muuta mainittavasti historiaa. Tämän vuoksi sarjasta laskeutut prosenttimuutokset vuotta aiempaan pysyvät varsin hyvin ennallaan ja lisäksi ne vastaavat varsin hyvin kausipuhdistamattoman aineiston vastaavia muutoksia. Menetelmän käyttö on erittäin helppoa, joten lähes kenen tahansa on mahdollista toistaa muiden saamat tulokset.

Vastaavasti Tramo/Seats -menetelmällä näyttäisi olevan nimenomaan ennustekäytön kannalta joukko ongelmia. Suurin ongelma on se, että kuva taloustilanteesta muuttuu usein ja liian paljon ol-

lukseen luotettava ja uskottava. Vaikuttaa siltä, että käytännössä menetelmä onnistuu paremmin aikasarjan tasoittamisessa kuin kausivaihtelun tunnistamisessa ja poistamisessa. Lisäksi sen käyttö vaatii huomattavasti "säättämistä" käyttäjältään. Mallia on muutettava tarpeen mukaan, joten ulkopuolisen on selvästi vaikeampi toistaa saadut tulokset kuin X11-Ariman tapauksessa.

Se, missä määrin kausipuhdistuksen ongelmat koskevat myös muita Euroopan maita, on toistaiseksi epäselvää. Alustavat laskelmamme viittaavat kuitenkin siihen, että esimerkiksi Saksan, Ruotsin ja jopa koko euroalueen osalta suhdannekuva riippuu siitä, kumpaa kausipuhdistusmenetelmää käytetään. Yhteistä näille kolmelle on, että käytettäessä X11-Arimaa suhdannehuippu osuu vuoden 2008 II neljännekseen (sama kuin Suomessa), kun taas Tramo/Seats laittaa sen I neljännekseen (Suomessa III neljännes). Huipun jälkeinen pudotus on X11-Arimalla jyrkempi ja sen jälkeinen nousu reippaampi kuin Tramo/Seats -menetelmällä. Lisäksi Ruotsin tapauksessa Tramo/Seats kääntää talouden uudelleen laskuun vuoden 2009 IV neljänneksellä, kun taas X11-Arima pitää sen nousussa.

Nordics in Global Crisis

Thorvaldur Gylfason, Bengt Holmström, Sixten Korkman, Hans Tson Söderström ja Vesa Vihriälä

264 s. 38 euroa
(Tuotekoodi B 242) ISBN 978-951-628-495-1

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Suhdannekatsaus

Katsaus suhdannekehitykseen	16
<i>Pasi Sorjonen</i>	
Kansainvälinen suhdannekehitys.....	22
<i>Paavo Suni</i>	
Kotimainen suhdannekehitys	
Vienti	32
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	
Investoinnit	39
<i>Hannu Kaseva</i>	
Yksityinen kulutus.....	42
<i>Reijo Mankinen</i>	
Julkinen talous.....	46
<i>Hannu Kaseva</i>	
Tuotanto ja työllisyys.....	51
<i>Birgitta Berg-Andersson, Hannu Kaseva</i>	
Tuonti ja maksutase	59
<i>Birgitta Berg-Andersson, Pasi Sorjonen</i>	
Hinnat ja kustannukset	65
<i>Reijo Mankinen</i>	
ETLAn ennustevirheet vuosina 1973-2000	70
Erityisteema	
Suomen vienti Venäjälle	37
<i>Birgitta Berg-Andersson</i>	

Katsaus suhdannekehitykseen

- **Maailmantalous on elpymässä odotetusti**
- **Kasvu on vauhdikkainta Aasiassa – se on myös Yhdysvalloissa selvästi nopeampaa kuin Euroopassa**
- **Suomen kokonaistuotanto lisääntyy kuluvana vuonna 1½ prosenttia ja 3½-4 prosenttia vuosina 2011-2012**
- **Työllisyys heikkenee lisää – työttömyysaste vakautuu tänä ja ensi vuonna runsaaseen 10 prosenttiin**
- **Ilman kiristyksiä julkinen talous pysyy hyvänkin talouskasvun oloissa pitkään alijäämäisenä**

MAAILMANTALOUS ELPYY ODOTETUSTI

Maailmantalous toipuu pahimmasta taantumastaan 1930-luvun jälkeen. Taantumien pohja ajoitui sekä Yhdysvalloissa että euroalueella vuoden 2009 toiseen neljännekseen. Japani elpyi jo aikaisemmin, mutta Iso-Britannia vasta vuoden lopulla ja esimerkiksi Ruotsin tilanne on yhä jossain määrin epäselvä.

Maailmantalouden uutta nousua voi luonnehtia vasta orastavaksi, koska se nojaa teollisuusmaista tekijöihin, joiden vaikutus on tilapäinen. Kasvua ovat toistaiseksi vauhdittaneet lähinnä poikkeuksellisen mittavat raha- ja finanssipoliittiset elvytystoimet sekä varastojen tyhjentämisen hidastuminen. Kansainvälisen kaupan virkoaminen on odotetusti vetänyt viennin ja teollisuustuotannon nousuun, mutta eväät kotimaisen kysynnän piristymiselle ovat heikot. Yksityisen kulutuksen kasvua jarruttaa se, että tuotannon jyrkän laskun jälkeen työpaikat vähenevät vielä jonkin aikaa, ja investointien nousua hillitsee liiallinen tuotantokapasiteetti.

Taantumien jälkeiset talouspolitiikan haasteet ovat elvytyksen lopettaminen ja julkisten sektorien velkaantumisen pysäyttäminen. Oikea hetki laittaa elvytyshanat kokonaan kiinni on vasta silloin, kun talous alkaa omin voimin luoda uusia

työpaikkoja. Vaikka hyvin tiedetään, että haurasta kasvua ei saa tieteen tahtoon hidastaa liian aikaisin, houkutus talouspolitiikan pikaiseen kiristämiseen saattaa kuitenkin olla suuri. Verotulojen supistuminen, lainarahalla elvyttäminen ja velanhoitomenojen nousu ovat jo kasvattaneet monen maan julkisen sektorin rahoitusaliijäämät niin suuriksi, että ikäviä päätöksiä – verojen kiristyksiä ja julkisten menojen leikkauksia – ei ehkä haluta lykätä tuonnemmaksi. Kiristykset ja leikkaukset jarruttavat teollisuusmaiden talouskasvua pitkään.

Maailman kokonaistuotanto supistui viime vuonna 1½ prosenttia, mutta ennustejaksolla 2010-2011 sen odotetaan kasvavan 4 prosentin vuosivauhtia. Kiinan talous porhaltaa 10 prosentin kasvussa, ja sen imussa Aasia kiihdyttää kasvutahtinsa 7 prosenttiin viime vuoden 3 prosentista. Teollisuusmaiden kokonaistuotannon ennustetaan lisääntyvän ennustevuosina 2-2½ prosentin vauhtia. Viime vuoden notkahdus jäi hieman ennustettua pienemmäksi 3½ prosenttiin.

Yhdysvaltojen kokonaistuotanto supistui viime vuonna vajaat 2½ prosenttia. Tuotanto kääntyi kolmannella neljänneksellä nousuun vuoden keskätteen taantumien jälkeen. Viimeisellä neljänneksellä talouden kasvu kiihtyi jo lähes 6 prosenttiin

(vuositason lukuna ilmaistuna) varsinkin yritysten varastojen tyhjentymisen vauhdittamana. Teollisuuden luottamusmittari ennakoi teollisuustuotannon määrän kesäkuusta alkaneen nousun jatkuvan. Sen sijaan kotitalouksien luottamus on heikentyneen työllisyyden vuoksi jo pitkään sahannut edestakaisin poikkeuksellisen matalalla tasolla. Arvioimme maan kokonaistuotannon kohoavan sekä tänä että ensi vuonna 3 prosenttia eli selvästi viime syksyn arviotamme enemmän. Yksityinen kulutus kääntyy kuluvana vuonna parin prosentin nousuun. Lähivuosina kulutuksen kasvutahti voimistuu hieman sitä mukaa, kun työllisyys paranee. Investoinnit lisääntyvät tänä vuonna hieman ja ensi vuonna jo selvemmin.

EUROALUEEN TOIPUMINEN VAUHDITTUU

Euroalueen kokonaistuotanto väheni viime vuonna 4 prosenttia eli hieman pelättyä vähemmän.

Talous kääntyi selvään nousuun kolmannella neljänneksellä, mutta vuoden lopussa kasvutahti hidastui uudelleen. Kasvun odotetaan jatkuvan, mutta se voi aluksi olla enemmän nykivää kuin tasaista.

Tuoreimpien tietojen mukaan teollisuustuotannon kohoaminen on jatkunut euroalueella, ja tammi-

Maailmantalouden suurin uhka on vastikään uudelleen käynnistyneen kasvun lopahtaminen heti alkuunsa. Kasvun tyssääminen toisi talousnäkymien ylle uuden sumuverhon ja veisi helposti yrityksiltä ja kotitalouksilta luottamuksen tulevaisuuteen epämääräiseksi ajaksi. Näkymiä heikentäisi vielä lisää tietoisuus siitä, että mahdollisuuksia talouksien uuteen elvyttämiseen ei velkaantumisen takia enää olisi aikaisempaan tapaan.

Suomen huoltotase

Huoltotase-erä	Arvo	Määrän muutos, %					
	Mrd. e	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2009*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^F
Bruttokansantuote							
markkinahintaan	171.0	-7.8	1½	4	3½	1	3
Tuonti	57.2	-22.3	6	7	6½	1.1	6
- tavarat	40.9	-23.0	6	8	7½	0.1	7
- palvelut	16.2	-20.1	6½	4	3	4.4	4
Kokonaistarjonta	228.1	-12.1	2½	5	4½	1	4
Vienti	61.9	-24.3	6½	7.5	6½	0.9	6½
- tavarat	44.8	-25.7	8	8	7	-0.3	7½
- palvelut	17.1	-19.8	6	4.5	3½	5.2	4
Investoinnit	33.8	-13.4	0	7.5	5½	0.2	4
- yksityiset	29.1	-15.7	-½	8.5	5½	0.4	4½
- julkiset	4.7	4.0	0	0	2	-1.5	1½
Kulutus	137.4	-1.4	1	2	2½	1.9	2
- yksityinen	94.5	-2.1	1	2	3½	2	2½
- julkinen	42.9	0.7	½	1	1	1.4	1
Varastojen muutos¹⁾	-4.9	-0.5	0	0	0	..	..
Kokonaiskysyntä	228.1	-12.1	2½	5	4½	1	4
Kotimainen kysyntä	166.3	-4.9	1	3.5	3½	1.1	3
Julkinen kysyntä	47.6	1.0	½	1	1½	1.1	1

¹⁾ Sisältää tilastovirheen.

Lähde: Tilastokeskus.

kuussa tuotannon määrä oli ensimmäistä kertaa pitkään aikaan suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Myös teollisuuden saamat uudet tilaukset ovat lisääntyneet, ja tuottajahintojen lasku näyttää pysähtyneen. Vähittäiskaupan myynnin määrän aleneminen on pysähtymässä, mutta rakentaminen on heikoimmillaan yli 10 vuoteen. Luottamusmittareiden kohoaminen on jatkunut, ja muun muassa Euroopan komission luottamusindikaattori on jo lähellä pitkän aikavälin keskiarvoaan.

Arvioimme euroalueen BKT:n kasvavan tänä vuonna prosentin ja ensi vuonna 1½ prosenttia. Kuluvaan vuoden kasvuarviota on nostettu hie- man. Kasvu on vielä tänä vuonna viennin ja kansainvälisen kysynnän vahvistumisen varassa, sillä heikko työllisyys ja tuotannon ylikapasiteetti pitä- vät kotimaisen kysynnän vaimeana. Vuonna 2011 viennin kasvu vauhdittuu lisää. Myös yksityinen kulutus ja investoinnit ovat silloin nousussa.

Euroalueen kuluttajahintojen nousu jää tänä vuonna vajaaseen puoleen prosenttiin ja vauh- dittuu ensi vuonnakin vain prosentin tuntumaan. Euroopan keskuspankki pitää ohjauskorkonsa ennallaan koko tämän vuoden, eli selvästi pidem- pään kuin aikaisemmin oletimme. Arvioimme ly- hyiden markkinakorkojen kohoavan prosenttiin

kuluvaan vuoden lopussa ja vajaaseen 2 prosent- tiin vuotta myöhemmin. Euron hinnan oletetaan pysyvän ennustejaksolla keskimäärin runsaassa 1.40 dollarissa.

SUOMEN TALOUS SUKELSI RAJUSTI VUONNA 2009

Suomen kokonaistuotanto supistui Tilastokeskuk- sen ennakkotietojen mukaan vajaat 8 prosenttia vuonna 2009. Talouden aktiviteettia mittaava ko- konaiskysyntä supistui noin 12 prosenttia edel- lisvuodesta, kun kaikki keskeiset kysynnän erät (julkista sektoria lukuun ottamatta) kutistuivat selvästi. Tehdyt työtunnit vähenivät tuotantoa hi- taammin, vajaat 6 prosenttia, ja työllisten määrä 3 prosenttia. Työttömiä oli keskimäärin 221 000, mikä oli 49 000 henkilöä enemmän kuin vuon- na 2008.

Viimeisimmän tiedon mukaan Suomen kokonaistuotanto kääntyi nousuun vuoden 2009 kolmannella neljänneksel- lä, mutta kasvu pysähtyi uudelleen viimeisellä neljän- neksellä. Pidämme uskottavampana, että talous edel- leen supistui kolmannella neljänneksellä, mutta oli sitä vastoin varsin hyvässä 0.6 prosentin nousussa viimei- sellä neljänneksellä. Perustelemme tämän näkemyksen julkaisun Suhdanne(ä)änne(kö)? -nimisessä artikkelissa sivuilla 10-13.

Eräitä keskeisiä ennusteita

	2007	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	2.5	4.1	0.0	1.0	2.3	1.8
Ansiotason muutos, %	3.0	5.4	4.5	2.3	2.5	3.8
Työttömyysaste, %	6.9	6.3	8.3	10.3	10.2	9.5
Vaihtotaseen ylijäämä, % suhteessa BKT:hen	4.3	3.5	1.5	1.1	1.1	0.9
Teollisuustuotannon (tuotos) muutos, %	5.3	1.7	-20.0	4.8	7.4	5.9
Euribor 3 kk, %	4.3	4.6	1.2	0.8	1.6	2.8
EU27-maiden BKT:n muutos, %	3.0	0.9	-4.5	1	2	2
- EMU-maat	2.6	0.4	-4.0	1	1½	1½
EU27-maiden kuluttajahintojen muutos, %	2.4	3.7	0.3	1.7	1.7	1.8
- EMU-maat ¹⁾	2.1	3.3	0.3	1.8	1.5	1.8
Suomen EMU-ylijäämä, % BKT:sta	5.2	4.2	-2.2	-3.7	-3.1	-2.1
Suomen EMU-velka, % BKT:sta	35.2	34.2	44.0	49.8	52.5	56.4

¹⁾ Yhdenmukaistettu indeksi.

Lähde: Tilastokeskus.

SUOMEN TALOUSKASVU VAUHDITTUU KUNNOLLA VASTA VUOSINA 2011-2012

Suomen talouden näkymät eivät ole oleellisesti muuttuneet siitä, millaisiksi arvioimme ne viime syksynä. Niinpä olemme pitäneet kokonais-tuotannon kasvuarvion kuluvan vuoden osalta ennallaan 1½ prosentissa. Vuosina 2011-2012 talouden arvioidaan kasvavan 3½-4 prosentin vauhtia, joka saattaa kuulostaa hurjalta, mutta ei ole sitä heikko lähtökohta huomioon ottaen. Ennustettua merkittävästi heikompi kasvutahti ei riittäisi alkuunkaan korjaamaan talouden ongelmia, vaan ne pahenisivat edelleen.

Kuluvan vuoden talouskasvusta noin puolet arvioidaan tulevan ulkomaankaupasta ja toinen puoli kotimaisesta kysynnästä sekä varastojen täydentämisestä. Seuraavina vuosina kotimaisen kysynnän merkitys kasvaa, kun investoinnit toipuvat ja yksityinen kulutus piristyy työllisyyden kohentuessa.

VIENTI TOIPUU MALTILLISESTI VAIKKA KASVULUVUT VAIKUTTAVAT SUURILTA

Tavaraviennin määrä väheni viime vuonna run-

saat 25 prosenttia, kun vienti supistui kaikilla toimialoilla. Jyrkin pudotus ajoittui aivan vuoden alkuun, ja sen jälkeen vientimäärät olivat tasaisen huonoja – ainoa poikkeus oli vuoden loppuun ajoittuneen laivatoimituksen aiheuttama tilapäinen nousupiikki. Surkeat vientiluvut piilottavat kuitenkin taakseen sen tosiasian, että eräiden keskeisten toimialojen vienti lähti jo viime vuoden aikana nousuun.

Kuluvana vuonna vientimääriään kasvattavat metallien jalostus (noin 20 prosenttia), sähkö- ja elektroniikkateollisuus sekä metallituotteiden valmistus (kumpikin runsaat 10 prosenttia) ja metsäteollisuus (10 prosenttia). Sen sijaan koneiden ja laitteiden viennin arvioidaan jäävän viimevuotiselle tasolle. Koko tavaraviennin määrän arvioimme kasvavan 8 prosenttia. Realistisia mahdollisuuksia on paljon parempaankin, mikäli matkapuhelinten tuotannon jyrkästä vähennyksestä edes neljäsosa palautuu.

Odotamme viennin kasvun jatkuvan 7-8 prosentin tahtia myös vuosina 2011-2012. Koneiden ja laitteiden vienti lähtee vihdoin ensi vuonna nou-

Keskeisiä oletuksia

	Vuosineljänneksen lopussa								Keskimäärin		
	2010 ^E				2011 ^E				2009*	2010 ^E	2011 ^E
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4			
Euron hinta											
USD	1.41	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.40	1.39	1.40	1.40
JPY	123	123	123	123	123	123	123	123	1.303	1.34	1.34
GBP	0.88	0.88	0.88	0.88	0.88	0.88	0.88	0.88	0.89	0.88	0.88
Ohjauskorot											
FED	0.25	0.25	0.50	0.75	1.00	1.25	1.50	2.00	0.25	0.35	1.23
EKP	1.00	1.00	1.00	1.00	1.25	1.50	1.75	1.75	1.28	1.00	1.44
Markkinakorot											
Libor 3 kk	0.3	0.3	0.6	0.9	1.1	1.4	1.6	2.1	0.56	0.4	1.4
Euribor 3 kk	0.7	0.7	0.8	1.0	1.3	1.6	1.8	2.0	1.23	0.8	1.6
Raaka-ainehinnat											
Raakaöljy, Brent, USD/b	76	76	77	78	79	80	81	82	61.5	76	79
Muu kuin energia, vuosimuutos, %	21	12	3	2	2	2	2	2	-21.9	16.2	2.0

Lähteet: Bloomberg, HWWI.

suun ja myös useimmat muut toimialat kasvattavat vientimääriään. Taantumaa edeltäneitä vientimääriä ei ennustetuilla kasvutahdeilla kuitenkaan saavuteta edes vuonna 2012.

INVESTOINNIT KASVAVAT VASTA VUONNA 2011

Yksityisten investointien supistuminen pysähtyy kuluvana vuonna. Kaikilla toimialoilla on runsaasti vapaata kapasiteettia tuotannon ripeään kasvattamiseen sitä mukaa kun kysyntä virkoo, joten kone- ja laiteinvestoinnit edelleen vähenevät. Asuinrakentamisen alamäki on jo pysähtynyt ja rakennuslupien määrä kääntynyt nousuun. Jatkossa asuinrakentamista piristää vapaarahoitteen asuntotuotannon lisääntyminen. Liikeraikentaminen vähenee vielä tänä vuonna. Vuonna 2011 yksityisten investointien arvioidaan kohoavan 8-9 prosenttia. Julkisten investointien kasvumahdollisuudet tyssäävät kuntien rahapulaan.

TYÖLLISYYS PARANEE VASTA VUONNA 2012

Työttömien määrän odotetaan tänä vuonna kasvavan runsaalla 50 000 henkilöllä ja työttömyysasteen kohoavan keskimäärin 10.3 prosenttiin. Työpaikkojen väheneminen vauhdittuu yksityisillä palvelualoilla, kuten tukkukaupassa ja liike-

elämää palvelevassa toiminnassa, ja hidastuu teollisuudessa ja rakentamisessa. Vuonna 2011 työttömien määrä vakautuu 270 000 henkilöön ja työttömyysaste 10.2 prosenttiin. Arvioimme työllisyyden alkavan parantua merkittävämmiin vasta vuonna 2012. Julkisella sektorilla rahoitusongelmat rajoittavat työllistämismahdollisuuksia.

HEIKKO TYÖLLISYYS JARRUTAA YKSITYISTÄ KULUTUSTA

Yksityisen kulutuksen arvioidaan lisääntyvän tänä vuonna prosentin ja 2 prosenttia vuonna 2011. Työllisyyden heikkeneminen pitää tänä vuonna

Suhdannenäkymät-raportti

Pysy mukana Suomen talouskehityksen muutoksissa. Raportti tulkitsee kuukausittain tiiviisti mutta perusteellisesti tärkeimmät talousluvut sekä kertoo talouden tilan ja lähikuukausien suunnan, jota havainnollistaa runsas taulukko- ja kuvioaineisto.

Raportti sisältää arviot kansainvälisestä talouskehityksestä, talouspolitiikasta, Suomen ulkomaankaupasta, kulutuksesta, investoinneista, tuotannosta toimialoitain, työllisyydestä, hinnoista ja kustannuksista, julkisesta taloudesta sekä osake- ja rahoitusmarkkinoista.

Voit tilata vuosikerran tai parittomina kuukausina ilmeistyvät numerot (6 numeroa) pdf-versiona. Vuosikerran hinta on kestotilauksena 500 euroa. Kuuden numeron hinta on kestotilauksena 270 euroa.

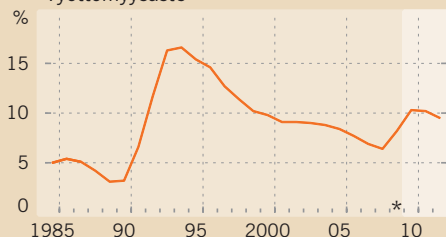
Käy katsomassa ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

Taloudellinen kehitys

Bruttokansantuotteen muutokset

Työttömyysaste¹⁾

Vaihtotase, prosenttia BKT:sta

1) Vuodesta 1988 EU-harmonisoidun tilastoinnin mukaan.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLa S10.1/y01

kotitalouksien palkkasumman kasvun heikkona ja rajoittaa kulutusmahdollisuuksia. Tulonsiirtojen kasvu tukee yksityistä kulutusta, mutta muuta apua ei sitten olekaan näköpiirissä. Kunnat nostavat veroäyreytään, hallitus aikoo korottaa jo kesällä yleistä arvonlisäverokantaa, sosiaaliturvamaksut nousevat ja energiaverotus kiristyy. Vuonna 2011 työllisyyden vähittäinen koheneminen alkaa tukea kulutuksen kasvua.

KULUTTAJAHINTOJEN NOUSU KIIHTYÄ ALUKSI VAIN HIEMAN

Kuluttajahintojen nousu pysyy hitaana talouden vaimean aktiviteetin vuoksi, mutta vauhdittuu kuitenkin tänä vuonna 1.0 prosenttiin viime vuoden pyöreästä nollasta. Inflaatiota vauhdittavat erityisesti energian hinnan kohoaminen sekä kesällä tapahtuva yleisen arvonlisäverokannan nosto, kun taas korkojen aleneminen hidastaa inflaatiota vähemmän kuin viime vuonna. Vuonna 2011 inflaation odotetaan vauhdittuvan runsaaseen 2 prosenttiin. Silloin hintojen nousua vauhdittavat tuontihintojen kohoaminen ja korkojen nousu.

JULKINEN VELKA LISÄÄNTYY RIPEÄSTI

Suomen julkinen talous kärsi maailmantalouden taantumasta selvästi muuta Eurooppaa enemmän. Entinen EU-maiden pullein rahoitusylijäymä (runsas 4 prosenttia kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna) supistui viime vuonna peräti 6.5 prosenttiyksiköllä eli kaksi kertaa niin paljon kuin EU-maissa keskimäärin. Kuluvana vuonna alijäämän arvioidaan kasvavan 3.7 prosenttiin ja asettuvan vakaus- ja kasvusopimuksen määrittämälle ylärajalle noin 3 prosenttiin vuonna 2011.

Julkinen talous on reilusti alijäämäinen myös vuoden 2011 jälkeen siinäkin tapauksessa, että talouskasvu on verraten hyvää ja työllisyys paranee. Valtion rahoitusaliijäämän arvioidaan pysyvän sitkeästi 5 prosentissa (kokonaistuotantoon suhteutettuna). Suuren alijäämän vuoksi valtion velkaantumisen ripeä kasvu jatkuu, ja velan suhde bruttokansantuotteeseen kohoaa vuonna 2012 runsaaseen 50 prosenttiin.

ETLAn sähköisten raportit

Suhdannejulkaisussa esitettyjen ennusteiden lisäksi ETLAssa seurataan talouden kehitystä myös huomattavasti tarkemmalla hyödyke- ja toimialatasolla. Nyt on mahdollista tilata seuraavia maksullisia raportteja:

Kulutusraportissa tarkastellaan kotitalouksien tulojen ja kulutusmenojen kehitystä. Raportissa esitetään noin 50 hyödykkeen tasolla kulutusmenojen toteutunut kehitys, kulutusrakenteen muutos, suhteellisten hintojen liikkeet ja arvioidaan tulevaa kulutuskysyntää ETLAssa käytettävän kulutusmallin avulla. Raportti ilmestyy kaksi kertaa vuodessa ja on saatavilla pdf-tiedostona ETLAn kotisivuilta.

Kannattavuusraportissa seurataan keskeisten toimialojen kannattavuuden kehitystä liiketaloudellisten ja kansantaloudellisten käsitteiden avulla. Kannattavuusennusteet perustuvat ETLA suhdanne-ennusteeseen. Raportissa esitetään ennusteet toimialojen yksikköyökustannusten ja arvonlisäyksen hintojen kehityksestä. Raportti ilmestyy kaksi kertaa vuodessa ja on saatavilla pdf-tiedostona ETLAn kotisivuilta.

Kilpailukykyraportissa arvioidaan teollisuuden toimialojen kustannuskilpailukyyn kehitystä suhteellisten yksikköyökustannusten avulla. Raportissa esitetään toimialojen kustannuskilpailukyyn vaikuttavien tekijöiden, kuten tuotavuuden, työvoimakustannusten ja valuuttakurssien kehitys. Kustannuskehitystä verrataan 14 tärkeimpään kilpailijamaahan. Raportti ilmestyy kerran vuodessa ja on saatavilla pdf-tiedostona ETLAn kotisivuilta.

Voit tutustua tarkemmin raportteihin ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

Kansainvälinen suhdannekehitys

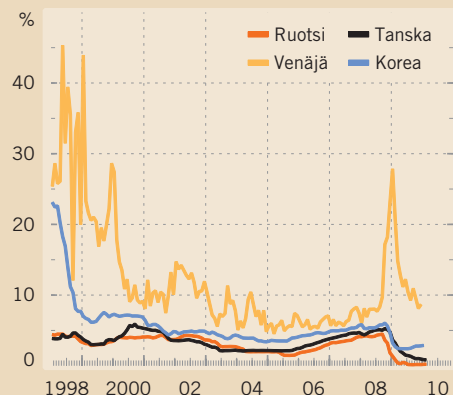
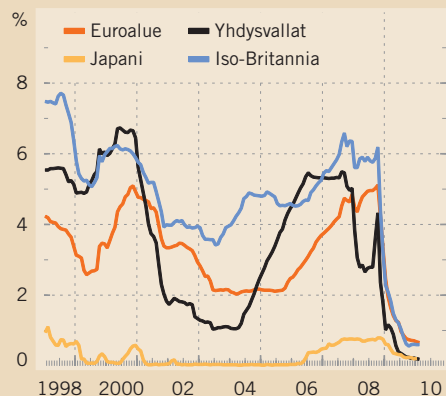
Maailmantalous alkoi kesällä 2009 toipua syvimmästä taantumastaan sitten 1930-luvun pitkälti väliaikaisten tekijöiden ansiosta. Äkillisesti supistunut tuotanto pyrittiin mäkistartin tavoin kääntämään jälleen nousuun vahvan talouspoliittisen työnnon avulla. Voimakkaat raha- ja finanssipoliittiset toimet vakauttivat kriisiytyneet rahoitusmarkkinat ja tukivat kysyntää. Taantumun syvyyttä oleellisesti syventänyt varastojen purkaminen alkoi vaimentua kesällä 2009. Ennustejaksolla 2010-2012 maailman talouskasvua hidastavat teollisuusmaiden pyrkimys saada hallintaan massiiviseksi paisunut julkisen sektorin velkaantuminen ja keskuspankkipolitiikan asteittainen normalisoituminen. Aasia jatkaa Kiinan vetämänä maailmantalouden kasvukeskuksena.

Maailmankaupan ja tuotannon syyskuussa 2008 alkanut paniikkijarrutus loppui huhti-kesäkuussa 2009. Silloin maailmankaupan määrä oli pudonnut peräti 18,5 prosenttia ja maailman teollisuustuotanto tipahtanut lähes kymmenyksellä vuotta aiemmasta. Taantuma oli maailmanhistorian pahin sitten 1930-luvun suuren laman. Vuoden 2009 kolmannella neljänneksellä maailmankauppa kääntyi yli neljän prosentin ja maailman teollisuustuotanto noin 2,5 prosentin nousuun edelliseen neljännekseen verrattuna. Nousu on ollut vahvinta Kiinassa ja useissa muissa kehittyvissä maissa.

Maailmankaupan ja teollisuustuotannon rajun pudotuksen takia pelättiin aiheellisesti, että talouskehitys olisi tuntuvasti nyt koettua heikompaa. Käänteä saatiin aikaan superelvyttävän talouspolitiikan ja varastosyklin muutoksen avulla. Sen jälkeen teollisuusmaat ovat vahvistuneet selvästi hitaammin kuin esimerkiksi Aasian kehittyvät maat. Tänä talvena taloudet ovat olleet eräänlaisessa mäkistartissa – kasvun eväät ovat hauraalla pohjalla, kun sen tärkeimmät lähteet ovat luonteeltaan tilapäisiä. Talouspoliittinen elvytys on väliaikaista ja myös varastokysynnän antama vauhti taloudelle loppuu ennen pitkää.

Tuotanto lähtee nousuun tasolta, joka on erittäin matala tuotantokapasiteettiin nähden, joten kriisiä edeltänyttä tuotannon määrää ei saavuteta pitkään aikaan. Käyttämätön kapasiteetti ja mitta-va työttömyys vaimentavat investointeja ja kulu-tusta sekä pitävät kustannuspaineet lähivuosina kurissa.

Keskeisiä 3 kk:n korkoja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S10.1/k05

Talouspolitiikan päättäjät pohtivat ympäri maailmaa, milloin taloudet ovat vakautuneet riittävästi, jotta elvyttävä ja velkaa huolestuttavasti lisäävä politiikka voidaan lopettaa. Huolta saattaa lisätä merkittävän amerikkalaisen NBER-tutkimuslaitoksen tutkijoiden (Reinhart ja Rogoff) havainto, että julkisen sektorin velan BKT-suhteen nousu yli 90 prosentin hidastaa merkittävästi talouskasvua. Monissa teollisuusmaissa julkisen sektorin bruttovelka on jo ylittänyt tai on pian ylittämässä kokonaistuotannon arvon. Japanin velkasuhde ylitti 200 prosenttia jo vuonna 2009.

Julkisten sektorien tasapainottamisessa ja talouspolitiikan kiristämisessä ollaan varmaankin hyvin varovaisia, koska teollisuusmaiden hentoa elpy-

mistä ei haluta katkaista. Ylipäättään on hankalaa ajoittaa finanssipolitiikan suunnan muutos oikein, koska sekä politiikan toteuttamisen että sen vaikutusten viipeet ovat pitkät. Rahapolitiikan suunnan muuttaminen on helpompaa, koska korkoja voidaan nostaa nopeasti ja useimmat tukitoimet ovat nopeasti lopetettavissa. Toki on vaikeaa arvioida, kuinka nopeasti rahapoliittisen elvytyksen purkaminen vaikuttaa talouksiin.

YHDYSVALTOJEN TALOUS KÄÄNTYI PAREMPAAN KESÄLLÄ 2009

Yhdysvaltojen kokonaistuotanto kääntyi nousuun vuoden 2009 kolmannella neljänneksellä supistuttuaan sitä ennen neljän peräkkäisen vuosineljänneksen ajan. Käännettä vauhditti voimakas

Bruttokansantuotteen määrän muutokset ja inflaatio alueittain, %

	Bruttokansantuote							Kuluttajahinnat ²⁾						
	Paino ¹⁾	Keskimäärin						Keskimäärin						
	2007	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2010→14 ^E	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2010→14 ^E	
Maailma	100.0	2.8	-1½	4	4½	4	4	..	..	..	..	..	..	
Pohjois-														
Amerikka	24.4	0.4	-2½	3	3	2½	3	3.7	-0.2	2.2	2.0	2.0	2.1	
Yhdysvallat	22.4	0.5	-2½	3	3	2½	3	3.8	-0.3	2.2	2.0	2.0	2.1	
EU27	19.6	0.9	-4½	1	2	2	2	3.1	0.3	1.7	1.7	1.8	1.7	
EMU16	16.8	0.6	-4	1	1½	1½	1½	3.1	0.3	1.5	1.5	1.6	1.6	
Saksa	4.5	1.1	-5	1½	1½	2	1½	2.6	0.4	1.5	1.3	1.0	1.4	
Ranska	3.3	0.1	-2	1½	1½	2	1½	2.8	0.1	1.4	1.5	2.0	1.7	
Italia	2.9	-0.9	-5	½	1	1½	1½	3.4	0.8	1.5	1.9	1.7	1.7	
Suomi	0.3	1.2	-8	1½	4	3½	3	4.1	0.0	1.0	2.3	1.8	1.7	
EU11														
Iso-Britannia	3.4	0.7	-5	1.5	2	2	2	3.6	2.2	3.0	2.3	2.0	2.2	
Ruotsi	0.5	-0.6	-4½	2	1½	2½	2	3.4	-0.3	1.0	1.8	1.6	1.5	
Venäjä	3.1	5.6	-9	4	4	5½	4½	14.0	10.0	9.0	10.0	11.0	11.0	
Aasia	29.0	5.8	3	7	7	6½	6½	6.1	1.0	3.3	3.4	3.4	3.4	
Japani	7.0	-0.8	-5	1½	2	2	1½	1.4	-1.4	-1.0	0.0	1.0	0.5	
Kiina	9.6	9.6	8½	10	9½	9	9	5.9	-0.7	3.5	3.5	3.0	3.2	
Intia	4.2	7.3	5½	7½	8	7	7½	7.8	6.0	5.0	3.9	3.9	0.0	
NIE ³⁾	3.7	1.7	-1½	5	4½	4	4½	4.5	1.2	3.5	3.4	3.5	3.4	
Teoll.maat	56.5	0.5	-3½	2	2½	2½	2½	3.1	0.0	1.5	1.6	1.7	1.7	

¹⁾ Ostovoimapareitteittipainot.

²⁾ Kansalliset indeksit.

³⁾ Etelä-Korea, Taiwan, Hongkong ja Singapore.

Lähteet: OECD, IMF, kansalliset tilastot, ETLA.

talouspolitiikan tuki. Maan keskuspankki painoi ohjauskorkonsa nollan tuntumaan. Käytettyään korkopolitiikan liikkumavaran keskuspankki otti käyttöön ns. epätavanomaiset keinot. Niillä tarkoitetaan mittavia rahoituslaitosten pelastusoperaatioita (kuten Bear Stearns -investointipankin haltuunotto ja vakuutusjätti AIG:n tukitoimet), valuutanvaihtosopimusten käyttöä muiden keskuspankkien kanssa sekä erityyppisten arvopapereiden hankintaa markkinoilta (viimeksi mainitun purkaminen edellyttää tietysti hankittujen arvopapereiden myyntiä).

Valtionvarainministeriö toimi puolestaan pontevasti muun muassa perustamalla (mutkikkaiden poliittisten vaiheiden jälkeen) roskapankin, ottamalla keskeiset asuntoluottoyhtiöt (Fannie Mae ja Freddie Mac) valtion huostaan sekä elvyttämällä taloutta perinteisellä tavalla verotusta keventämällä ja julkisia menoja lisäämällä. Yhdysvaltojen budjettivajeen BKT-suhde syveni 2.8 prosentista vuonna 2007 peräti 12.5 prosenttiin vuonna 2009. Niin sanotut automaattiset vakauttajat syvensivät vajetta 2 prosenttiyksiköllä ja muut päättösperäiset tekijät (kuten pankkituki) loput 7.6 prosenttiyksikköä.

Talouden elpyminen on toistaiseksi väistyvien tekijöiden varassa. Elvyttävä talouspolitiikka kiristyy jossain vaiheessa. Viime neljänneksinä varastot ovat tukeneet vahvasti talouden kasvua, vaikka toistaiseksi vasta niiden pienentyminen on hidastunut. Aitoa varastojen nousua nähdään vielä vuoden 2010 aikana, mutta ennen pitkää senkin rooli kasvun lähteenä väistämättä hiipuu.

Kasvun jatkuminen tasapainoisena edellyttää yksityisen kysynnän vahvistumista. Investointien ja yksityisen kulutuksen vahvistumista hillitsee kuitenkin kaksi asiaa: työllisyyden heikkeneminen jatkuu vielä jonkin aikaa tuotannon jyrkän pudotuksen jälkeen ja tuotantokapasiteetti on vajaa-käytössä. Heikko kotimainen kysyntä jarruttaa tuonnin kasvua, mikä tukee Yhdysvaltojen oman tuotannon kasvua. Viennin vauhdittumista vaikeuttavat valuuttakurssisytkökset Kiinan kanssa. Maailmantalouden kysynnän kasvu on voimakasta juuri Kiinassa, joka on sitonut valuuttansa ainakin toistaiseksi dollariin. Kiina on luultavasti jatkossakin varovainen ja haluton vahvistamaan nyt kilpailukykyistä valuuttaansa.

Yksityinen kulutus ja kiinteät investoinnit alueittain, määrän muutos, %

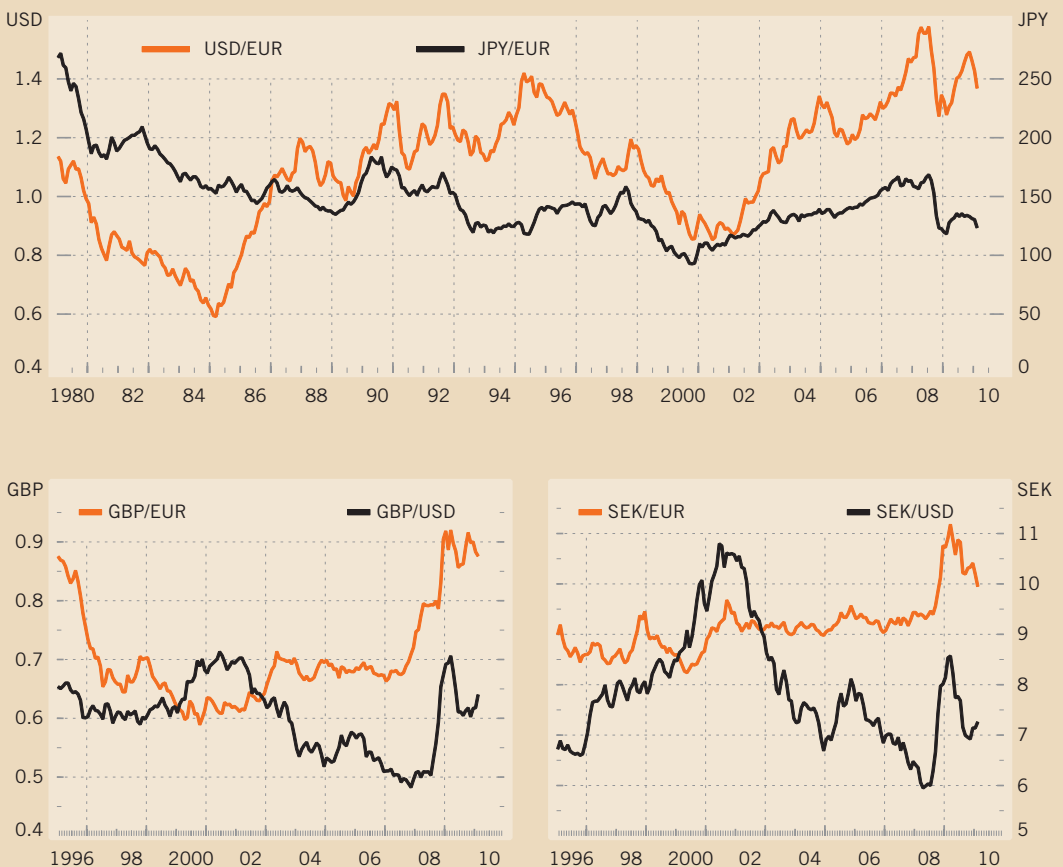
	Yksityinen kulutus						Kiinteät investoinnit					
	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2010→14 ^E	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2010→14 ^E
OECD	0.1	-1	1½	2	2½	2	-1.8	-11½	2½	4	3½	3½
Yhdysvallat	-0.2	-½	2	2½	3	2½	-3.7	-14½	1½	6	4	4
EU27	0.8	-2	0	1	2	1½	-0.3	-11½	-1	2	2½	2½
EMU16	0.4	-1	0	1	1½	1	-0.4	-10	-½	2	2	1½
Saksa	0.3	½	½	1	2½	1½	2.3	-8½	1	1	½	1
Ranska	0.9	1	1	1	2	1½	0.4	-7	½	2	2½	2
Italia	-0.9	-1½	½	1	1½	1	-1.9	-12	0	2	2½	2
Suomi	1.7	-2	1	2	3½	2½	-0.2	-13½	0	7½	5½	4½
Muut												
Iso-Britannia	0.9	-3	0	1	2	1½	-3.5	-14	-½	0	1½	1½
Ruotsi	-0.4	-1	1½	2½	4	2½	2.2	-15½	-1	5	6	4
Japani	-0.7	-1	1½	1	1½	1	-2.6	-14½	-2	4	3	1½

Lähteet: OECD, kansalliset tilastot.

Kuluttajahinnat alenivat vuonna 2009 Yhdysvalloissa 0.4 prosenttia edellisvuoden 3.8 prosentin nousun jälkeen. Kuluttajahintojen lasku johtui lähinnä energian halpenemisesta, joten se ei edennyt deflaatioksi eli yleisen hintatason laskuksi. Ydininflaatio, josta on poistettu ruoan ja energian hintojen vaikutus, on pysynyt verraten vakavana. Kuluttajahintojen sahaaminen viime vuosina (nousua vuonna 2008, laskua vuonna 2009, nousua vuonna 2010) johtuu raaka-aineiden hintojen ja erityisesti raakaöljyn hinnan suurista

muutoksista. Raakaöljyn hinta laski syksyn 2008 paniikin jälkeen alle 40 dollariin tynnyriltä edellisen kesän lähes 150 dollarin ennätyksestään, mutta nousi uudelleen vuoden 2009 alkupuoliskolla muun muassa OPECin tuotantosupistusten takia. Vuoden 2010 alussa tynnyrihintaa vaihteli 70-80 dollarin tuntumassa. Inflaation odotetaan pysyvän hallinnassa vuosina 2010-2011, vaikka energian hintamuutokset saattavat sitä olennaisesti heiluttaa.

Eräitä euron valuuttakursseja

Lähteet: Suomen Pankki, OECD.

ETLA S10.1/k04

Yhdysvaltojen talouden kannalta on keskeistä, milloin väliaikaiseksi suunniteltu ja poikkeuksellisen voimakas raha- ja finanssipoliittinen elvytys lopetetaan ja miten lopetus toteutetaan. Jos politiikan kiristäminen aloitetaan liian aikaisin, vasta orastavaksi luonnehdittava talouskasvu saattaa taittua. Tämä olisi katastrofi, koska talouspolitiikan liikkumavara on vahvan elvytyksen jäljiltä vähentynyt olennaisesti. Toisaalta liian myöhään toimiminen lisää riskiä inflaation olennaisesta kiihtymisestä. Yhdysvaltojen ja muun maailman ongelmallisten vaihtotaseiden epätasapainot säilyvät keskeisinä vakautta horjuttavina ongelmoina.

Yhdysvaltojen talous kasvaa tänä ja ensi vuonna lähes kolme prosenttia viime vuoden 2.4 prosentin supistumisen jälkeen. Kuluvan vuoden sisäinen kasvu on kuitenkin ensi vuoden vastaavaa nopeampaa. Työttömyysasteen pienenemistä rajoittaa työllisyyden hidas koheneminen. Keskuspankki pitää inflaation hallinnassa. Tätä helpottaa suhteellisen heikko kysyntäpaine.

EUROALUEEN KÄÄNNE YHDYSVALTOJA HITAAMPI

Euroalueen kokonaistuotanto supistui viime vuonna ennakkotietojen mukaan neljä prosenttia. Maat, joiden ulkomaankauppa oli ylijäämäis-

tä, kärsivät talouskriisistä enemmän kuin esimerkiksi Yhdysvallat, jolla on alijäämäiset kauppa- ja vaihtotaseet. Kriisi iski voimallisesti maailman-kauppaan, joten ylijäämämaissa tuontia suuremman viennin romahdus hyödytti kokonaistuotannon kasvun. Saksan kokonaistuotanto supistui 5 ja Suomen lähes 8 prosenttia. Vienti ja tuonti yhdessä jarruttivat talouden kasvua Saksassa 3.4 ja Suomessa 3.3 prosenttiyksiköllä, kun taas Yhdysvalloissa ulkomaankauppa tuki talouden kasvua vajaalla puolella prosenttiyksiköllä.

Euroalueen kokonaistuotanto kääntyi Eurostatin mukaan nousuun vuoden 2009 kolmannella neljänneksellä. BKT lisääntyi tuolloin edelliseen neljännekseen verrattuna 0.4 prosenttia, mikä vastaa 1.6 prosentin vuositasolle korotettua kasvua. Vuodentakaiseen verrattuna tuotanto supistui 4.1 prosenttia. Neljännen neljänneksen kasvu jäi kuitenkin vain 0.1 prosenttiin. Kasvua hidasti etenkin julkisen kulutuksen lievä supistuminen edellisen neljänneksen kohtuullisen lisääntymisen jälkeen, kun muun muassa autojen romutusohjelma loppui useissa maissa ja eritoten euroalueen suurimmassa taloudessa Saksassa. Ulkomaankaupan tuki kasvuille vahvistui 0.3 prosenttiyksikköön, mutta toisaalta varastokysynnän tuki tyrehtyi.

Huono sää vuoden 2010 alussa vaikeutti muun muassa rakentamista ja siten luultavasti vaimensi selvästi ensimmäisen neljänneksen talouskasvua. Myös autojen romutusohjelmien loppuminen saattaa näkyä vielä vuoden alun luvuissa. Kasvun odotetaan vauhdittuvan uudelleen toisella neljänneksellä, mutta pysyvän kuitenkin hitaana. Sitä hidastaa korkea työttömyys ja talouspolitiikan antaman tuen heikkeneminen. Euroframe-ryhmän indikaattori ennakoii talouden sukelluksen hidastuvan (vuodentakaiseen verrattuna) vuoden 2009 lopun 2 prosentista tuntuvasti alle prosentin kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä ja runsaaseen puoleen prosenttiin toisella neljänneksellä. Tämä edellyttää tuotannon supistumista ensimmäisellä neljänneksellä edellisestä neljänneksestä ja sen jälkeen hienoista kasvua toisella neljänneksellä.

Euroalueen talouslukuja, %

	2008	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Yksityinen kulutus	0.2	-1.1	0	½	1½
Julkinen kulutus	1.9	2.5	1	1	1½
Kiinteät bruttoinv.	1.3	-9.9	-½	2½	3
Kotimainen kok.kys.	0.8	-2.5	½	1	1½
Vienti	0.1	-14.1	5	6	5
Tuonti	0.3	-11.7	4	5½	5
BKT	0.6	-4.0	1½	1½	1½
Teollisuustuotanto	-15.1	-14.9	4	3½	3
Inflaatio, HICP	3.2	0.3	1.5	1.6	1.7
Työttömyysaste	7.6	8.9	10.2	10.4	9.8
Julk. sek. tasapaino, per BKT	-2.0	-6.4	-7.0	-6.5	-6.0
Julk. sek. velka, per BKT	69.3	79.5	86.5	90.0	92.0

Lähteet: Euroopan komissio, kansalliset tilastot.

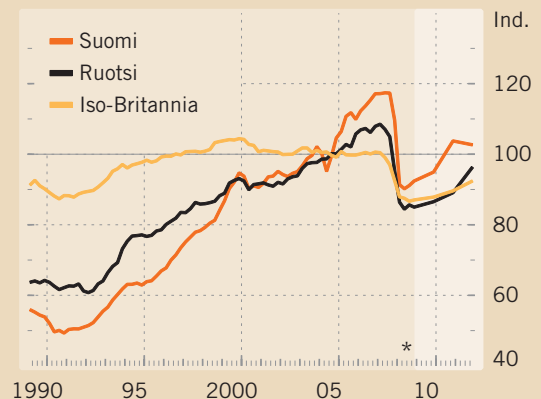
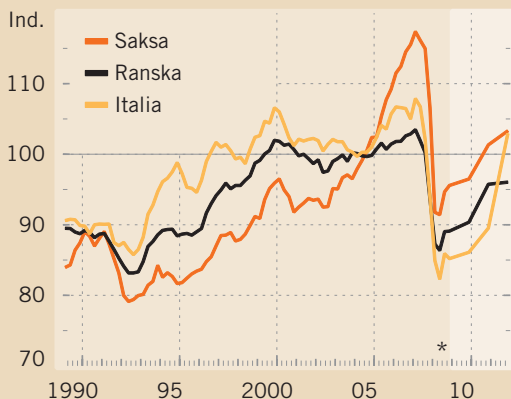
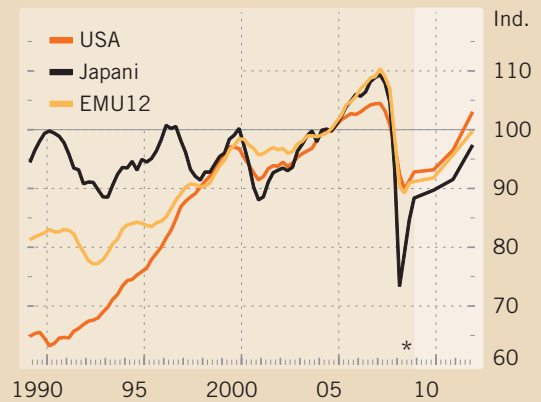
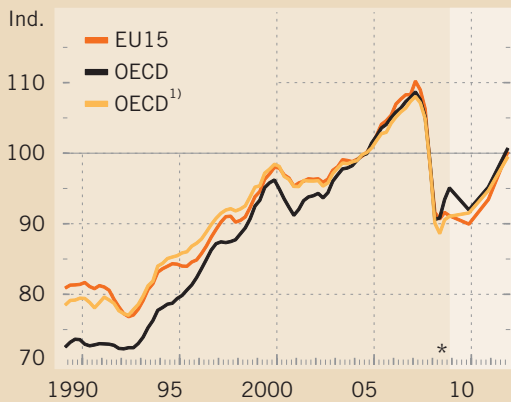
Euroalueen kokonaistuotannon odotetaan lisääntyvän tänä vuonna vajaat 1.5 prosenttia ja vajaat 2 prosenttia vuonna 2011. Kasvun odotetaan siis jatkuvan, vaikka paine korjata julkisen sektorin rahoitusaliäämiä jarruttaa kasvumahdollisuuksia. Vientimarkkinat kasvavat erityisesti Aasiassa.

Euroalueen kuluttajahinnat laskivat kesä-loka-kuussa 2009 vuotta aikaisemmasta, mutta ovat sen jälkeen nousseet (helmikuussa kuluttajahinnat kohosivat 0.9 prosenttia vuodentakaisesta). Yhdysvaltojen tapaan hintakäänteet ovat johtu-

neet energian hinnan vaihtelusta, eikä kesälläkään kyse ollut deflaatiosta. Niin sanottu ydininflaatio (energian, ruoan ja tupakan hintojen vaikutus poistettu) hidastui talvella jo noin prosenttiin. Inflaation odotetaan pysyvän vielä ensi vuonnakin alle kahden prosentin eli alle Euroopan keskuspankin tavoitteen – lähellä 2 prosenttia, mutta riittävästi sen alapuolella.

Koron nostossa ei ole kiire. Keskuspankki nostanee korkojaan vasta ensi vuoden aikana. Markkinakorot kuitenkin nousevat jo ennen sitä, jos

Teollisuustuotannon määrä kausitasoitettuna (2005 = 100)

1) 11 tärkeintä länsivientimaata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

Lähteet: OECD, Tullihallitus, Tilastokeskus.

ETLA S10.1/k01

taantumun varjo odotetusti hälvenee. Euroopan keskuspankki on jo alkanut varoen purkaa soveltamaan epätavallisia toimia. Useimmiten nämä toimet on luotu itsestään raukeaviksi eli ne loppuvat, jos niitä ei jatketa. Amerikkalaistyylisten arvopapereiden ostojen sijaan EKP on hyväksynyt arvopapereita hyvin vapaamielisesti rahalaitosten määräaikaisen lainanoton vakuudeksi.

Elvytystoimet ovat lisänneet tuntuvasti euroalueen maiden julkista velkaa. Euroalueen keskimääräinen julkisen velan BKT-suhde lähenteli vuoden 2009 lopussa 80 prosenttia. Vuoden 2007 lopussa, ennen kriisin olennaista syvenemistä, tämä suhde oli 66 prosenttia. Velkaantuminen johtuu laman aikana automaattisesti kohoavista julkisista menoista, pienentyvistä tuloista sekä varsinaisesta talouden elvytyksestä. Euroopassa elvytettiin tuntuvasti ja toimia koordinoitiin sekä EU:n puitteissa että G20-ryhmässä. Unkarissa, Islannissa ja Irlannissa jouduttiin kriisin rajuuden takia leikkaamaan budjetin menoja. Islannissa ja Irlannissa korotettiin veroja. Kreikan ja Italian elvytys oli vähäistä tai olematonta jo ennestään suurten velkojen takia.

Kreikan tilanne on omalaatuinen. Vuoden 2010 alkupuolella ilmeni, että maan eurojäsenyysskelpoisuus saavutettiin kyseenalaisin keinoin. Tilastojen tuottamisessa joko vedettiin kotiinpäin tai ainakin tilastojen laatu oli poikkeuksellisen surkea. Lisäksi velan ja vajeen pienentämiseen käytettiin valuutanvaihtosopimuksia valuuttakursseilla, jotka poikkesivat käyvistä. Nämä sopimukset eivät olleet vielä tuolloin (vuonna 2001) kiellettyjä, mutta tuki euroalueen hengen vastaisia. Sopimuksista ei myöskään raportoitu. Kreikan vuotta 2009 koskevaa julkisen sektorin vajeen BKT-suhdetta jouduttiin vuoden 2010 alussa tarkistamaan vuotta aiemmin tehdystä vakausohjelman arviosta peräti 9 prosenttiyksikköä heikommaksi eli 12.7 prosenttiin. Kreikkalaisten valtionpapereiden riskiluokituksia alennettiin, ja markkinat reagoivat rajusti. Valtion velkakirjojen riskilisät nousivat reilusti. Markkinat rauhoittuivat toistaiseksi, kun hallitus työsti pakotettuna rankan leikkausohjelman, joka pienentää julkisen sektorin työn-

tekijöiden vuosiansioita, jähdyttää eläkkeet ja korottaa arvonlisäveroa kahdella prosenttiyksiköllä. Tavoitteena on painaa julkisen sektorin budjettivaje jo tänä vuonna neljä prosenttiyksikköä viimevuotista pienemmäksi.

Kreikan tapaus nosti usean muun julkisen talouden ongelmista kärsivän maan (Portugali, Irlanti, Espanja ja Italia) riskilisiä. Se paljasti eurojärjestelmän puutteellisen reagointikyvyn juuri julkisen sektorin kriiseihin. Kullakin maalla on itsenäinen finanssipolitiikkansa, jota pyritään ohjailemaan ennalta ehkäisevästi vakaus- ja kasvusopimuksen sanktioin. Kriisin iskiessä keinot ovat kuitenkin vähissä, koska toisen valtion vastuiden kantaminen on sopimuksissa periaatteessa kielletty. Vuoden alussa herätettiin henkiin esitys Euroopan valuuttarahastosta, joka voisi ohjaila talouspolitiikkaa. Esitys on monessa suhteessa mielenkiintoinen, mutta sen käytännön toteuttaminen on luultavasti erittäin hankalaa, koska se edellyttäne muutoksia EU:n perussopimuksiin. Käytännöllisempi ja nopeampi ratkaisu voisi olla vakaus- ja kasvusopimuksen roolin ja joustavuuden vahvistaminen. Sopimus pyrkii ennaltaehkäisyyn ja siinä luotetaan jäsenten kykyyn ja haluun harjoittaa vastuunalaista talouspolitiikkaa. Kun yllättäviä kriisejä tulee varmasti jatkossakin, on nimenomaan selkeiden pelisääntöjen laatiminen kriisitilanteisiin tarpeen. Mahdollisen tuen pitäisi kuitenkin olla ehdollista uskottavalle taloudenpidon muutokselle.

Euroalueen paraneva talouskehitys on Yhdysvaltojen tapaan vielä hauraalla pohjalla. Elpymistä ovat tukeneet useat tilapäiset tekijät, kuten rahamarkkinoiden vakauttamistoimet, rahapolitiikan kevennys, julkisen sektorin elvytyspaketit sekä kolme neljännestä jatkuneen varastojen purkamisen kääntymisen kasvua vahvistavaksi. Myös euroalueen talouspolitiikka kääntynee ennen pitkää kiristäväksi, ja varastojenkin tuki kasvulle on vain väliaikainen.

Ison-Britannian talous kärsi rahoituskriisistä erityisesti suuren rahoitussektorinsa ja kuumentuneiden asuntomarkkinoiden jähdytymisen takia ja

Raaka-aineiden maailmanmarkkina-hinnat, 2000=100

12 kk:n muutokset

Muut kuin energiaraaka-aineet

Teollisuuden raaka-aineet

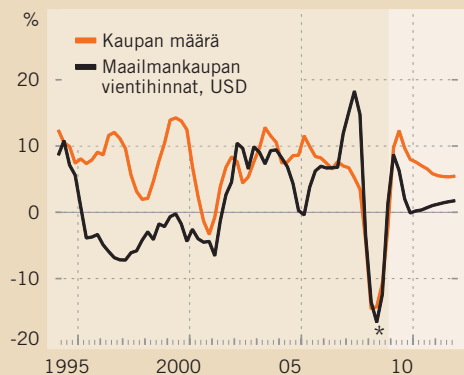
Lähteet: HWWA, Suomen Pankki. ETLA S10.1/k03

kääntyikin nousuun vuosineljänneksen euroaluetta myöhemmin ja peräti puolitoista vuotta kes-täneen taantuman jälkeen. Kasvun odotetaan jat-kuvan suhteellisen laimeana, sillä sitä jarruttavat korkea työttömyys ja laimeat investoinnit.

Ruotsin kokonaistuotanto lisääntyi viimeksi vuo-den 2008 ensimmäisellä neljänneksellä. Sen jäl-keen tuotanto on joko vähentynyt tai pysynyt en-nallaan seitsemänä peräkkäisenä neljänneksenä, vuoden 2009 loppu mukaan lukien. Ruotsi antoi kruununsa heikentyä kriisin aikana, ja valuutta-kurssihihity on ollut ilmeinen joillakin sektoreilla, mutta kokonaisuutena yllättävän vähäinen. Viime aikoina kruunu on vahvistunut uudelleen, mikä heikentää ruotsalaisten kykyä hyötyä maailman-talouden elpymisestä.

Norja on hyvin puskuroituna taloutena kestä-nyt verraten hyvin raakaöljyn hinnan heilahtelut, ja maan kokonaistuotanto supistui viime vuo-nna vain 1.5 prosenttia. Venäjälle kävi toisin, kun öljyn hinnan romahdus kaikkien aikojen ennä-tyksestä johti hyvin heikkoon talouskierteeseen, ja BKT supistui viime vuonna liki kymmenyksen. Raakaöljyn hinta on kivunnut jälleen varsin kor-keaksi, ja Venäjän talouden odotetaan toipuvan. Luottamuksen palautuminen talouskehitykseen on kuitenkin tapahtunut hitaasti.

Maailmankauppa, %-muutos

Lähteet: OECD, IMF.

ETLA S10.1/k06

AASIA ON MAAILMATALOUDEN KASVUKESKUS

Rahoitus- ja talouskriisi iski myös Kiinan ja muun Aasian talouksiin voimakkaasti viennin välityksellä. Kiinassa kriisin torjuminen käynnistettiin nopeasti, koska poliittisen vakauden säilyttämistä pidetään kommunistipuoluevetoisen päätöksenteon perusedellytyksenä. Marraskuussa 2008 polkaistu laaja 4 triljoonan yuanin (388 miljardia euroa ja noin 13 prosenttia BKT:stä) elvytyspaketti alkoi vauhdittaa taloutta jo vuoden 2009 alkupuoliskolla. Pakettia on vielä myöhemmin hieman täydennetty ja myös rahapolitiikkaa kevennettiin selvästi.

Kiinan vanavedessä muukin Aasia on toipumassa teollisuusmaita nopeammin. Kiinan elvytys on kohdentunut paljolti kilpailukykyä pidemmällä aikavälillä tukeviin infrastruktuurihankkeisiin. Investointien kasvattaminen on paikannut viennin romahduksen vaikutuksia tuotantoon. Kiinan BKT lisääntyi viime vuonna 8.7 prosenttia, ja kasvun odotetaan kiihtyvän. Ongelmaksi saattaa nousta investoinneilla aikaan saatu ylikapasiteetti, mikäli muuta kotimaista kysyntää ei pystytäkään vauhdittamaan. Yhdysvaltojen ja Euroopan kysyntä kiinalaisille tuotteille pysynee väisuna vuosikymmenen alkuun verrattuna.

RAAKA-AINEET PYSYVÄT KALLIINA

Raaka-öljyn hinta painui rahoitus- ja talouskriisin aikana alimmillaan 35 dollariin tynnyriltä joulukuun 2008 lopussa. Kesäkuussa 2009 hinta oli jo suunnilleen kaksinkertainen ja vuoden 2010 alussa se on heilahdellut 70-80 dollarin haarakassa. Raakaöljyn hinnan verraten vahva ja voimakkaasti heilahteleva nousu viime vuoden aikana johtui OPECin suhteellisen menestyksekkäistä tuotantoleikkauksista, Kiinan vahvasta kysynnästä sekä teollisuusmaiden voimakkaasta elvytyksestä ja varastojen laskusta. Raakaöljymarkkinoilla tarjontaa on kuitenkin riittänyt. OECD-maissa varastot ovat olleet selvästi viiden vuoden keskiarvoaan korkeampia. Lisäksi varastojen ja kulutuksen suhde on ollut selvästi keskimääräistä suurempi. Öljyn futuurihinnat ovat pysytelleet nousevina, mikä viestii vähäisestä saatavuusriskistä.

Kansainväliset Suhdanteet -aikakauskirja

Kansainväliset Suhdanteet -raportti esittää Suhdannetta yksityiskohtaisemmin kansainvälisen talouden merkittävimmät viimeaikaiset tapahtumat sekä todennäköisimmän suhdannekehityksen. Tavoitteena on antaa esimerkiksi yritysjohdolle selkeää, valmiiksi mietittyä tietoa päätöksenteon tueksi. Lukijalle tarjotaan samalla mahdollisuus omaehtoiseen, kriittiseen arviointiin vertaamalla keskeisten ennustajien arvioita sekä tarkastelemalla graafisesti keskeisimpien talouden muuttujien viimeaikaisista kehitystä.

Raportti ilmestyy neljä kertaa vuodessa sekä suomen- että englanninkielisenä. Lisäksi raportista on kaksikielinen verkkoversio www.sivuina.fi. Elektronisen version kuvat päivitetään kerran kuukaudessa. Sivulta on tulostettavissa paperiraportissa olevan informaation ohella laadukkaita värikalvoja ja suhdannekehitykseen raporttia syvemmin porautuvia artikkeleita. Luonnollisesti sivulle on kerätty myös lukuisa joukko muita hyödyllisiä www.sivuina.fi -sivujen osoitteita. Raportti täydentää olennaisesti Suhdannejulkaisusta saatavaa kansainvälisen talouden tietoutta.

Kansainväliset Suhdanteet kestopilauksena 200 euroa (pdf), 220 euroa (paperiversio).
Verkkoversio vuonna 2010 600 euroa.

Internet osoitteet: <http://www.etla.fi/kansuh> ja
<http://www.etla.fi/kansuhE>.

WORLD COMMODITY PRICES – raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat

-katsaus sisältää ennusteet mm. useiden kymmenien yksittäisten hyödykkeiden ja hyödykeryhmien hintakehityksestä sekä dollareissa että euroissa. Mukana on myös katsaus tärkeimpien hyödykkeiden markkinatilanteeseen. Katsaus on englanninkielinen sisältäen suomenkielisen tiivistelmän.

World Commodity Prices -katsaus ilmestyy kaksi kertaa vuodessa, toukokuussa ja lokakuussa.
Kestopilauksena 160 euroa.

Tilaa jokohtaisella käyttäjätunnuksella toimiva World Commodity Prices -verkkoversio maksaa vuonna 2010 308 euroa.

Katso tarkemmin ETLAn kotisivulta: www.etla.fi

Hintojen kehitys riippuu paljolti Kiinan kysynnästä ja teollisuusmaiden elpymistahdista. Suuret varastot tekevät tulevasta öljyn hinnan kehityksestä herkan negatiivisille uutisille. Ennusteessa odotetaan, että raakaöljyn hinta nousee hitaasti, koska kysynnän kasvun odotetaan olevan maltillista ja tarjonnan pysyvän hallittuna. Brent-laadun maailmanmarkkinahinnan arvioidaan kuluvana vuonna nousevan viime vuodesta noin 15 dollarilla tynnyriltä 76 dollariin. Vuonna 2011 öljyn odotetaan olevan pari dollaria tätä kalliimpaa. Kysynnän kasvuodotusten vaihtelut voivat aiheuttaa ennustejaksolla voimakkaita hinnan vaihteluita siinäkin tapauksessa, että tarjontariski pysyy vähäisenä.

Myös muiden raaka-aineiden kuin energian dollarihinnat ovat heiluneet kriisin jälkeen voimakkaasti. Viime vuonna nämä raaka-aineet halpenivat dollaripohjaisen HWWI-indeksin mukaan keskimäärin 22 prosenttia edellisvuodesta. Tänä vuonna hintoja nostavat etenkin tekstiilien ja värimetallien hintojen voimakas nousu. Myös puutavaran ja sellun hinnat nousevat tuntuvasti, jos maailmantalous elpyy odotetusti. Keskihintojen odotetaan nousevan lähes neljänneksen. Arvioidusta hintojen noususta pääosa on jo tapahtunut, ja loppuvuoden aikana nousun odotetaan rauhoittuvan.

Kiinan ja muun Aasian talouskasvu on raaka-aineintensiivistä ja se selittää pitkälti raaka-aineiden hintojen viime vuoden aikana tapahtuneen tuntevan nousun. Teollisuusmaiden kysynnän kasvu on ollut parhaimmillaankin hyvin vaimeaa. Muutokset Aasian talouskasvuodotuksissa vaikuttavat helposti hyvinkin vahvasti raaka-aineiden kysyntä- ja hintaodotuksiin. Hintojen voimistunut heilahtelu on tullut jäädäkseen.

MAAILMANKAUPPA

Maailmankauppa kärsi talouskriisin kärjistymisestä tuotantoa enemmän. Kauppa romahti hyvin nopeasti ja poikkeuksellisen paljon. Hollantilaisen CPB-tutkimuslaitoksen mukaan maailman-

kauppa supistui vuonna 2009 runsaat 13 prosenttia. Maailmankaupan hinnat alenivat noin kymmenyksen. Romahdus oli globaali, se levisi kaikkialle. Baldwin selittää romahduksen poikkeuksellisen luonteen äkillisellä ostojen viivästyksellä, joka johtui syksyn 2008 paniikista (The Great Trade Collapse: Causes, Consequences and Prospects, A VoxEU.org Publication. November 2009, http://www.voxeu.org/reports/global_trade_collapse.pdf). Kansainvälinen kauppa kärsi tuotantoa enemmän, koska kauppa koostui tuotantoa enemmän kulutus- ja investointihyödykkeiden ostoista, joita lykättiin eniten. Lisäksi sokin laajenemista nopeuttivat tuotannon kansainvälistyminen ja pyrkimys ajantasaiseen varastojen hallintaan. Kaupan rahoituksen kuivuminen ja protektionismin laajeneminen vaikuttivat yllättävän vähän, koska niihin reagoitiin talouspoliittisin toimin nopeasti. Protektionistisia toimia tosin esiintyi runsaasti, mutta ne olivat mittaluokaltaan vähäisiä. Kaupan rajoitustoimet ovat kuitenkin jatkossa vakava uhka, jos elpymisodotuksissa petytään tai kasvu jää hitaaksi.

Maailmankauppa on noussut romahduksen jälkeisestä kuopasta nopeasti. Maailmankaupan määrä oli joulukuussa jo noin 15 prosenttia kriisin jälkeistä alhaista tasoa korkeampi. Nopea palautuminen on johtunut paniikin väistymisestä rahoitusmarkkinoiden vakautuessa ja odotusten paranemisesta. Kasvun odotetaan hidastuvan jatkossa, mutta kuluvana vuonna kaupan määrän odotetaan olevan 12 prosenttia viime vuoden vastaavaa suurempi. Kasvulukua nostaa viime vuoden kriisin jäljiltä epänormaalin alhainen vertailutaso. Maailmankaupan dollarihinnat nousevat noin prosentin. Dollarin mahdolliset kurssipoikkeamat ennusteoletuksiin verrattuna (euron hinta 1.40 dollaria) johtavat erilaisiin hinnan muutoksiin. Dollarin heikkeneminen nostaa ja vahvistuminen laskee dollareissa mitattuja hintoja. Ensi vuonna sekä maailmankaupan määrän että sen hinnan muutokset ovat pienempiä. Määrän odotetaan lisääntyvän 6-7 prosenttia ja hintojen ko- hoavan pari prosenttia.

Kotimainen suhdannekehitys

Vienti

TAVARAVIENTI KÄÄNTYY TÄNÄ VUONNA NOIN 8 PROSENTIN KASVUUN

Maailman kauppajärjestön WTO:n mukaan maailmankaupan määrä putosi viime vuonna peräti 12 prosenttia. Lasku oli odotettua kovempi ja se oli suurin toisen maailmansodan jälkeen.

Suomen tavaravienti supistui viime vuonna ennustemme mukaisesti 25 prosenttia edellisvuodesta. Tällä hetkellä näyttää siltä, että viennin el-

pyminen käynnistyy hieman aiemmin odotettua myöhemmin ja hitaammin. Vientikysynnän odotetaan vahvistuvan selvästi vasta kuluven vuoden puolivälissä. Kuluven vuoden tammikuussa tavaraviennin määrä supistui vielä 1.9 prosenttia vuodentakaisesta.

ETLA ennustaa, että Suomen tavaravienti kasvaa tänä vuonna noin 8 prosenttia vuodentakaisesta. Tärkeimpien viennin kohdemaiden toipuessa

Tavara- ja palveluvienti

	Arvo ¹⁾		Muutos ed. vuodesta, %					Määrä ²⁾	
	Mrd. e 2009*	%-osuus 2009*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	Keskimäärin 2005→09	2010→14 ^E
Maa- ja metsätalous									
sekä kaivannaistoiminta	0.5	1.2	0.0	-12.2	-8	2	4	0.7	1
Puutavarateollisuus	1.7	3.7	-18.3	-22.9	10	14	14	-9.5	10
Paperiteollisuus	7.0	15.6	-8.7	-20.1	10	8	6	-5.6	5
Graafinen teollisuus	0.0	0.0	-16.4	-15.0	0	-1	-1	-54.7	10
Metallien jalostus	4.0	8.9	-9.3	-19.3	21	9	9	-5.2	10
Metallituotteet	1.0	2.2	0.0	-23.8	13	9	6	-0.4	7
Koneet ja laitteet	6.6	14.7	3.2	-29.1	0	14	12	1.6	8
Kulkuneuvot	3.1	6.8	0.3	-42.8	6	-6	13	0.3	9
Elektroniikka- ja sähköteoll.	9.2	20.6	1.1	-46.8	12	13	8	-2.2	9
Elintarviketeollisuus	1.1	2.5	1.6	-10.8	3	4	4	3.1	3
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	0.6	1.3	-4.6	-12.9	-2	3	2	-2.4	1
Kemianteollisuus	7.8	17.3	1.4	-7.5	5	5	3	2.0	4
Muu teollisuus	2.4	5.3	..	..	..	..	..	..	..
Tavaravienti yht.³⁾	44.8	100.0	2.9	-25.7	8	8	7	-0.3	7
Tavaravienti pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus¹⁾	35.6	79.4	-3.5	-21.9	7	7	7	-2.1	7
Tavara- ja palveluvienti³⁾	61.9	..	6.5	-24.3	7	8	6	0.9	7

¹⁾ Toimialojen viennin arvo tullitilaston mukaan.

²⁾ Määrän muutokset, ETLAn laskelma.

³⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

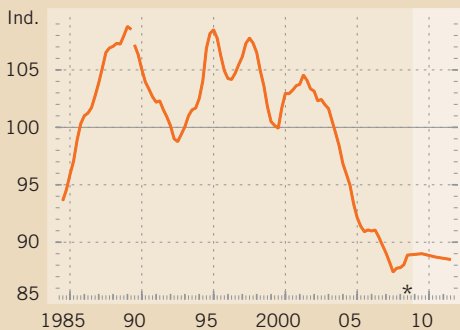
Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus.

taluskriisistä myös Suomen tavaravienti lisääntyy. Palvelut mukaan lukien viennin arvioidaan tänä vuonna kasvavan noin 7 prosenttia. Tavaraviennin arvioidaan myös ensi vuonna lisääntyvän noin 8 prosenttia.

METALLIEN JALOSTUKSEN JA PAPERITEOLLISUUDEN VIENTI ON JO ELPYMÄSSÄ

Sähkö- ja elektroniikkateollisuus, koneiden ja laitteiden valmistus, paperiteollisuus, metallien jalos-

Vaihtosuhte (2000=100)

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.

Vienti- ja tuontihintojen neljän neljänneksen liukuvien keskiarvojen suhde.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S10.1/u01

Vientimaiden teollisuustuotanto ja tavaraviennin määrä ¹⁾

1) Laskettu neljän neljänneksen liukuvista summista.

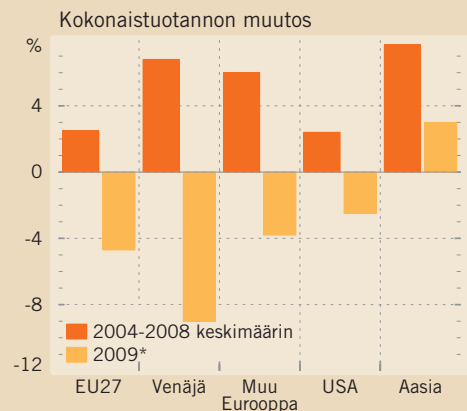
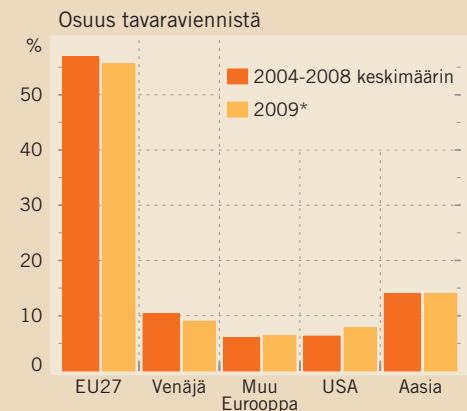
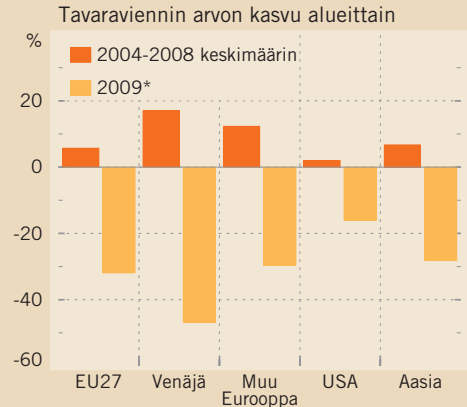
2) 11 OECD-maata Suomen vientiosuuksilla painotettuna.

3) Vuoteen 1991 asti länsivienti.

Lähteet: Tullihallitus, OECD.

ETLA S10.1/x01

Suomen vientimarkkinoiden kasvu ja vienti alueittain

Lähteet: Tullihallitus, IMF.

ETLA S10.1/x08

tus ja kulkuneuvojen valmistus ovat ne toimialat, jotka pystyvät heilauttamaan tavaraviennin kasvulukuja. Muiden toimialojen osuus viennistä on niin pieni, että edes suuret muutokset niiden määrissä eivät vaikuta kokonaisviennin kasvuun tai supistumiseen. Viidestä suurimmasta toimialasta vain paperiteollisuuden ja metallien jalostuksen vienti kääntyi kasvuun viime vuoden lopulla. Ennusteessamme monen toimialan viennin kasvuluvut tälle vuodelle ovat hyvin suuret, mutta nykytilanteessa suuret numerot ovat harhaanjohtavia. Kun vienti on ensin supistunut poikkeuksellisen voimakkaasti ja sitten kääntyy nousuun, kasvuluvut voivat olla hyvin suuret vaikka vientimäärät eivät nousekaan kovin paljon absoluuttisesti.

Sähkömoottorien, -generaattorien ja -muuntajien viennin arvo supistui viime vuonna 11 prosenttia, mittaus-, testaus- ja navigointilaitteiden 18 prosenttia, mutta viestintälaitteiden viennin arvo supistui peräti 53 prosenttia. Viestintälaitteiden osuus koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden viennin arvosta oli viime vuonna 44 prosenttia. Tietoliikennevälineitä valmistavan Nokian viennin kehitys vaikuttaa siten merkittävästi koko toimialan vientilukuihin.

Nokia arvioi, että toimialan matkaviestimien kappalemääräinen myynti kasvaa tänä vuonna noin 10 prosenttia viimevuotisesta. Kansainvälinen tutkimusyhtiö Strategy Analytics on laskenut, että maailman matkapuhelimien toimitukset kasvoivat vuoden 2009 viimeisellä neljänneksellä 10 prosenttia vuodentakaisesta. Matkapuhelinteollisuuden vuoden kestänyt taantuma näyttää siten olevan ohi. Toimialan näkymät ovat kokonaisuudessaan parantuneet, mutta Itä-Euroopassa ja Etelä-Amerikassa näkymät ovat vielä heikot.

Teknolomiteollisuuden tilauskantatiedustelun mukaan elektroniikka- ja sähköteollisuuden uusien vientitilausten arvo jäi loka-joulukuussa 3 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi. Tilaukskannan arvo putosi 22 prosenttia edellisvuodesta. Viimeisellä neljänneksellä uusien tilausten arvo supistui 18 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Toimialalle on kuitenkin ominaista, että

tilauskanta voi muuttua hyvinkin nopeasti, koska matkapuhelimien toimitusaika on hyvin lyhyt. Odotamme, että sähkö- ja elektroniikkateollisuuden vientimäärä tänä vuonna kääntyy runsaan 10 prosentin kasvuun.

Koneiden ja laitteiden viennin pohja saavutettiin aivan viime vuoden lopulla ja kausitasoitettu vientimäärä kääntyi nousuun. Koneiden vienti Eurooppaan väheni viime vuonna arvoltaan 30 prosenttia edellisvuodesta, ja sen osuus koko toimialan viennistä oli 60 prosenttia. Aasiaan vietyjen tavaroiden arvo jäi 21 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi. Vienti Pohjois-Amerikkaan pieneni 34 prosenttia. Kone- ja metallituoteteollisuuden uusien vientitilausten arvo kasvoi loka-joulukuussa 20 prosenttia vuodentakaisesta. Vientitilaukskanta oli kuitenkin 36 prosenttia edellisvuotista pienempi. Koneiden ja laitteiden vientimäärän odotetaan tänä vuonna jäävän edellisvuoden lukemiin.

Teollisuuden suurista toimialoista paperiteollisuus on se, joka tällä hetkellä pärjää parhaiten metallien jalostuksen ohella. Vuoden 2008 lopun syvän pudotuksen jälkeen paperiteollisuuden vientimäärä kääntyi melko nopeasti nousu-uralle jo viime vuoden alussa. Kuukausittaiset vientimäärät ovat kohonneet melko tasaisesti koko viime vuoden ajan, mutta siitä huolimatta ne ovat vielä tuntuvasti normaalia pienempiä. Paperiteollisuuden elpymistä häiritsee maaliskuun puolivälissä alkanut ahtaajien lakko, joka on hiljentänyt satamat. Jo ennen lakon alkua saatuja tilauksia pyrittiin siirtämään ulkomailla sijaitseviin tuotantolaitoksiin, jotta tilattuja paperieriä pystyttäisiin toimittamaan asiakkaille. Joitakin tehtaita on jouduttu sulkemaan, kun tavaroita ei voida kuljettaa eteenpäin. Paperiteollisuuden viennin arvioidaan kasvavan tänä vuonna noin 10 prosenttia. Arvio olettaa että lakko loppuu lyhyeen.

Koko maailman ruostumattoman teräksen tuotanto supistui viime vuonna 8 prosenttia. Kiinan tuotanto lisääntyi 13.5 prosenttia, mutta muun maailman tuotanto väheni 21.1 prosenttia. Kuluvan vuoden tammikuussa koko maailman te-

räksen tuotanto kasvoi 25.5 prosenttia vuoden-
takaisesta. Aasian tuotanto nousi 22 prosenttia,
EU27-maiden 34 prosenttia, muun Euroopan 8
ja Pohjois-Amerikan 48 prosenttia. Suomessa te-
räksen tuotanto kasvoi tammikuussa 79 prosent-
tia ja koko metallien jalostuksen tuotanto 26 pro-
senttia viimevuotisesta. Tältä pohjalta arvioimme,

että Suomen metallien jalostuksen viennin määrä
kasvaa tänä vuonna noin 20 prosenttia viimevuoti-
sisesta.

Kulkuneuvojen vienti kasvaa tänä vuonna noin 6
prosenttia, kun moottoriajoneuvojen vienti kääntyy
kasvuun. Laivateollisuuden vienti supistuu

Vientimme Venäjälle väheni selvästi enemmän kuin vienti EU-maihin ja Aasiaan

EU27-maiden osuus Suomen tavaraviennin arvosta vuon-
na 2009 oli 55.6 prosenttia ja EU15-maiden osuus 47.1
prosenttia. Saksa oli Suomen tärkein vientimaa, ja sen
osuus oli 10.3 prosenttia. Ruotsi pysyi Suomen toisek-
si merkittävimpänä vientimaana 9.8 prosentin osuudel-
laan. Alankomaiden osuus oli 5.8 ja Ison-Britannian 5.2
prosenttia.

Aasia (pl. Lähi- ja Keski-itä) oli toiseksi tärkein vientialue,
ja sen osuus oli 11.5 prosenttia. Kiinan osuus koko tava-
riviennistä laski kuitenkin 4.1 prosenttiin. Japanin osuus
pysyi 1.6 prosentissa. Muu Eurooppa (pl. EFTA-maat) oli
kolmanneksi merkittävin vientialue, ja sen osuus oli 11.2
prosenttia. Venäjä oli kolmanneksi suurin vientimaa, ja
sen osuus pysyi 9 prosentissa. Pohjois-Amerikan vienti-
osuus nousi 8.8 prosenttiin ja EFTA-maiden 4.3 prosent-
tiin. Lähi- ja Keski-idän osuus laski hieman 2.5 prosent-
tiin, mutta Etelä-Amerikan pysyi 2.4 prosentissa.

Viime vuonna vienti EU27-alueelle supistui arvoltaan 32
prosenttia ja vienti euroalueelle 29 prosenttia edellis-
vuodesta. Vienti Euroopan unionin ulkopuolelle väheni 31
prosenttia.

Vienti Aasiaan (pl. Lähi- ja Keski-itä) väheni 19 prosenttia
vuodentakaisesta. Lähi- ja Keski-itään vietyjen tavaroi-
den arvo supistui peräti 52 prosenttia, kun vienti Arabi-
emiirikuntiin väheni 57 ja Saudi-Arabiaan 59 prosenttia
vuodentakaisesta. Venäjän-vientimme supistui peräti 47
prosenttia vuodentakaisesta. Pohjois- ja Etelä-Amerik-
kaan vietyjen tavaroiden arvo väheni sen sijaan vain 15
prosenttia edellisvuodesta.

Tavaraviennin määrä supistui viime vuonna vajaat 26 prosenttia

Kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen en-
nakkotietojen mukaan tavaraviennin määrä supistui viime
vuonna 25.7 prosenttia edellisvuodesta.

Ensimmäisellä neljänneksellä tavaraviennin määrä supistui
29.5, toisella 30.9, kolmannella 29.1 ja viimeisellä neljän-
neksellä 12.1 prosenttia vuodentakaisesta. Kausitasoitettu-
na tavaraviennin määrä väheni ensimmäisellä neljänneksel-
lä 17.8 prosenttia edellisestä neljänneksestä, mutta kasvoi
toisella neljänneksellä 1.5 prosenttia. Kolmannella neljän-
neksellä vientimäärä supistui 0.5 prosenttia edellisestä nel-
jänneksestä ja vuoden viimeisellä neljänneksellä se kääntyi
5.9 prosentin kasvuun suuren laivatoimituksen ansiosta.

Eniten väheni viime vuonna sähkö- ja elektroniikkateollisuu-
den vienti, laskelmiemme mukaan vajaat 50 prosenttia vuo-
dentakaisesta. Kulkuneuvojen viennin määrä supistui noin
40 prosenttia. Autojen vienti väheni vajaat 60 prosenttia ja
laivatoimitukset vajaat 5 prosenttia. Koneiden ja laitteiden
sekä rakennusaineteollisuuden vientimäärä oli noin 30 pro-
senttia viimevuotista pienempi. Metallituotteiden, puutava-
ran, öljytuotteiden sekä kumi- ja muovituotteiden vienti vä-
heni runsaat 20 prosenttia.

Paperiteollisuuden vientimäärä supistui 20 prosenttia ja
metallien jalostuksen vajaat 20 prosenttia. Tevanake-teolli-
suuden vienti väheni 13 prosenttia ja elintarviketeollisuuden
11 prosenttia vuodentakaisesta. Ainoa toimiala, jonka vienti
lisääntyi viime vuonna, oli kemikaalit ja kemialliset tuotteet
(ml. lääkevienti), jolle kertyi kasvua runsaat 4 prosenttia
edellisvuodesta.

Tavaroiden vientihinnat laskivat viime vuonna kansantalou-
den tilinpidon mukaan keskimäärin 8 prosenttia vuodenta-
kaisesta. Vastaavasti Tilastokeskuksen vientihintaindeksi
putosi 9.2 prosenttia edellisvuodesta.

noin 11 prosenttia viimevuotisesta. Viime vuonna toimitettiin kaksi risteilylautta ja 900 miljoonan euron arvoinen jättiristeilijä Yhdysvaltoihin. Tänä vuonna toimitetaan 180 miljoonan euron arvoinen risteilylautta ja toinen 900 miljoonan euron arvoinen jättiristeilijä Yhdysvaltoihin.

Moottoriajoneuvojen viennin arvo supistui viime vuonna 59 prosenttia vuodentakaisesta. Vienti Venäjälle supistui arvoltaan 80 prosenttia, vienti Saksaan 31 prosenttia, Ruotsiin 47 prosenttia ja Norjaan 23 prosenttia. Moottoriajoneuvojen viennistä 79 prosenttia oli viime vuonna autojen vientiä. Autojen viennistä meni Saksaan 28 prosenttia, Venäjälle 28 prosenttia, Ruotsiin 10 prosenttia ja Norjaan 8 prosenttia. Valtaosa eli vajaan 90 prosenttia autojen viennistä Venäjälle on jälleenvientiä (ks. myös oheinen erityisteema Venäjän viennistä).

Uudenkaupungin autotehtaalla valmistetaan vielä vuoden 2011 loppuun asti Porschen Boxster ja Cayman -urheiluautoja. Garia Golf -sähköautojen sarjatuotanto alkoi joulukuussa. Myös Think-sähköautojen valmistus aloitettiin Uudessakaupungissa viime vuoden joulukuussa. Valmistusmää-

rät ovat kuitenkin alussa suhteellisen pieniä. Fisker Karma -hybridisähköauton tuotanto alkaa myöhemmin tänä vuonna. Moottoriajoneuvojen viennin määrän arvioidaan tänä vuonna kääntyvän noin 20 prosentin kasvuun.

Arviot toimialojen viennin kehityksestä vuosina 2010-2012 löytyvät sivulla 32 olevasta taulukosta.

VAIHTOSUHDE HEIKKENEE TÄNÄ VUONNA

Suomen vaihtosuhde on 1990-luvun lopulta alkaen trendinomaisesti heikentynyt, koska elektroniikan vientihinnat ovat voimakkaasti alentuneet. Öljyn ja muiden raaka-aineiden kallistumisen takia tuontihinnat nousivat voimakkaasti vuosina 2004-2008, kun taas vientihintojen nousu jäi hyvin lieväksi. Vuoden 2008 lopulla sekä tuonti- että vientihinnat kääntyivät jyrkkään laskuun. Viime vuoden jälkipuoliskolla sekä vienti- että tuontihinnat kääntyivät uudelleen nousu-uralle, mutta halpenivat kuitenkin vielä keskimäärin edellisvuodesta. Niinpä vaihtosuhde vahvistui viime vuonna tilapäisesti. Tänä ja ensi vuonna vaihtosuhde heikkenee jälleen, kun tuontihinnat nousevat vientihintoja nopeammin.

TAVAROIDEN JÄLLEENVIENTI VENÄJÄLLE SUPISTUI VUONNA 2009 ENEMMÄN KUIN KOKO VIENTI

Itään suuntautuvan maantietransiton, eli kauttakuljetuksen arvo on noin neljä kertaa niin suuri kuin oma vientimme Venäjälle. Transito on muiden maiden vientiä Suomen läpi. Tilastoja on saatavilla vuodesta 2002 alkaen, jolloin maantietransiton arvo oli runsaat 12 miljardia euroa. Samana vuonna Venäjän vientimme arvo oli runsaat 3 miljardia euroa. Suurimmillaan Venäjälle suuntautuvan maantietransiton arvo oli 31 miljardia euroa vuonna 2008. Samana vuonna myös oma Venäjän vientimme oli huipussaan, ja sen arvo oli 7.6 miljardia euroa.

Maailmanlaajuisen talouskriisin myötä maantietransiton arvo putosi viime vuonna runsaaseen 14 miljardiin euroon ja Suomen oma vienti Venäjälle 4 miljardiin euroon. Maantietransiton arvo romahti siten 53 prosenttia ja oma vientimme 47 prosenttia. Suurin osa maantietransitosta on kappaletavaroita kuten henkilöautoja ja kodinkoneita.

JÄLLEENVIENTI JA TRANSITO OVAT AIVAN ERI ASIOITA

Kauttakuljetuksia voidaan hoitaa myös meri- ja rautateitse, mutta meri- ja rautatietransiton arvoa ei tilastoida. Meritse menee enimmäkseen mas-satavaraa ja rautateitse kemianteollisuuden tuotteita. Maanteitse tapahtuvan kauttakuljetuksen lisäksi nykyään pidetään mahdollisuuksien mukaan tilastoa myös jälleenviennistä.

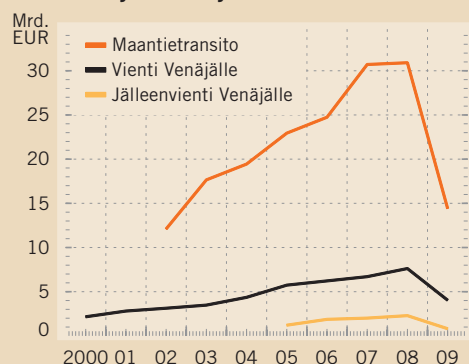
Transito ja jälleenvienti ovat kaksi aivan eri vientimuotoa. Yhteistä niille on se, että tavarat on valmistettu jossain muualla kuin Suomessa. Tullihallituksen mukaan jälleenviennissä Venäjälle on kyse siitä, että tavarat vaihtavat Suomessa omistajaa, niitä varastoidaan tai pakataan uudelleen ja varustetaan esimerkiksi venäjänkielisillä käyttöohjeilla. Sen sijaan tavaroiden tuonti Suomeen ja -ostettavaksi on erittäin vähäistä. Tärkeimmät tavararyhmät jälleenviennissä Venäjälle ovat autot, matkapuhelimet, radiot ja televisiot, kotitalousko-

neet sekä atk-laitteet. Jälleenvienti sisältyy Suomen virallisiin vientitilastoihin, mutta transito ei.

Tullihallituksen ensimmäiset laskelmat jälleenviennistä Venäjälle koskevat vuotta 2005. Tuolloin jälleenviennin osuus Venäjänviennistämme oli vähintään 21 prosenttia ja mahdollisesti jopa 23-24 prosenttia. Vuosina 2006-2008 jälleenviennin osuus oli noin 30 prosenttia. Uusimmat jälleenvientitilastot koskevat vuotta 2008, jolloin Venäjä oli Suomen tärkein vientimaa. Autojen jälleenviennin arvo oli 1.3 miljardia euroa, matkapuhelimien 553 miljoonaa euroa, radio- ja tv-vastaanottimien 182 miljoonaa euroa ja kotitalouskoneiden 173 miljoonaa euroa.

Vuonna 2009 jälleenviennin osuus putosi Tullin alustavien laskelmien mukaan 20 prosenttiin. Tämä tarkoittaa sitä, että jälleenvientitavaroiden (autot, puhelimet, kodinkoneet) vienti Venäjälle supistui kokonaisvientiä nopeammin. Kun koko vientimme Venäjälle supistui arvoltaan 47 pro-

Maantietransito Suomen kautta Venäjälle ja Suomen oma vienti Venäjälle ml. jälleenvienti

Lähde: Tullihallitus.

ETLA S10.1/b214

senttia, jälleenviennin arvo väheni 65 prosenttia. Suomen koko viennin arvo väheni vuonna 2009 huomattavasti vähemmän, 32 prosenttia.

Taluskriisi vähensi luonnollisesti myös kauttakuljetuksia Venäjälle. Tämä ei kuitenkaan ole ainoa syy, miksi maantietransito supistui merkittävästi viime vuonna. Venäjä nosti tuontiautojen tulleja voimakkaasti vuoden 2009 aikana, mikä osaltaan vähensi henkilöautojen maantietransitoa. Vuoden 2008 toisella neljänneksellä Venäjälle vietiin rekoissa Suomen kautta 224 000 henkilö- ja pakettiautoa, mutta vuoden 2009 toisella neljänneksellä autoja kuljetettiin enää vajaat 43 000 kappaletta. Viime vuoden toisella neljänneksellä koko maantietransiton arvo väheni 4.4 miljardia euroa ja autojen 2.3 miljardia vuodenta-

kaisesta. Kolmannella neljänneksellä vähentymiset olivat vieläkin suurempia, 5.6 miljardia euroa ja 2.5 miljardia euroa. Vuonna 2009 autojen osuus transitotavaran arvosta oli 15 prosenttia, muiden koneiden ja laitteiden sekä kuljetusvälineiden 25 prosenttia, radio-, televisio- ja tietokone-laitteiden 14 prosenttia, kemianteollisuuden 9 prosenttia ja elintarvikkeiden 3 prosenttia.

Viennissä Venäjälle ei vielä näy piristymisen merkkejä. Sekä transitovienti että tavallinen vienti nousi tosin hieman viimeisellä neljänneksellä edelliseen neljännekseen verrattuna, mutta myös normaaliolosuhteissa viennin arvo on korkein vuoden viimeisellä neljänneksellä. Ensimmäisellä neljänneksellä viennin arvo on aina ollut edeltävää neljännestä pienempi.

Investoinnit

YRITYSTEN INVESTOINNIT ROMAHTIVAT VIIME VUONNA

Taluskriisin seurauksena kiinteät investoinnit putosivat viime vuonna 13 prosenttia, ja niiden hinnat laskivat 1.5 prosenttia. Yrityksissä tuotannon jyrkkä alamäki ja kannattavuuden romahtaminen vetivät investoinnit yli 20 prosentin laskuun. Teollisuudessa investoinnit romahtivat runsaan kolmanneksen, kun taas yksityisillä palvelualoilla ne supistuivat maltillisemmin, arviolta 15 prosenttia.

Kotimaisesta kysynnästä riippuvat investoinnit supistuivat keskimääräistä vähemmän. Asuinrakentamisessa sekä maa- ja vesirakentamisessa koettiin 12 prosentin lasku. Yleisestä kehityksestä poiketen muut investoinnit kohosivat 10 prosenttia ohjelmistoinvestointien kasvun ansiosta.

ASUNTOINVESTOINNIT ELPYVÄT ENSIN

Kausitasoitettujen lukujen mukaan investointien pohja näyttää tulleen ohitetuksi, ja kuluvan vuoden aikana investoinnit kääntyvät hitaaseen kasvuun. Ensimmäisenä kasvu-uralle pääsivät infrastruktuuri- ja asuinrakennusinvestoinnit.

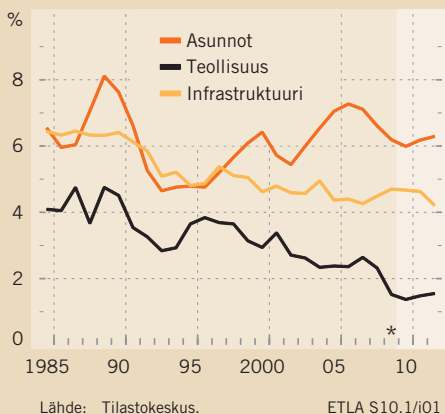
Yhteisöjen ja yritysten talonrakentamisen sekä kone- ja laiteinvestointien odotetaan elpävän kuluvan vuoden lopulla.

Tänä vuonna investointien elpyminen jää kuitenkin sen verran hitaaksi, etteivät kokonaisinvestoinnit viime vuoteen verrattuna vielä kasva. Ensi vuonna yritysten investointitoiminnan vauhdittamisen ansiosta investointien arvioidaan kohoavan yli 7 prosenttia ja vuonna 2012 kasvun odotetaan vaimenevan runsaaseen 5 prosenttiin.

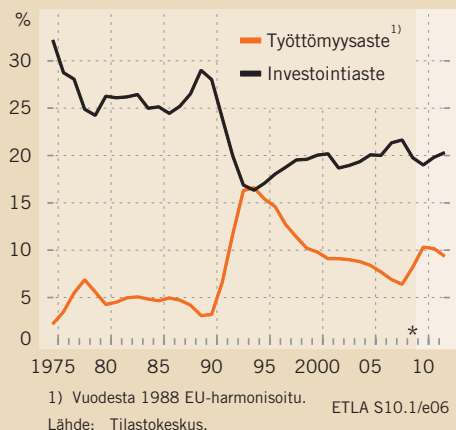
Verraten suurista kasvuluvuista huolimatta kansantalouden investointien määrä ei ennustejakson lopulla yllä taluskriisiä edeltäneen vuoden 2008 investointihuipun tasolle. Investointiaktiiviteetin vaimuus johtuu yritysten tuotannon ja kannattavuuden hitaasta toipumisesta.

Asuinrakentaminen lisääntyy tänä vuonna 2 prosenttiin. Sen elpymistä vauhdittavat mm. matalana pysyvä korkotaso ja kotitalouksien ostovoiman kasvun vauhdittuminen sekä valtion viime vuonna käynnistämät elvytystoimenpiteet. Ennustepe-

Investoinnit suhteessa BKT:hen

Työttömyysaste ja investoinnit suhteessa BKT:hen

riodin lopulla asuntoinvestointien odotetaan laajenevan keskimäärin 5 prosentin vuosivauhtia.

Valtion elvytystoimet näkyvät tänä vuonna täydellä painollaan myös maa- ja vesirakentamisen investoinneissa, joiden odotetaan kasvavan 5 prosenttia. Ensi vuonna infrarakentamisen kasvu hidastuu ja ilman uusia hankkeita kasvu pysähtyy vuonna 2012. Julkisen sektorin investointien kasvumahdollisuudet pysyvät vaatimattomina mm. kuntien talousvaikeuksien takia.

Muut talonrakennusinvestoinnit supistuivat viime vuonna yli 20 prosenttia, ja niiden odotetaan

putoavan tänä vuonna 7 prosenttia. Tehdasteollisuuden ja yksityisten palvelualojen investointiaktiiviteetin elpyessä muussa talonrakentamisessa päästään ensi vuonna yli 10 prosentin kasvuun.

YRITYSTEN INVESTOINNIT KASVAVAT ENSI VUONNA 10 PROSENTTIA

Kone- ja laiteinvestoinnit sukelsivat viime vuonna 15 prosentilla, ja tänä vuonna niiden odotetaan jäävän viimevuotiselle tasolle. Ensi vuonna yritysten tuotannolliset investoinnit elpyvät vinnin kasvun ja parantuvan tuloskehityksen vauhdittamina. Kone- ja laiteinvestointien runsaan 5 prosentin kasvu ensi vuodesta lukien on suurim-

Kiinteän pääoman bruttomuodostus pääomatavararyhmittäin

Pääomatavararyhmä	2008*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Rakennukset	26.6	66.3	-1.4	-15.8	-1	8	5	-0.7	4
Talonrakennukset	22.8	57.2	-1.6	-16.5	-2	9	6	-0.5	4
- asuinrakennukset	11.8	32.3	-9.5	-12.4	2	6½	4½	-2.7	3½
- muut talonrakennukset	10.9	24.9	8.9	-21.0	-7	12	8	2.7	5
Maa- ja vesirakennukset	3.8	9.1	0.3	-11.5	5	4	0	-1.6	2½
Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	10.2	25.6	3.8	-14.4	0	6	5½	0.8	4
Muut kiinteät investoinnit	3.0	8.1	-4.3	10.5	5	7	5	4.7	6
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	39.9	100.0	-0.1	-13.2	0	7½	5½	0.2	4

Kiinteän pääoman bruttomuodostus toimialoittain

Pääomatavararyhmä	2008*		Määrän muutos, %						
	Mrd. e	%-osuus	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Maa- ja metsätalous	1.7	4.8	-5.3	2.0	0	1	1	1.9	1
Teollisuus	4.8	13.6	-11.5	-35.0	-5	20	10	-5.9	7
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	1.7	4.8	29.1	30.0	5	-10	0	9.9	-1
Rakentaminen	1.0	2.7	6.9	-25.0	-10	15	7	1.3	4½
Asuntojen omistus	11.3	32.2	-9.6	-12.4	1½	6½	4½	-2.7	3½
Yksityiset palvelut	14.8	41.9	11.0	-17.7	-1½	11	7½	4.4	6
Yksityiset investoinnit	35.2	100.0	0.0	-15.3	-½	8	6	0.4	4½
Julkiset investoinnit	4.6	11.6	-0.7	4.0	0	0	2	-1.5	1½
Kiinteän pääoman bruttomuodostus yhteensä	39.9		-0.1	-13.2	0	7½	5½	0.2	4

maksi osaksi korvaus- ja rationalisointi-investointeja. Uusimman investointitiedustelun mukaan teollisuuden tuotantokapasiteetin laajentamiseen tähtäävien investointisuunnitelmien osuus on vain viidennes kaikista hankkeista.

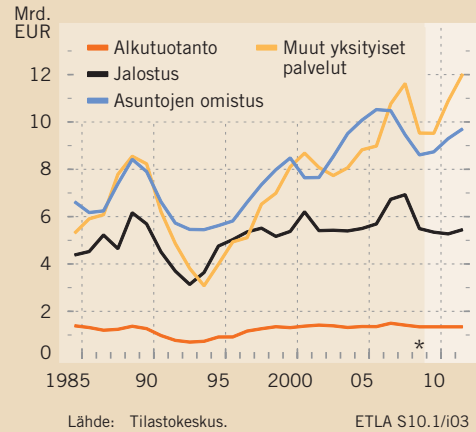
Muissa kiinteissä investoinneissa kasvun odotetaan jatkuvan keskimäärin 5 prosentin vuosivauhdilla ohjelmistoinvestointien vetämänä.

Teollisuudessa investointien määrä vähenee tänä vuonna 5 prosenttia ja ensi vuodesta luki- en niiden arvioidaan laajenevan noin 7 prosentin vuosivauhtia. Tälle vuodelle arvioitu teollisuus- tuotannon tuotannon lisäys voidaan tyydyttää kapasiteetin käyttöastetta nostamalla. Yksityisillä palvelualoilla investointien odotetaan ponnahtavat ensi vuonna yli 10 prosenttia, ja sen jälkeen kasvu hidastuu 7 prosenttiin.

INVESTOINTIASTE KOHOAA HITAASTI

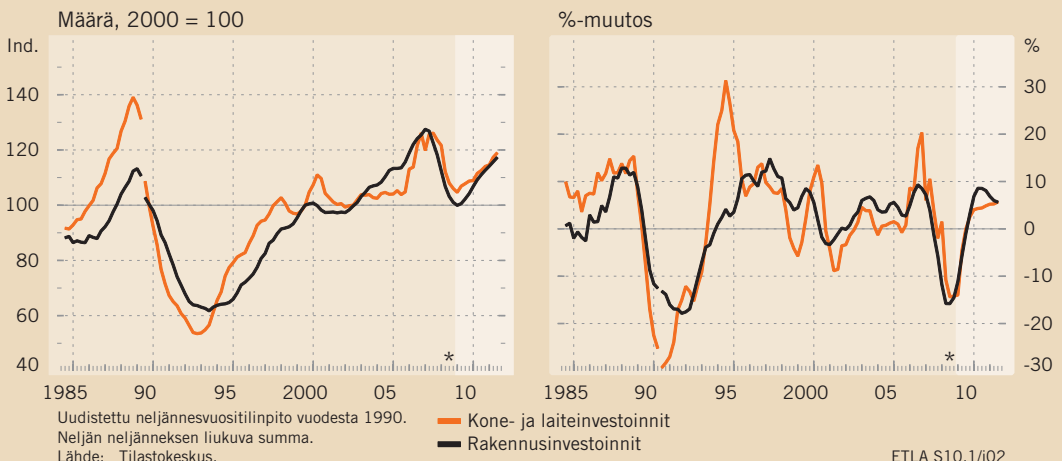
Viime vuonna kokonaistuotannon jyrkkä lasku ja yritysten tulorahoituksen romahtaminen pakottivat kaikki toimialat keventämään kustannusrakennetta ja karsimaan investointihankkeita. Kansantalouden investointiaste putosi viime vuonna 2 prosenttiyksiköllä 19.8 prosenttiin. Tänä vuonna sen lasku jatkuu 19 prosenttiin.

Yksityisten investointien määrä toimialoittain vuoden 2000 hinnoin

Vientikysynnän ja kotitalouksien ostovoiman asteittainen elpyminen kääntävät investoinnit ensi vuonna kasvuun. Investointien osuus kokonaistuotannosta kohoaa vajaalla prosenttiyksiköllä 19.8 prosenttiin. Vuonna 2012 investointiaste nousee runsaaseen 20 prosenttiin.

Rakennus- sekä kone- ja laiteinvestoinnit

Yksityinen kulutus

PALKKASUMMA KÄÄNTYY LIEVÄÄN NOUSUUN

Kuluvana vuonna kotitalouksien palkkasumman arvioidaan kasvavan vain vähän viime vuodesta. Työpanoksen odotetaan edelleen vähenevän heikon suhdannetilanteen vuoksi. Julkisen sektorin maksamien tulonsiirtojen kasvu ja vaimeneva inflaatio vahvistavat hieman kotitalouksien reaalisien ostovoiman kehitystä.

Maa- ja metsätalousyrittäjien tulojen odotetaan kääntyvän nousuun lähinnä puukaupan piristymisen vuoksi. Ostot yksityismetsistä kääntyivät jo vuoden 2009 lopulla selvään nousuun metsäteollisuuden suhdannenäkymien kohenemisen myötä. Muutaman viime kuukauden aikana myös elintarvikkeiden raaka-aineiden hinnat kääntyivät nousuun viime vuoden notkahduksen jälkeen.

Laskennallisten asumistulojen nousun odotetaan jatkuvan myös kuluvana vuonna matalan korkotason ja vuokratulojen vahvan kasvun myötä. Tosin energian hinnan lievä nousu kaventaa hieman asumistulojen nousua. Muiden yrittäjätulojen kasvun odotetaan jatkuvan talouden aktiiviteetin kasvun myötä. Sen sijaan kotitalouksien omaisuustulojen odotetaan selvästi alenevan yri-
tysten heikon kannattavuuden vuoksi.

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan talouden palkkasumma supistui viime vuonna prosenttiin. Yksityisellä sektorilla palkkasumma väheni lähes 5 prosenttia, sen sijaan julkisella sektorilla palkkasumman nousu jatkui 3.3 prosentissa paremman työllisyystilanteen vuoksi.

Tilastokeskuksen työvoimatiedustelun mukaan työpanos supistui viime vuonna 5.9 prosenttia. Erityisesti teollisuudessa ja rakennustoiminnassa tarvittiin aiempaa vähemmän työpanosta.

Kotitalouksien ostovoimaa kavensi viime vuonna työllisyyden heikkenemisen lisäksi omaisuustulojen vahva supistuminen. Sen sijaan julkisen sektorin maksamien nettotulonsiirtojen vahva kasvu tuki kotitalouksien ostovoimakehitystä. Kotitalouksien reaalinen ostovoima lisääntyi vain 0.8 prosenttia.

Yksityisten kulutusmenojen määrä supistui 2.1 prosenttia. Erityisesti kestokulutushyödykkeiden, kuten autojen, hankinnat supistuivat tuntuvasti. Myös puolikestävien ja lyhytikäisten tavaroiden sekä palveluiden kysyntä supistui.

Kotitalouksien luotonottohalukkuus väheni, mutta luotokantojen kasvu jatkui muutamalla prosentilla. Säästämisaste koheni 2.5 prosenttiin muiden rahoituslähteiden käytön väimenemisen vuoksi.

Kotitalouksien käytössä oleva tulo

Tuloerä	Mrd. e				Muutos, %			
	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E
Palkat	73.3	72.6	73.2	75.8	6.6	-1.0	1	3½
Työnantajan sos. kulut	18.1	17.5	17.4	18.5	7.0	-3.1	-½	6
Omaisuustulot	11.2	8.4	8.2	8.8	7.7	-25.2	-2	7½
Yrittäjätulot	9.3	11.6	12.0	12.4	-6.4	24.3	4	3
Tulonsiirrot julkiselta sektorilta, netto	-17.1	-13.1	-11.5	-12.1	3.9	-23.7	-11½	5
Muut tulot ja tulonsiirrot ulkomaille, nettolisäys	-0.4	-0.4	-0.4	-0.3				
Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot	94.9	96.6	98.9	103.0	5.7	1.7	2½	4

Lähde: Tilastokeskus.

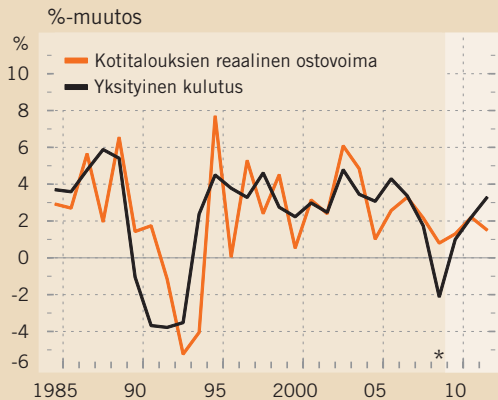
Suurin osa edellisistä liittokohtaisista tulosopimuksista päättyi kuluvan vuoden alussa. Uusista sopimuksista neuvotellaan edelleen, mutta muun muassa kunta-alan ja teknologiateollisuuden palkkaratkaisujen perusteella uudet sopimukset ovat päätyvässä selvästi edellisiä maltillisemmiksi.

Kuluvana vuonna keskituntiansioiden (ml. liukumat) arvioidaan nousevan runsaat 2 prosenttia. Kun työpanoksen odotetaan supistuvan runsaan

prosentin verran, palkkasumman arvioidaan nousevan prosenttiin. Finanssipolitiikan odotetaan pysyvän toistaiseksi keveänä. Julkisen sektorin kotitalouksille maksamien tulonsiirtojen kasvua vauhdittaa suurten ikäluokkien siirtyminen eläkkeelle. Alustavien tietojen mukaan uusia eläkekemuksia tehtiin viime vuonna noin 9 prosenttia edellistä vuotta enemmän.

Kulutusmenojen hinnan odotetaan kohoavan tänä vuonna noin prosentti verran. Elintarvikkei-

Yksityisen kulutuksen määrä, kotitalouksien reaalinen ostovoima ja säästämisaste

Yksityiset kulutusmenot ja kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen ostovoima

Kulutuserä	Mrd. e 2009*	Määrän muutos					
		Edellisestä vuodesta, %				Keskimäärin, %	
		2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Kestokulutustavarat	7.7	8.9	-12.0	5	6	3.7	6½
Puolikestävät tavarat	8.1	3.3	-4.1	1	2	3.8	2
Lyhytikäiset tavarat	26.2	-0.1	-2.2	0	1	1.0	1½
Palvelut	47.9	1.3	-0.8	1	1½	1.8	2
Muut ¹⁾	4.6	-1.1	-2.0	-1	2	0.6	2½
Yksityiset kulutusmenot	94.5	1.7	-2.1	1	2	2.0	2½
Kotitalouksien reaalinen ostovoima²⁾		2.2	0.8	1	2	2.0	2
Säästämisaste, %		-0.3	2.4	2½	2½	-0.1	1½

¹⁾ Kotitalouksien kulutusmenot ulkomailla (netto) sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus.

²⁾ Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo jaettuna yksityisten kulutusmenojen hintaindeksillä.

Lähde: Tilastokeskus.

den hinnat laskevat hieman viime vuonna toteutetun elintarvikkeiden arvonlisäveron alentamisen vuoksi. Asumiskustannukset kääntyvät uudestaan kasvuun asuntojen hintojen nousun, korkojen alenemisen pysähtymisen ja muun muassa energian kallistumisen vuoksi. Aiempaa maltillisemman palkkaratkaisun odotetaan hillitsevän kuitenkin muita kotimaisia kustannustekijöitä. Tuontihintojen arvioidaan kääntyvän runsaan parin prosentin nousuun euron lievän heikkenemisen sekä raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen nousun vuoksi. Vuoden 2010 kesällä arvonlisäveroa nostetaan 22 prosentista 25 prosenttiin, mikä vauhdittaa loppuvuoden inflaatiota.

Keskimäärin kotitalouksien reaalitulojen arvioidaan kohoavan tänä vuonna runsaan prosentin vaimean inflaation ja nimellispalkkojen lievän nousu vuoksi.

TULOJEN KASVU KÄÄNTÄÄ KULUTUSKYSYNNÄN NOUSUUN

Viime vuonna kestokulutushyödykkeiden kysyntä heikkeni tuntuvasti talouden taantuman ja epävarmuuden kasvun myötä. Muun muassa uusien autojen kysyntä supistui runsaat 30 prosenttia. Kuluvana vuonna kestokulutushyödykkeiden kaupan odotetaan kääntyvän nousuun kuluttajien optimismin kasvun, matalan korkotason ja reaalisen ostovoiman lisääntymisen vuoksi.

Myös puolikestävien tavaroiden, kuten vaatteiden ja jalkineiden, kysynnän odotetaan hieman elpävän. Palvelujen ja lyhytikäisten tavaroiden kysynnän kasvu jatkuu vaimeana.

Yhteensä yksityisten kulutusmenojen arvioidaan kasvavan tänä vuonna prosentin verran. Myös vähittäiskaupan myynnin odotetaan kääntyvän 1-2 prosentin nousuun kotitalouksien piristyvän tulokehityksen vuoksi.

Kansantulo ja bruttokansantuote

Tuloerä	Mrd. e		Muutos, %			Osuus kansantulosta			
	2009*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E
Työtulot	90.1	6.7	-1.4	½	4	58.7	63.6	61.1	59.8
- palkat	72.6	6.6	-1.0	1	3½	47.1	51.2	49.4	48.1
- työnantajan sos.vak.maksut	17.5	7.0	-3.1	-½	6	11.6	12.4	11.7	11.7
Kotitalouksien yrittäjätulot	11.6	-6.4	24.3	4	3	6.0	8.2	8.1	7.9
- yrittäjätulo maatal.	0.9	-32.0	7.8	7	2	0.5	0.6	0.6	0.6
- yrittäjätulo metsätal.	1.6	-1.4	-14.2	-2	5	1.2	1.2	1.1	1.1
- laskennallinen asuntotulo	4.2	-16.7	104.6	8	1	1.3	3.0	3.1	2.9
- muut kotitalouksien yrittäjätulot	4.9	4.0	6.9	2	4	2.9	3.4	3.3	3.3
Omaisuus tulot ja muut yrittäjätulot	19.7	-5.0	-41.1	26	16½	21.5	13.9	16.7	18.4
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	20.4	1.7	-5.0	2	5½	13.8	14.4	14.1	13.9
Kansantulo	141.8	2.4	-8.9	4½	6	100	100	100	100
Poistot	29.1	6.7	-1.4	4	5				
Ensitulo ulkomailta	0.1								
Bruttokansantuote markkinahintaan	171.0	2.6	-7.2	5	6				

Lähde: Tilastokeskus.

Vuonna 2011 kotitalouksien reaalisien ostovoiman kasvun arvioidaan jatkuvan runsaassa 2 prosentissa. Työpanos kääntyy lievään nousuun, ja palkkasumman kasvu voimistuu. Sen sijaan verotuksen odotetaan vähitellen kiristyvän.

Vaimea inflaatio tukee edelleen reaalisien ostovoiman kehitystä. Kulutusmenojen kasvun arvioidaan voimistuvan runsaaseen 2 prosenttiin. Kysynnän muutos jakaantuu melko tasaisesti eri kulutusryhmiin.

Vuonna 2009 työtulojen osuus kansantulosta kohosi tuntuvasti yritysten kannattavuuden heikkenemisen vuoksi. Ennustejaksolla työtulojen osuuden kansantulosta arvioidaan hieman alenevan yritysten kannattavuuden kohenemisen myötä.

KULUTTAJAT OPTIMISTISIA

Kuluvan vuoden tammi-helmikuussa kotitalouksien arviot taloustilanteesta kohentuivat entisestään. Odotukset Suomen tulevasta talouskehityksestä olivat selvästi optimistisemmat kuin vuosi sitten. Oman taloutensa kuluttajat arvioivat kehittyneen aiempaa suotuisammin.

Työllisyystilanteen kuluttajat arvioivat edelleen tavanomaista heikommaksi, mutta odotukset olivat jo hieman muuttuneet parempaan suuntaan. Matalan korkotason myötä ajankohtaa pidettiin lainanoton kannalta edelleen aiempaa parempana, ja kiinnostus suurempiin hankintoihin oli korkeampi kuin vuosi sitten.

MATALA KORKOTASO JA OPTIMISMIN VAHVISTUMINEN PIRISTÄVÄT LUOTTOJEN KYSYNTÄÄ

Markkinakorot ovat alentuneet poikkeuksellisen matalalle tasolle. Ohjauskorko pidettiin ennallaan koko viime vuoden jälkipuoliskon, ja EKP:n odotetaan nostavan sitä aikaisintaan kuluvan vuoden lopulla. Ohjauskorko on nyt yhdessä prosentissa.

Luottojen kysyntä supistui selvästi vuoden 2009 aikana. Asunto- ja kulutusluottojen nostot vähenivät runsaat 19 prosenttia. Velkaantumisasteen,

Kansantalouden tilinpidossa säästäminen on käytettävissä olevien tulojen ja kulutusmenojen erotus. Koska käytettävissä oleviin tuloihin ei lasketa luottoja, myyntivoitoja eikä sektorin sisäisiä tulonsiirtoja, kuten perintöjä, niin tilinpidon säästäminen kuvaa huonosti kotitalouksien talletusten yms. kehitystä. Esimerkiksi vuonna 2009 talletusten kasvu pysähtyi, vaikka tilinpidon säästäminen selvästi kasvoi. Samoin kävi 1990-luvun alun lamassa.

Julkisuudessa on esitetty kritiikkiä julkisen sektorin elvytyksen kohdentumisesta esim. veronkevennyksiin, koska tilastoja on tulkittu siten, että veronkevennykset lisääisivät säästämistä. Rahoitustilastot eivät kuitenkaan tue tätä väitettä. Kansantalouden tilinpidossa säästämiskäsitettä heiluttavat pitkälti muissa rahoituksen lähteissä tapahtuvat muutokset, eivätkä niinkään verotuksessa tapahtuvat muutokset.

eli luottokannan suhteen käytettävissä oleviin vuosituloihin, arvioidaan kuitenkin hieman kohonneen edellisestä vuodesta, noin 112 prosenttiin. Veloista merkittävä osuus on asuntoluottoja. Viime vuonna niiden osuus kotitalouksien luottokannasta oli 86 prosenttia. Kotitalouksien asuntoluottojen kuoletukset olivat noin 16 mrd. euroa. Tämä oli noin 17 prosenttia suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

Kuluvan vuoden tammikuussa uusien asuntolainojen korko oli vajaat 2 prosenttia, mikä oli lähes prosenttiyksikön matalampi kuin vuosi sitten. Matalan korkotason ja talouden aktiviteetin kasvun myötä kotitalouksien luotonottohalukkuuden odotetaan hieman voimistuvan.

Viime vuonna kotitalouksien säästämistaso kohoosi 2,5 prosenttiin lähinnä muiden rahoituslähteiden supistumisen vuoksi. Tänä vuonna kotitalouksien säästämistaseen arvioidaan pysyvän lähes ennallaan, mutta kääntyvän lähivuosina vähitellen laskuun muiden rahoituksen lähteiden kasvun vuoksi.

Julkinen talous

BUDJETTIVAJEET REVÄHTÄNEET HISTORIALLISEN SUURIKSI

Maailmantalouden syvä taluskriisi heikensi viime vuonna dramaattisesti julkisten talouksien rahoitusasemaa kaikissa teollistuneissa länsimaissa. Julkiset budjettivajeet ja velkaantuneisuus kasvoivat Yhdysvalloissa, Ranskassa ja Espanjassa nopeammin kuin kertaakaan aiemmin sitten 1960-luvun.

Budjettivajeet ovat räjähtäneet myös EU-maissa ja kaikkiaan 19 jäsenmaata on asetettu vaka- ja kasvusopimuksen liiallisen alijäämän menettelyyn. Sopimuksen mukaan budjettivajeita suhteessa kokonaistuotantoon joudutaan näissä maissa pienentämään, jotta 3 prosentin tavoite saavutetaan viimeistään vuoteen 2013 mennessä.

Suomessa julkisen talouden rahoitusasema heikkeni kaksin verroin muihin EU-maihin verrattuna. Suhteessa kokonaistuotantoon alijäämä kasvoi viime vuonna 6.5 prosenttiyksikköä ja kääntyi 2.4 prosentin alijäämäksi. Tänä vuonna budjettivajeen odotetaan kasvavan lähes 4 prosenttiin ja

pysyvän ensi vuonna EU:n vakaussopimuksen 3 prosenttia suurempana.

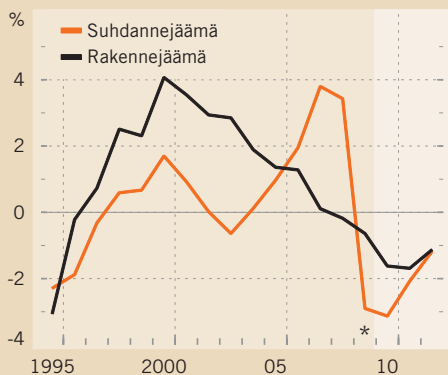
Kokonaistuotannon kasvun voimistuminen ja työttömyyden nousun taittuminen ensi vuonna helpottavat budjettitilannetta. Vuonna 2012 julkisyhteisöjen vajeen odotetaan pienevän 2 prosenttiin, mutta valtion alijäämän BKT-suhde pysyy edelleen sitkeästi 5 prosentin tuntumassa. Valtion vajeen umpeen kuromista hidastaa valtion velasta maksettavien korkomenojen voimakas kasvu.

FINANSsipolitiikka kiristyy myös Suomessa

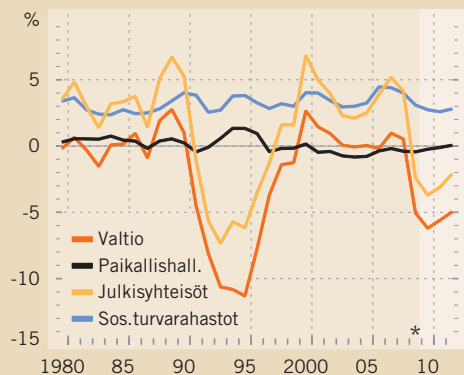
Kansalliset tavoitteet huomioiden Suomen julkista taloutta odottaa lähivuosina raju finanssipolitiikan kiristäminen. Valtiovarainministeriön julkaiseman tuoreen raportin mukaan taluskriisi ja heikko työllisyystilanne yhdessä väestön ikääntymisen kanssa ovat syventäneet julkisen talouden kestävyysvajetta.

Virkamiesten laatiman arvion mukaan kiihtyvistä eläköitymisestä ja hoivapalvelumenojen kasvusta aiheutuva rahoitustarve on noin 5.5 prosenttia

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämän¹⁾ hajotelma, %-yksikköä BKT:sta

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä suhteessa BKT:hen

suhteessa kokonaistuotantoon. Akuutti talouskriisi kohotti tätä arviota viime vuonna 1.5 prosenttiyksiköllä. Kestävyysoongelma on jo nyt paisunut niin suureksi, että sen ratkaisemiseksi tarvitaan sekä rakenteellisia toimia että kaikkien menokoh- tien kriittistä arviointia, menojen supistuksia ja uudelleenkohdennuksia.

Hallituksen mielestä myös verotuksen maltillista kiristämistä tarvitaan, mutta verojen korottami- nen ja menopuolen säästöpäätökset on siirretty ensi keväänä valittavan uuden hallituksen asiak- si. Budjettitilanteen vakavuutta kuvastaa hallituk- sen ja työmarkkinajärjestöjen yhteinen kannanot- to, jossa tavoitteena on laatia syyskuun loppuun mennessä kokonaisvaltainen ohjelma talouskas- vun ja työllisyyden parantamiseksi.

VALTIONTALouden VAJE SUPISTUU HITAASTI

Ennustejaksolla edes kokonaistuotannon ver- raten vahva kasvu ei riitä merkittävässä määrin pienentämään valtiontalouden alijäämää. Työttö- myyden arvioidaan jatkavan tänä vuonna nousu- aan, mikä pienentää ansiotuloverojen kertymää ja lisää valtion maksamia tulonsiirtoja.

Hyödykeverojen tuoton odotetaan kohoavan maltillisesti ja hieman ansiotulojen kasvua hi- taammin. Myöskään yritysten kohentuvasta tu- loskehityksestä ei ajoitustekijöistä johtuen ole odotettavissa vielä tänä vuonna kovinkaan mer- kittävää tulonlisäystä.

Ensi vuonna valtion tulokehitys vahvistuu huo- mattavasti, kun työttömyyden nousu taittuu, an-

Julkisyyhteisöjen tulot ja menot sekä rahoitusasema

	Mrd. e					Muutos, %			
	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Omaisuus- ja yrittäjätulot	9.3	7.1	7.4	8.0	8.7	-24.2	5½	7½	9
Välittömät verot	32.3	27.8	28.6	30.7	33.0	-13.9	3	7½	7½
- josta yhteisövero	6.7	3.9	4.1	5.1	5.9	-42.3	5	25	15
Välilliset verot	23.9	22.9	23.4	24.4	25.7	-4.4	2	4½	5½
Sosiaalivakuutusmaksut	22.5	22.2	22.3	23.7	25.2	-1.3	0	6½	6½
Tulot yhteensä	88.1	80.0	81.7	86.8	92.7	-9.2	2	6½	6½
Kulutusmenot	41.6	42.9	44.2	45.9	47.8	3.3	3	4	4
Tukipalkkiot	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	0.8	½	½	½
Sosiaalimenot ja tulonsiirrot	33.0	35.1	37.6	39.7	41.0	6.3	7½	5½	3
- josta sosiaalietuudet ja avustukset	31.0	33.4	35.9	37.9	39.1	7.7	7½	5½	3
Korkomenot	2.9	2.6	2.9	3.6	4.5	-11.0	12	25½	22
Menot yhteensä	79.9	83.1	87.2	91.8	95.7	4.0	5	5	4½
Säästö	8.2	-3.1	-5.5	-4.9	-3.0				
Poistot ja pääoman siirrot, netto	4.5	3.9	3.9	4.0	4.2	-12.9	1	3	3
Pääoman bruttomuodostus ¹⁾	5.0	4.9	5.0	5.1	5.3	-2.4	1	3½	4½
Rahoitusjäämä (nettoluotonanto)	7.6	-4.1	-6.6	-6.0	-4.2				
Julkisyyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT, %	4.1	-2.4	-3.7	-3.1	-2.1				
- valtio	0.5	-5.1	-6.2	-5.6	-5.0				
- paikallishallinto	-0.4	-0.4	-0.2	-0.1	0.1				
- sosiaaliturvarahastot	4.0	3.1	2.7	2.6	2.8				
BKT:n arvo	184.2	171.0	179.3	190.3	201.1				

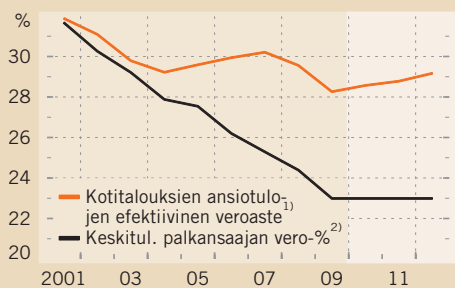
¹⁾ Ml. varastojen muutos ja maanostot.

Lähde: Tilastokeskus.

siotulojen kasvu kiihtyy ja yritysten tulokset paranevat. Myös välillisten verojen kasvu kiihtyy veropohjan kasvua nopeammaksi mm. kiristyvän energiaverotuksen vuoksi.

Valtion menojen kasvupaine hellittää huomattavasti, ja niiden kasvun odotetaan vaimenevan 4.5 prosenttiin eli puolet tämänvuotista hitaammaksi.

Kotitalouksien veroasteita

1) Kotitalouksien ansiotuloista (pl. pääomatulot) maksamat välittömät verot suhteessa ansiotuloihin.
2) Budjettiesityksen yhteydessä ilmoitettu palkansaajan keskm. vero-%, kun tulotaso pysyy ennallaan. ETLAn ennuste vuodesta 2010 alkaen.

Lähteet: Kansantalouden tilinpito ja ETLA S10.1/g53 hallituksen budjettiesitykset.

Kansantalouden tilinpidon mukaisen valtion nettotuotonoton arvioidaan suhteessa kokonaistuotantoon kohoavan tänä vuonna prosenttiyksiköllä 6.2 prosenttiin ja kääntyvän ensi vuodesta lukien hitaaseen laskuun. Vuonna 2012 valtion rahoituslajäämän arvioidaan olevan 5.5 prosenttia.

Valtion budjettivaje reagoi voimakkaasti korkojen muutoksiin. Ennusteessa oletettu valtion velan efektiivisen koron nousu nykyisestä 3 prosentista asteittain 3.75 prosenttiin lisää valtion budjettivajetta miljardilla eurolla (0.5 %-yksikköä suhteessa kokonaistuotantoon) vuoteen 2012 mennessä.

Valtion suuren budjettialijäämän vuoksi velkaantuneisuuden ripeä kasvu jatkuu. Valtion velan suhde bruttokansantuotteeseen kohoaa ensi vuonna 5 prosenttiyksiköllä 48.5 prosenttiin ja vuonna 2012 se kipuaa jo 51 prosenttiin. Valtio joutuu lisäämään lainaottoaan budjettinsa katteeksi tänä vuonna 13 miljardia euroa, ja ensi vuodesta lukien lisälainanoton tarve on vuosittain 10 miljardia euroa.

KUNNAT NOSTAVAT VEROPROSENTTEJA JA HIDASTAVAT MENOJEN KASVUA

Viime vuonna paikallishallinnon rahoitusasema

Veroaste, % BKT:sta

	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Välittömät verot	17.5	16.3	16.0	16.1	16.4
- kotitaloudet	13.9	14.0	13.7	13.5	13.5
- yhteisöt	3.7	2.3	2.3	2.7	2.9
Välilliset verot	13.0	13.4	13.0	12.8	12.8
Sosiaalivakuutusmaksut	12.6	13.3	12.7	12.8	12.8
- kotitaloudet	3.5	3.8	3.7	3.8	3.8
- yhteisöt	9.1	9.5	9.0	9.0	9.1
Muut verot¹⁾	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
Veroaste	43.3	43.0	41.7	41.8	42.1
Nettoveroaste	24.3	21.5	20.0	20.3	21.5
Ansiotulojen veroaste²⁾	29.9	28.2	28.3	28.5	29.3

¹⁾ Mm. perintö- ja lahjavero.

²⁾ Kotitalouksien maksamat välittömät verot ja sosiaalivakuutusmaksut suhteessa ansiotuloihin (ansiotulot= palkkasumma+eläketulo+sairausvakuutus- ja työttömyyspäivärahat).

Lähde: Tilastokeskus.

oli edelleen alijäämäinen ja suuruudeltaan 0.4 prosenttia kokonaistuotannosta. Kuntien verotulojen kasvu lähes pysähtyi, eikä edes valtion-osuuksien 7 prosentin nousu riittänyt enää kattamaan niiden menojen kasvua.

Kuntien kulutusmenot, jotka valtaosin ovat hyvinvointipalvelujen tuottamiseen sitoutuneita palkkamenoja, kohosivat vaatimattomat 2.6 prosenttia ja reaalisesti niiden kasvu pysähtyi. Kulutusmenojen kasvun hidastumista auttoivat kuntien käynnistämät säästötoimet sekä kuntatyöntantajien kansaneläkemaksun aleneminen.

Tänä vuonna kuntien kulutusmenojen kasvun arvioidaan jatkuvan maltillisena ansiotason nousun hidastumisen ja säästötoimien laajentumisen ansiosta. Kela-maksun poistuminen kokonaan hidastaa kulutusmenojen kasvua tänäkin vuonna noin prosentilla. Ensi vuonna kulutusmenojen kasvun arvioidaan kiihtyvän prosenttiyksikön verran 4 prosenttiin, ja nousuvauhdin arvioidaan olevan samansuuruinen myös vuonna 2012.

Kuntien verokertymän arvioidaan pysyvän tänä vuonna viimevuotisella tasolla. Palkka- ja muista ansiotuloista maksettava kunnallisvero vähenee hieman tänä vuonna, mutta ensi vuonna päästään 4.5 prosentin kasvuun ansiotulojen kohoaamisen ja kuntien tuloverotuksen kiristymisen ansiosta.

Yhteisöveron tuotto kohoa varsin ripeästi ensi vuonna, mutta vähäisen merkityksensä takia sen vaikutus kokonaistulojen kasvuun jää vaatimattomaksi. Vuonna 2012 verotulojen kasvuvauhti kiihtyy edelleen ansiotulojen ripeän kasvun ansiosta.

Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti kohosi viime vuonna 0.2 prosenttiyksiköllä, ja tänä vuonna verotus kiristyy 0.4 prosenttiyksikköä lisää. Ensi vuonna veronkorotustarve hellittää, ja kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti kohoa 0.1 prosenttiyksiköllä 19.2 prosenttiin.

Kuntien velka kohosi viime vuonna 1.3 miljardilla eurolla 11 miljardiin. Ensi vuodesta lukien velan

määrän kasvu hidastuu, ja vuonna 2012 kuntien velan arvioidaan olevan 12 miljardia.

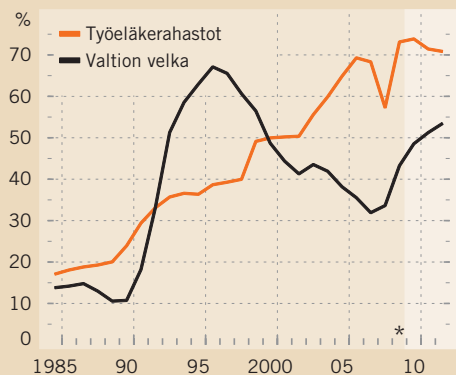
SOSIAALITURVARAHASTOT KIRISTÄVÄT MAKSUPERUSTEITA

Sosiaaliturvarahastojen (työeläke-, työttömyys-, sava- ja kevarahastot) rahoitusylijäämä putosi viime vuonna 30 prosenttia 5.2 miljardiin euroon. Rahastojen yhteenlaskettu ylijäämä suhteessa kokonaistuotantoon supistui prosenttiyksiköllä 3 prosenttiin.

Yritysten heikentyneiden tulosten ja osinkotulojen vähenemisen sekä korkojen laskun vuoksi rahastojen sijoitustoiminnan tuotot romahtivat 25 prosenttia. Työntantajien ja vakuutettujen vakuutusmaksutulot supistuivat 1.5 prosenttia eli hieman palkkasumman laskua enemmän. Kehitykseen vaikutti työntantajien kela-maksun aleneminen, jonka valtio korvasi lisäämällä Kansaneläkelaitoksen saamia tulonsiirtoja.

Sosiaalietuuksia ja -avustuksia myönnettiin viime vuonna lähes 8 prosenttia edellisvuotta enemmän. Eläkemenojen kasvu jatkui kiivaana, 6.5 prosenttia. Kotitalouksien saamat sosiaaliavustukset (pl. työttömyysturva) lisääntyivät 3 pro-

Työeläkerahastojen pääoman ja valtion bruttovelan suhde BKT:hen

Lähteet: TELA, Valtiokonttori.

ETLA S10.1/g25

senttia, ja työttömyyden kohoamisen vuoksi työttömyyspäivärahat lisääntyivät neljänneksellä.

Työeläkerahastojen sijoitustoiminnan tuottojen arvioidaan kohoavan tänä vuonna 5 prosenttia, ja ensi vuonna nousuvauhti kiihtyy. Työnantajilta ja vakuutetuilta perittyjen maksutulojen kasvu voimistuu maksuperusteiden kiristymisen myötä (työttömyys- ja työeläkevakuutusmaksut nousevat). Kela-maksun poistaminen lisää myös tänä vuonna Kelan tulonsiirtotuloja, ja valtion maksukompensaatio mukaan lukien sosiaalivakuutusmaksuja tuloutuu kaiken kaikkiaan 2.5 prosenttia viimevuotista enemmän. Ensi vuodesta lukien maksuperusteet kiristyvät lisää, ja vakuutusmaksutulot kohoavat vuosina 2011 ja 2012 noin 6 prosentilla.

Työttömyyden lisääntymisen takia sosiaalietuuksien ja -avustusten kasvu jatkuu tänä vuonna nopeana. Sosiaalietuuksia ja avustuksia myönnetään tänäkin vuonna 7 prosenttia viimevuotista enemmän. Eläkemenojen kasvu hidastuu viimevuotisesta parilla prosenttiyksiköllä 5 prosenttiin, kun mm. eläkkeiden indeksitarkistukset jäävät viimevuotista pienemmiksi. Toisaalta heikentyvä työllisyystilanne kiihdyttää eläkkeellesiirtymistä. Työttömyyspäivärahoja myönnetään tänä vuonna 30 prosenttia viimevuotista enemmän. Ensi vuonna rahastojen myöntämien etuuksien ja avustusten kasvu vaimenee, ja työttömyyden laskun ansiosta kehityssuunta vahvistuu vuonna 2012.

Tänä vuonna sosiaaliturvarahastojen rahoitusyli jäämät supistuvat toistamiseen, ja ylijäämän suhde kokonaistuotantoon alenee 2.6 prosenttiin. Ensi vuonna se pysyy ennallaan ja kohoaa vuonna 2012 noin 2.8 prosenttiin.

YRITYSTEN JA KOTITALOUKSIEN VEROTUS KIRISTYY

Kokonaistuotannon jyrkästä putoamisesta huolimatta kansantalouden kokonaisveroaste pysyi viime vuonna lähes ennallaan 43 prosentissa. Veroasteen laskupainetta vaimensi merkittävästi kotitalouksien veropohjien (kulutusmenojen ja ansiotulojen) supistuminen kokonaistuotantoa vähemmän. Tänä vuonna toteutuu vastakkainen liike. Bruttokansantuotteen arvo kohoaa kotitalouksien veropohjia enemmän, ja tästä syystä veroaste laskee lähes 1.5 prosenttiyksiköllä 41.8 prosenttiin.

Vuodesta 2011 lukien veroasteen odotetaan kääntyvän hitaaseen nousuun ja vuonna 2012 veroasteen ennustetaan olevan 42.2 prosenttia.

Kotitalouksien verotus kiristyy ennen muuta kunalliseron nousun ja sosiaalivakuutusmaksujen kohoamisen takia. Ansiotulojen veroasteen arvioidaan kohoavan viimevuotisesta 28.1 prosentista 29.3 prosenttiin vuonna 2012.

Yritysten maksamien tuloverojen osuus kokonaistuotannosta kohoaa parantuneiden tulosten myötä jo ensi vuodesta lukien. Myös työnantajien sosiaalivakuutusmaksut nousevat vauhdilla, jos työttömyys- ja eläkevakuutusmaksuihin kaavailut korotukset toteutetaan nykyhallituksen suunnitelmien mukaisesti. Lisäksi työnantajien kansaneläkemaksun poiston aiheuttama noin miljardin euron rahoitustarve aiotaan rahoittaa kiristämällä yritysten energian käytön verotusta vuosina 2011-2012.

Tuotanto ja työllisyys

KOKONAISTUOTANTO KÄÄNTYY TÄNÄ VUONNA HITAASEEN KASVUUN

ETLAn näkemys kuluven vuoden kokonaistuotannon kehityksestä ei ole muuttunut kovinkaan paljon viime kuukausien aikana. Arvioimme viime syksyn tapaan, että BKT kasvaa kuluvena vuonna 1½ prosenttia vuodentakaisesta. Tilastoviranomaisten julkaiseman kausitasoitettun sarjan mukaan kokonaistuotanto ei ole vielä kääntynyt nousuun. Sen sijaan vaihtoehtoisten menetelmien mukaan pientä elpymistä on jo tapahtunut. Vientikysyntä kuitenkin lisääntyy hitaasti vuoden

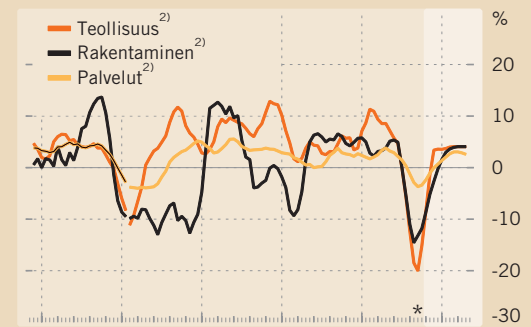
alussa, joten kokonaistuotannon nopeata nousua ei ihan vielä ole odotettavissa.

Teollisuustuotannon volyymi-indeksin mukaan teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto jäi vielä kuluven vuoden tammikuussa edellisvuoden lukuksi. Uusien tilausten arvo oli kuitenkin marraskuussa 7 ja joulukuussa 15 prosenttia edellisvuotista suurempi. Tammikuussa tilausten arvo jäi metalliteollisuuden vuoksi vajaat 6 prosenttia vuodentakaisesta pienemmäksi.

Bruttokansantuotteen määrän muutokset toimialoittain neljännesvuosittain

Uudistettu neljännesvuositilinpito vuodesta 1990.
1) Muutos edellisen vuoden vastaavasta neljänneksestä.
2) Laskettu neljän neljänneksen liukuvasta summasta.
Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S10.1/t02

Bruttokansantuote toimialoittain

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e		Osuus, %	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2009*	2009*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Alkutuotanto	3.8	3.5	5.0	-4.0	2	3	4	4.1	3
Teollisuus	32.2	29.1	0.1	-21.6	5	8	6	0.7	6
Rakentaminen	9.9	5.6	0.1	-13.2	-4	7	5	-0.6	3
Palvelut	103.0	61.3	1.5	-3.7	0	1	2½	1.2	2
BKT perushintaan	148.9	100	1.1	-8.5	2	4	4	0.9	3

Lähde: Tilastokeskus.

Teollisuuden arvonlisäyksen odotetaan kasvavan tänä vuonna runsaat 5 prosenttia. Rakentamisen odotetaan supistuvan vajaat 4 prosenttia ja palvelujen arvonlisäyksen jäävän edellisvuoden lukemiin.

Ensi vuonna Suomen talous kasvaa 4 prosenttia, kun kansainvälinen kysyntä kohenee. Teollisuustuotannon kasvu vahvistuu 8 prosenttiin ja rakentaminen kääntyy noin 7 prosentin kasvuun.

TEOLLISUUSTUOTANTO KASVAA TÄNÄ VUONNA NOIN 5 PROSENTTIA

Tuotoksella mitattuna teollisuustuotanto kasvaa tänä vuonna noin 5 prosenttia, kun lähes kaikki-

en tehdasteollisuuden toimialojen tuotanto kääntyy kasvuun.

Taluskriisi iski viime vuonna eniten teknologia-teollisuuteen, ja varsinkin sähkö- ja elektroniikka-teollisuuteen sekä koneteollisuuteen. Teknologia-teollisuuden tuotannon arvioidaan tänä vuonna kasvavan noin 6 prosenttia viimevuotisesta. Matkapuhelinteollisuuden vuoden kestänyt kansainvälinen taantuma alkaa olla ohi. Arvioimme, että myös tuotanto Suomessa ponkaisee kohta uuteen vauhtiin ja vetää koko sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotannon noin 10 prosentin kasvuun tänä vuonna. Rakentaminen tosin supistuu vielä tänä vuonna, ja se heikentää säh-

Teollisuustoimialojen tuotos

	Määrän muutos, %									
	Mrd. e		Osuus, %		Edellisestä vuodesta				Keskimäärin	
	2008*	2008*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E	
Teknologia-teollisuus	70.8	49.2	8.9	-25.8	6	10	7	2.5	8	
- metallien jalostus	10.7	7.4	-6.5	-17.8	8	9	8	-5.0	7	
- metallituotteet	9.0	6.3	6.0	-16.7	4	6	6	4.1	5	
- koneet ja laitteet	18.4	12.8	6.7	-21.1	-1	11	9	3.3	6	
- kulkuneuvot	4.6	3.2	-5.9	-18.3	0	-3	-2	3.1	5	
- elektroniikka- ja sähköteollisuus	28.1	19.5	15.1	-31.1	10	12	7	3.9	10	
Metsäteollisuus	20.3	14.1	-8.7	-20.6	7	7	7	-5.4	5	
- puutavara-teollisuus	6.1	4.2	-14.9	-20.4	6	10	9	-6.1	7	
- paperiteollisuus	14.2	9.9	-6.4	-20.7	8	6	6	-5.2	5	
Graafinen teollisuus	4.7	3.3	-4.4	-9.6	0	4	3	-2.9	3	
Kemianteollisuus	21.0	14.6	2.3	-11.8	2	4	3	-1.1	3	
Elintarviketeollisuus	10.6	7.4	1.7	-3.8	0	3	3	1.0	2	
Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus	1.3	0.9	-5.6	-11.7	-2	3	2	-4.0	2	
Muu tehdasteollisuus	5.6	4.0	-3.5	-9.2	2	5	5	0.2	4	
Tehdasteollisuus yht.	134.3	93.5	1.4	-20.8	5	8	6	-0.3	6	
Mineraalien kaivu	1.7	1.2	12.7	-2.0	1	4	5	3.7	3	
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	7.6	5.3	-0.4	-4.4	2	3	3	-1.2	3	
Koko teollisuus	143.6	100	1.7	-20.0	5	7	6	-0.3	6	
Teollisuus pl. elektroniikka- ja sähköteollisuus	115.5	80.5	-3.4	-14.6	3	6	5	-2.0	4	

Lähde: Tilastokeskus.

kö- ja elektroniikkatuotteiden kysyntää. Koneiden ja laitteiden tuotanto jää vielä tänä vuonna viime vuoden tasolle.

Myös kulkuneuvoteollisuuden tuotanto pysyy tänä vuonna heikkona. Ensimmäinen jättiristeilijä toimitettiin viime lokakuussa ja toinen luovutetaan kuluvan vuoden lopulla. Jättiristeilijän lisäksi telakkateollisuudella on vain kaksi risteilylauttaa tilauskannassa. Tuotanto on siksi selvästi vähemmänässä. Uudenkaupungin autotehtaan tuotantomääriä pienentää tavanomaisesta perinteisten bensiiniautojen heikko markkinatilanne. Sähköautojen sarjatuotanto alkoi joulukuussa, mutta alussa tuotantomäärät jäänevät melko pieniksi. Metallien jalostuksen tuotanto on jo kääntynyt vahvaan kasvuun.

Metsäteollisuuden tuotannon arvioidaan kasvavan runsaat 7 prosenttia viimevuotisesta. Paperiteollisuuden tuotanto lisääntyy hieman enemmän

BKT supistui viime vuonna vajaat 8 prosenttia

Kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan bruttokansantuote supistui viime vuonna huikeat 7.8 prosenttia edellisvuodesta. Tuotettujen tavaroiden ja palveluiden yhteenlaskettu arvonlisäys oli 171 miljardia euroa.

Ensimmäisellä neljänneksellä kokonaistuotanto supistui 7.8, toisella 9.2, kolmannella 8.9 ja vuoden viimeisellä neljänneksellä 5.1 prosenttia vuodentakaisesta. Kausitasoitettuna BKT laski ensimmäisellä neljänneksellä 5.2 prosenttia ja toisella 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kolmannella neljänneksellä kokonaistuotanto kasvoi 0.3 prosenttia edellisestä neljänneksestä ja viimeisellä neljänneksellä se jäi edellisen neljänneksen lukemiin.

Teollisuuden arvonlisäys supistui viime vuonna 20 prosenttia vuodentakaisesta. Rakentamisen väheni 13.2 ja palvelualojen 3.7 prosenttia.

Palvelutoimialojen tuotos

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e	Osuus, %	Edellisestä vuodesta					Keskimäärin	
	2008*	2008*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Kauppa	33.4	17.5	1.9	-11½	1	2	3	0.9	2½
- moottoriajoneuv. kauppa	5.8	3.0	5.6	-15½	2	2	5	0.5	3
- tukkukauppa	17.1	8.9	0.5	-14½	½	2	3½	-0.1	2½
- vähittäiskauppa	10.5	5.5	2.1	-4	1	1½	3	2.6	2
Majoitus- ja ravitsemistoim.	6.0	3.1	-0.6	-5	-2½	1½	3	-0.1	1½
Liikenne	31.2	16.3	1.4	-5	1½	1½	3½	0.4	2½
- kuljetus	24.4	12.8	0.9	-7½	1½	1½	3½	1.7	2½
- tietoliikenne	6.8	3.6	2.6	2	1½	1	4	-2.0	3
Rahoitus- ja vak.toiminta	8.1	4.2	-2.4	3	½	1½	3	4.8	2
Asuntojen omistus	19.9	10.4	2	1	1	1	1½	1.6	1½
Kiinteistö- ja liike-elämää									
palveleva toiminta	33.4	17.4	3.6	-7½	-1	3½	5	3.6	3½
Muut sosiaaliset ja									
yhteiskunnalliset palvelut	59.2	31.0	3	1	0	1	1	2.3	½
Yksityiset palvelut	144.7	75.9	1.8	-5½	½	2	3½	1.8	2½
Julkiset palvelut	45.9	24.1	2.9	½	0	0	½	1.1	½
Yhteensä	190.6	100	2	-4½	½	1½	3	1.6	2

Lähde: Tilastokeskus.

kuin puutavarateollisuuden. Paperiteollisuuden uusien tilausten arvo kasvoi tammikuussa peräti 19 prosenttia vuodentakaisesta.

Kemianteollisuus on kärsinyt talouskriisistä muita päätoimialoja huomattavasti vähemmän. Alan tuotannon arvioidaan kasvavan tänä vuonna runsaat 2 prosenttia. Uusien tilausten arvo kohosi tammikuussa 18 prosenttia vuodentakaisesta.

Elintarviketeollisuuden tuotanto supistui viime vuonna vähiten. Elintarvikkeet ovat välttämättömyyshyödykkeitä, joten niiden kulutus ei vähene taantumassa yhtä paljon kuin esimerkiksi kestopuut- tai investointitarvikkeiden kysyntä. Elintarvikkeiden tuotannon arvioidaan kuitenkin tänä vuonna jäävän edellisvuoden lukemiin.

Vuosina 2011-2012 teollisuustuotannon arvioidaan kasvavan 6-8 prosentin vauhtia.

PALVELUALOJEN TUOTOS

Palvelujen tuotoksen volyymin arvioidaan supistuneen viime vuonna runsaat 4 prosenttia suhdannetilanteen heikkenemisen myötä. Yksityisellä sektorilla tuotoksen vähenemisen arvioidaan olleen runsaat 5 prosenttia. Erityisesti kaupan ja liike-elämää palvelevien toimialojen suhdannekäymät olivat varsin heikot. Sen sijaan julkisen sektorin tuotoksen arvioidaan jääneen lähes edellisen vuoden tasolle.

Tänä vuonna palvelutoimialojen tuotoksen arvioidaan jäävän viime vuoden tasolle talouden lievän elpymisen myötä. Yksityisellä sektorilla kaupan ja

liikenteen toimialoilla arvioidaan tuotannon kääntyvän lievään nousuun. Muun muassa autokaupassa myynnin odotetaan piristyvän viime vuoden poikkeuksellisen syvän notkahduksen jälkeen.

Ensi vuonna suhdannetilanteen odotetaan edelleen kohenevan, ja palvelutoimialojen tuotannon kasvun arvioidaan voimistuvan noin 1.5 prosentin nousuun. Vuonna 2012 tuotannon kasvun odotetaan asettuvan jo kolmen prosentin tuntumaan.

RAKENTAMISEN AALLONPOHJA OHITETTU

Rakentamisen tuotanto väheni viime vuonna runsaat 13 prosenttia. Uudisrakentamisen laskuvauhti hidastui selvästi vuoden loppua kohden asuinrakentamisen vähennyttyä joulukuussa enää 4 prosenttia. Yritysten ja yhteisöjen rakentamisessa koko vuosi oli jyrkkää 30 prosentin pudotusta. Myös maa- ja vesirakentamisessa tuotanto putosi poikkeuksellisen paljon.

Kausivaihtelusta puhdistettu investointiura viittaa rakentamisen pohjan tulleen ohitetuksi viime vuoden viimeisellä neljänneksellä. Asuntojen aloitukset olivat silloin jo reippaassa kasvussa ja asuuntoinvestointien elpyminen oli käynnistynyt. Myös maa- ja vesirakentamisen arvioidaan kääntyvän pian kasvuun valtion viime vuonna käynnistämien väylähankkeiden siivittämänä.

RAKENNUSTUOTANTO KASVAA ENSI VUONNA 7 PROSENTTIA

Tänä vuonna rakennustuotannon määrän lasku pysähtyy. Uudistuotannon odotetaan kasvavan

Rakentamisen tuotos

	Määrän muutos, %								
	Mrd. e	Osuus, %	Edellisestä vuodesta				Keskimäärin		
	2008*	2008*	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Rakentaminen	32.2	100.0	1.8	-13.2	0	7	4½	2.3	3½
- talonrakentaminen	24.5	76.1	0.1	-15.3	-2½	7½	5	1.7	4
- maa- ja vesirak.	7.7	23.9	8.0	-5.8	7	4	1	4.1	2

Lähde: Tilastokeskus.

sekä asuntorakentamisessa että maa- ja vesirakentamisessa. Asuntojen uudistustuotannon ja peruskorjaustoiminnan kasvun ansiosta koko talonrakentamisen arvioidaan supistuvan tänä vuonna enää 2.5 prosenttia. Nopeimmin kasvaa maa- ja vesirakentaminen, jossa tuotannon määrän arvioidaan kohoavan 7 prosenttia.

Ensi vuonna rakennustuotannon määrä kääntyy varsin reippaaseen 7 prosentin kasvuun. Asuntojen uudisrakentamisen arvioidaan kohoavan 8 prosenttia vapaarahoitteisen tuotannon kasvuaessa. Myös yritysten ja yhteisöjen talonrakentaminen ponnahtaa tuntuvaan, yli 10 prosentin kasvuun. Valtion tukitoimet mm. sosiaaliseen asuntotuotantoon ja asuntojen korjaustoimintaan vähenevät. Maa- ja vesirakentamisen tuotannon kasvu hidastuu 4 prosenttiin.

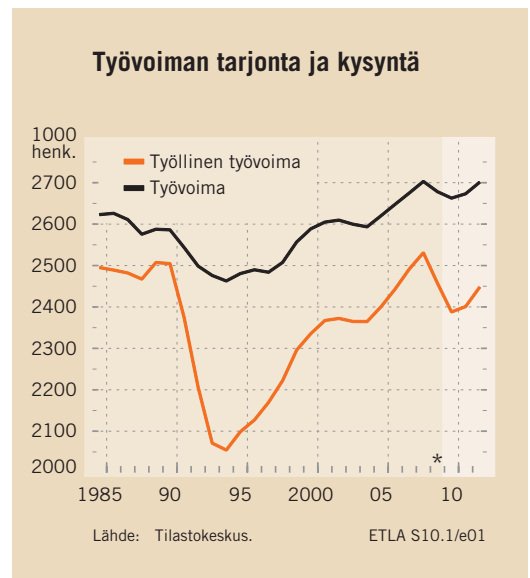
Vuonna 2012 rakentamisen tuotannon odotetaan kohoavan 4.5 prosenttia. Talonrakentaminen laajenee 5 prosenttia ja infrarakentamisen kasvu vaimenee.

TYÖLLISYYS VÄHENEE TÄNÄKIN VUONNA

Kokonaistuotannon jyrkkä putoaminen viime vuonna heikensi tuntuvasti työllisyyttä. Työpaikkojen määrän supistumisvauhti kiihtyi viime vuoden jälkipuoliskolla eli puoli vuotta tuotannon jyrkimmän notkahduksen jälkeen.

Tehdyt työtunnit supistuivat viime vuonna ennätysmäiset 6 prosenttia ja työpaikkojen määrä puolet hitaammin. Varsinkin teollisuusyritykset reagoivat tuotannon poikkeuksellisen jyrkkään laskuun joukkoyrityksien sijasta työmarkkinoiden joustomekanismeilla, lomautukset kasvoivat ja osa-aikatyön yleistyi.

Ennakoivat indikaattorit viittaavat työllisyyden saavuttavan pian pohjansa. Työministeriön tilas-

Työvoimatase, 1000 henkilöä

Erä	2006	2007	2008	2009	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Väestö	5 266	5 289	5 313	5 339	5 365	5 391	5 417
Työikäinen väestö ¹⁾	3 964	3 983	4 005	4 026	4 046	4 062	4 076
Työvoima	2 648	2 675	2 703	2 678	2 663	2 673	2 701
Työlliset	2 443	2 492	2 531	2 457	2 388	2 401	2 448
Työttömät	205	183	172	221	275	272	253
Tehdyt työtunnit (milj.)	4 181	4 262	4 313	4 080	4 019	4 047	4 100
Työvoimaosuus, %	66.8	67.2	67.5	66.5	65.8	65.8	66.3
Työllisyysaste ²⁾ , %	68.9	69.9	70.6	68.3	66.4	66.7	68.3
Työttömyysaste, %	7.7	6.9	6.4	8.2	10.3	10.2	9.5

¹⁾ 15-74 -vuotiaat.

²⁾ Työllisten osuus työikäisestä (15-64 -vuotiaat) väestöstä.

Lähde: Tilastokeskus.

tojen mukaan lomautusten määrä on parin viimeisen kuukauden aikana vähentynyt ja avointen työpaikkojen laskuvauhti hidastunut. Lisäksi yritysten vuoden vaihteessa käynnistämässä yhteistoimintaneuvotteluissa työvoiman vähennystarpeet ovat kääntyneet laskuun.

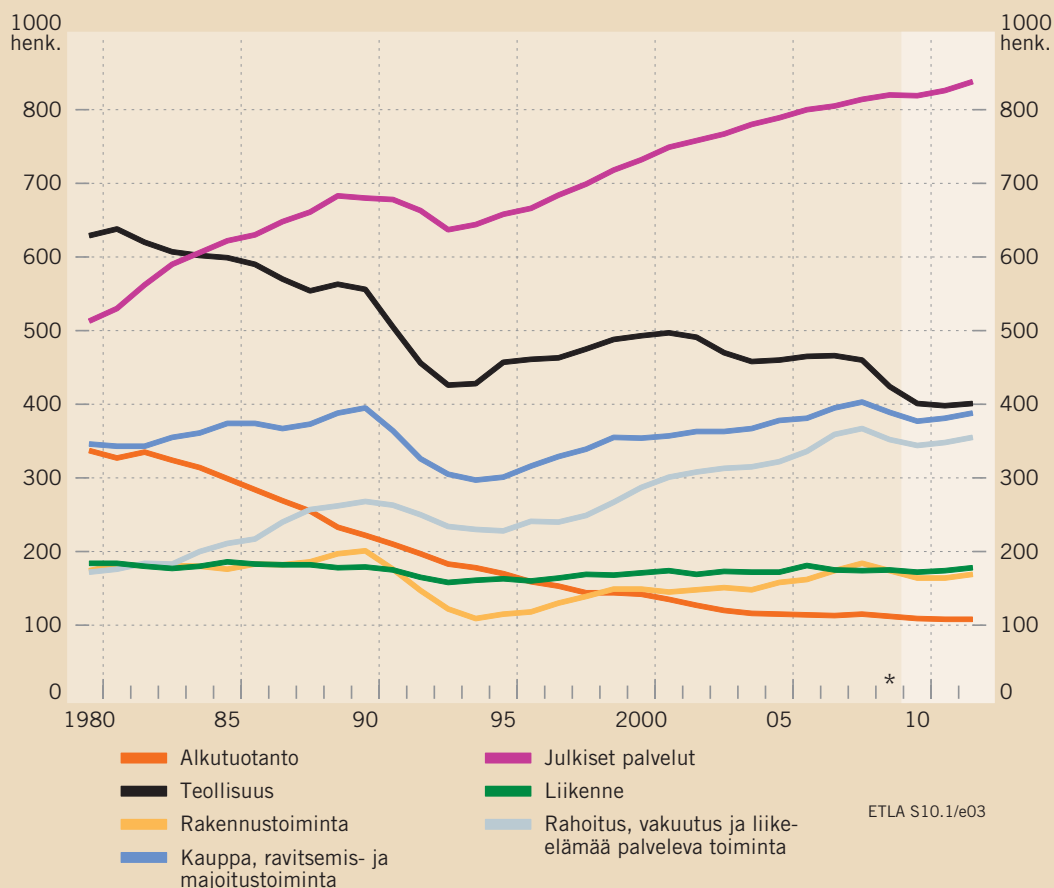
TEOLLISUUDEN TYÖPAIKKOJEN VÄHENEMINEN JATKUU

Kokonaistuotannon kasvuarvion perusteella kausivaihtelusta puhdistettu työpaikkojen määrä kääntyy loppuvuonna lievään nousuun, ja vuoden yli tarkasteltuna työllisyys paranee ensi vuo-

den kesänä. Ennustejaksolla työllisyyden kehitys on kuitenkin kaksijakoista. Palvelualoilla työllisyys palaa kasvu-uralle jalostus-elinkeinoja nopeammin, koska niiden tuotannon määrä ja kannattavuus heikkenivät jalostuselinkeinoja vähemmän. Teollisuustoimialoilla normaalin kannattavuustason saavuttaminen vie aikaa ja se viivästyttää työllisyyden paranemista.

Viime vuonna teollisuuden ja rakentamisen työllisyys väheni yhteensä 50 000 henkilöllä. Tänä vuonna teollisuuden arvioidaan vähentävän työ-

Työlliset toimialoittain

voiman käyttöä 20 000 henkilöllä ja ensi vuonna parilla tuhannella. Rakentamisessa työpaikat vähenevät tänä vuonna 10 000 henkilöllä, ja ensi vuonna työpaikkojen määrän laskun arvioidaan pysähtyvän. Vuonna 2012 kokonaistuotannon kasvun vauhdittuessa lähes 4 prosenttiin jalostuselinkeinoin arvioidaan syntyvän uusia työpaikkoja noin 30 000 kappaletta, joista valtaosa tulee rakennusallalle.

YKSITYISTEN PALVELUJEN TYÖLLISYYS SUKELTAA

Viime vuonna työllisyys väheni yksityisissä palveluissa runsaalla prosentilla vastaten vajaan 15 000 henkilön työpaikkamenetystä. Tänä vuonna yksityisten palvelualojen työpaikkojen supistuminen kiihtyy, ja kokonaisuudessaan niiden työllisyyden arvioidaan putoavan 30 000 henkilöllä. Määrällisesti eniten vähenevät kaupan alan (tukkukauppa sekä majoitus- ja ravitsemistoiminta) ja liike-elämän palveluiden työpaikat. Myös liikenteessä työpaikkojen määrä kääntyy laskuun mm. kuljetuspalvelujen heikon kysynnän vuoksi.

Yksityisestä kulutuksesta riippuvilla palvelualoilla työllisyyden menetykset jäävät suhteellisen pieniksi. Kotitalouksien reaalisen ostovoiman kasvun kiih-

tyminen lisää jatkossakin henkilökohtaisten palvelujen työllisyyttä.

Työpaikkojen määrä väheni viime vuonna valtiolla ja kunnissa kummassakin runsaalla prosentilla. Jos näihin koulutus- ja hyvinvointipalveluihin lasketaan mukaan kuntien ostopalveluina hankkimat yksityiset henkilökohtaiset palvelut, niin julkisen toiminnan työllisyys kasvoi kaiken kaikkiaan prosentilla.

Ennustejaksolla julkisen sektorin työllistämismahdollisuuksia rajoittavat niiden pahenevat talousvaikeudet. Useat kunnat ovat velkaantumiskierteessä ja siksi pakotettuja vakauttaviin toimenpiteisiin mm. hillitsemällä menojen kasvua. Menokuri tarkoittaa sitä, ettei niillä pariin vuoteen ole mahdollisuuksia lisätä henkilökuntansa määrää.

TYÖTTÖMYYSASTE PYSYY TÄNÄ JA ENSI VUONNA YLI 10 PROSENTISSA

Työttömien määrä kasvoi viime vuonna 49 000 henkilöllä ja työttömyysaste kohosi 2 prosenttiyksikköä 8.3 prosenttiin. Tänä vuonna työttömien määrä lisääntyy toistamiseen 50 000 henkilöllä ja työttömyysaste nousee 10.3 prosenttiin.

Työlliset toimialoittain¹⁾, 1000 henkilöä

Toimiala	TOL-02	2006	2007	2008	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Alkutuotanto	A,B	113	111	112	112	111	110	109
Teollisuus	C,D,E	465	466	462	424	402	399	400
Rakentaminen	F	162	174	185	174	164	164	169
Kauppa	G,H	381	395	405	393	377	381	392
Liikenne	I	181	175	176	176	169	172	177
Rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämää palveleva toiminta	J,K	336	359	367	355	341	342	351
Julkiset ja muut palvelut	L-O	801	806	813	815	820	828	841
- josta julkinen sektori		655	657	666	657	657	657	663
Palvelut yhteensä		1 699	1 734	1 761	1 739	1 707	1 724	1 761
Toimiala tuntematon	X	5	8	10	8	5	4	9
Koko kansantalous		2 443	2 492	2 531	2 457	2 388	2 401	2 448

¹⁾ Toimialaluokitus 2002.

Lähde: Tilastokeskus.

Ensi vuonna työttömyyden nousu taittuu, ja koko vuonna työttömien määrä vakautuu keskimäärin 270 000 vastaten 10.2 prosentin työttömyysastetta. Kokonaistuotannon kasvun vauhdittuminen vuonna 2012 vajaaseen 4 prosenttiin lisää työvoiman kysyntää kaikilla päätoimialoilla, ja työttömyysaste alenee vajaalla prosenttiyksiköllä 9.5 prosenttiin.

Hallitus toteutti viime vuonna kaksi merkittävää työllisyyden laskua jarruttavaa elvytyspakettia. Päädetty elvytystoimenpiteet kohdentuivat rakennus- ja kotitalouksien ja yritysten veronalennuksiin sekä yritysten rahoitushuollon turvaamiseen. Näiden toimenpiteiden avulla on jarrutettu työllisyyden heikkenemistä arviolta 30 000 henkilön verran. Ilman näitä elvytystoimenpiteitä työttömyysaste kohoaisi tänä vuonna yli 11 prosenttiin.

Tuonti ja maksutase

TAVARATUONTI KASVAA TÄNÄ VUONNA 6 PROSENTIN VAUHTIA

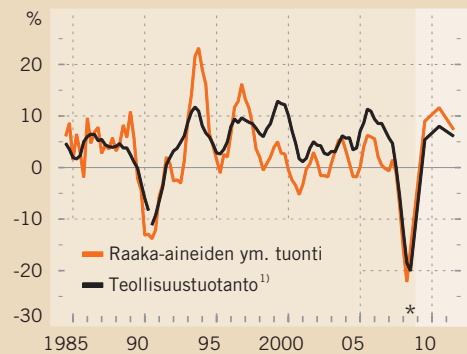
ETLAn viime kevään ennuste tavaratuonnin kehityksestä osui oikeaan – tuontimäärä supistui 23 prosenttia. Olemme nostaneet kuluven vuoden tavaratuonnin kasvuennusteen 2 prosentista vajaaseen 6 prosenttiin. Vientikysynnän odotetaan kasvavan aiemmin arvioitua nopeammin, ja niinpä myös tuontitavaroiden tarve kasvaa. Olemme nostaneet selvästi raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden sekä kestokulutustavaroiden tuontiennusteita. Myös palvelut mukaan lukien tuonti kasvaa tänä vuonna vajaat 6 prosenttia. Ensi vuonna tavaratuonnin arvioidaan kasvavan 8 prosenttia, kun viennin kasvu hieman voimistuu.

RAAKA-AINEIDEN JA TUOTANTOTARVIKKEIDEN TUONTI ON JO KÄÄNTYNYT NOUSUUN

Raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti kääntyi viime vuoden lopulla nousuun. Teollisuustuotannon odotetaan tänä vuonna kääntyvän runsaan 5 prosentin kasvuun ja vauhdittavan raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonnin noin 9 prosentin kasvuun. Ensi vuonna niiden

tuonti kasvaa hieman tätä enemmän, kun teollisuustuotanto voimistuu noin 8 prosentin kasvuun. Energiatuotteiden tuontimäärän odotetaan kasvavan vajaat 2 prosenttia sekä tänä että ensi vuonna.

Raaka-aineiden tuonnin ja teollisuustuotannon muutos

Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus. ETLA S10.1/m01

Tavara- ja palvelutuonti

	Arvo ¹⁾		Määrä ¹⁾						
	Mrd. e 2009*	%-osuus 2009*	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin		
			2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2005→09	2010→14 ^E
Raaka-aineet ja tuotantotarv.	14.3	33.0	-1.5	-25.5	9	12	7	-2.6	8
Energiatuotteet	7.3	16.9	5.4	-6.5	2	2	2	0.7	2
Investointitavarat	10.1	23.2	4.4	-30.8	2	14	10	2.5	7
Kulutustavarat	11.6	26.8	4.7	-24.1	7	9	7	0.1	8
- kestokulutustavarat	3.3	7.7	2.5	-43.1	13	18	13	-5.8	13
- muut kulutustavarat	8.3	19.1	6.5	-9.5	4	4	4	3.9	5
Koko tavaratuonti ²⁾	40.9	100	3.4	-23.0	6	8	8	0.1	7
Tavara- ja palvelutuonti ²⁾	57.2	..	6.6	-22.3	6	7	7	1.1	6

¹⁾ Käyttötarkoituksen mukainen tuonnin arvo Tullitilaston (c.i.f.) mukaan. Määrien muutokset ETLAn laskelma.

²⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

Lähteet: Tilastokeskus, Tullihallitus.

Kotimaisella teollisuudella ei viime vuonna juuri ollut tarvetta investoida uusiin koneisiin ja laitteisiin, sillä kansainvälinen kysyntä oli poikkeuksellisen heikkoa ja lähinnä vain välttämättömät korjausinvestoinnit olivat ajankohtaisia. Investointitavaroiden tuonnin odotetaan tänä vuonna kääntyvän hienoiseen runsaan 2 prosentin kasvuun. Ensi vuonna niiden tuonti lisääntyy noin 14 prosenttia, kun teollisuustuotannon kasvuvauhti kiihtyy. Investointitavaroihin luetaan myös puhelinlaitteiden osat.

Kestokulutustavaroiden tuonnin pohja ohitettiin jo viime vuoden puolivälissä, ja tämän hyödykeryhmän tuonnin arvioidaan tänä vuonna kasvavan noin 13 prosenttia. Vuonna 2011 kestokulutustavaroiden tuonti kasvaa jo 18 prosentin vauhtia, mutta jää silti huomattavasti alle sen tason, jolla se oli vuoden 2008 lopulla ennen kuin tuonti romahti. Lyhytikäisten kulutustavaroiden tuonnin arvioidaan kasvavan runsaat 4 prosenttia sekä tänä että ensi vuonna.

TUONTITAVARAT KALLISTUVAT TÄNÄ VUONNA

Tavaroiden tuontihinnat kääntyivät viime vuoden lopulla lievään nousuun, mutta vuositasolla ne laskivat vielä huomattavasti edellisvuodesta. Tänä vuonna tavaroiden tuontihinnat nousevat keskimäärin vajaat 3 prosenttia.

Energiatuotteiden euromääräiset tuontihinnat kääntyivät viime vuoden loppupuolella lievään nousuun. Öljyn maailmanmarkkinahintojen nousun myötä energiatuotteiden tuontihinnat nousevat tänä vuonna keskimäärin noin 13 prosenttia viimevuotisesta. Ensi vuonna energiatuotteiden tuontihintojen arvioidaan kallistuvan 4 prosenttia tämänvuotisesta.

Raaka-aineiden tuontihintojen lasku pysähtyi viime vuoden jälkipuoliskolla. Hintojen arvioidaan nousevan keskimäärin vajaat 2 prosenttia sekä tänä että ensi vuonna. Investointitavaroiden tuontihintojen odotetaan halpenevan runsaan prosentin tänä vuonna.

Kestokulutustavaroiden tuontihintojen trendinomainen lasku jatkuu tänä vuonna runsaan prosentin vuosivauhtia. Muiden kulutustavaroiden tuontihinnat halpenevat tänä vuonna keskimäärin runsaat 2 prosenttia viimevuotisesta.

Tavaratuonnin määrä supistui 23 prosenttia vuonna 2009

Kansantalouden tilinpidon maaliskuussa julkaistujen ennakkotietojen mukaan tavaratuonnin määrä supistui viime vuonna 23 prosenttia edellisvuodesta.

Ensimmäisellä neljänneksellä tavaratuonnin määrä supistui 23 prosenttia, toisella neljänneksellä 29.7, kolmannella 24.3 ja viimeisellä neljänneksellä 14 prosenttia vuodentakaisesta. Kausitasoitettuna tavaratuonnin määrä supistui ensimmäisellä neljänneksellä 12.7 ja toisella neljänneksellä 5.6 prosenttia edellisestä neljänneksestä. Kolmannella neljänneksellä kausitasoitettu tuontimäärä kasvoi 7.7 prosenttia edellisestä neljänneksestä, mutta viimeisellä neljänneksellä se jälleen supistui 3.5 prosenttia.

Tavaroiden käyttötarkoitukseluokitus muuttui vuoden 2007 alusta, jolloin puhelinlaitteiden osat siirtyivät kestokulutustavaroista investointitavaroihin. Investointitavaroiden tuonti oli siten vuonna 2007 tavanomaista voimakkaampaa ja kestokulutustavaroiden tuontimäärä puolestaan edellisvuotista pienempi.

Eniten viime vuonna supistui kestokulutustavaroiden tuonti, 43 prosenttia, voimakkaasti vähentyneen autojen tuonnin takia. Autojen jälleenvienti Venäjälle on vähentynyt jyrkästi, ja myös kotimainen kysyntä on ollut tavanomaista vaimeampaa. Investointitavaroiden tuonti supistui 31 prosenttia sekä raaka-aineiden ja tuotantotarvikkeiden tuonti 26 prosenttia edellisvuodesta. Lyhytikäisten kulutustavaroiden tuonti laski vajaat 10 prosenttia vuodentakaisesta, ja energiatuotteita tuotiin vajaat 7 prosenttia edellisvuotista vähemmän.

Tavaroiden tuontihinnat laskivat viime vuonna kansantalouden tilinpidon mukaan keskimäärin 9.5 prosenttia vuodentakaisesta. Tilastokeskuksen tuontihintaindeksi putosi 11.4 prosenttia edellisvuodesta.

VAIHTOTASEEN YLIJÄÄMÄ SUPISTUU LISÄÄ

Kauppataseen ylijäämän arvioidaan kohoavan viime vuoden 3.9 miljardista eurosta 4.3 miljardiin euroon tänä vuonna ja edelleen runsaaseen 4.5 miljardiin euroon vuonna 2011. Tavaraviennin ja -tuonnin odotetaan kasvavan ennustevuosina likimain tasatahtia.

Palveluiden ulkomaankaupan ennustaminen on vaikeaa, sillä palveluvirtojen muutokset ovat (ainakin viime vuosina olleet) suuria ja välillä vastakkaisuuntaisia. Arvioimme, että palvelutaseen vajaan miljardin euron ylijäämä säilyy likimain ennallaan.

Tavaroiden ja palvelusten tase on se osa vaihtotaseesta, jota vielä voi arvioida terveellä itseluottamuksella. Tämän taseen ylijäämän arvioidaan kohoavan viime vuoden 4.7 miljardista eurosta 4.9 miljardiin euroon kuluvaan vuonna ja vajaan 5.5 miljardiin euroon vuonna 2011.

Selvästi hankalin eikä lainkaan vähäpätöinen pala vaihtotasetta on tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen tase. Odotamme, että julkisen sektorin tulonsiirrot ja korkomaksut ulkomaille kohoavat ennustejaksolla ja siten syventävät tämän taseen alijäämän 3 ja 3.5 miljardin euron tuntumaan

tänä ja ensi vuonna. Tätä erää heiluttelevat erityisen voimakkaasti nettomääräisesti rajan yli kulkevat osingot, korot ja kotiutetut voitot, joista varsinkin osinkojen ja voittojen suunnat voivat vaihtua äkillisesti vuodesta toiseen. Niiden muutokset voivat vaikuttaa merkittävästi vaihtotaseeseen.

Arvioimme vaihtotaseen ylijäämän supistuvan vuoden 2009 noin 2.5 miljardista eurosta 2 miljardin euron tuntumaan ennustejaksolla. Kokonaistuotannon arvoon suhteutettuna ylijäämä putoaisi siten viime vuoden ennakkolisestä 1.5 prosentista vaatimattomaan 1.1 prosenttiin vuosina 2010 ja 2011.

KOTITALOUKSIEN SÄÄSTÄMINEN NOUSI ODOTETUSTI

Kotitaloussektorin kulutusmenot olivat vuonna 2009 ensimmäistä kertaa vuoden 2005 jälkeen pienemmät kuin sektorin käytettävissä olleet kansantalouden tilinpidon mukaiset tulot. Sektorin säästäminen oli ennakkotietojen mukaan noin 2.3 miljardia euroa. On hyvä muistaa, että tämä säästämiskäsite ei ota huomioon kaikkia kotitalouksien rahoituksen lähteitä ja rahoituksen käyttökohteita. Tällä varauksella kotitalouksien säästämisen muuttuminen plusmerkkiseksi on silti tapahtuma, jota olemme pitäneet välttämättömänä jo muutaman vuoden ajan.

Vaihtotase, mrd. euroa

	2008	2009	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E
Tavaroiden vienti (fob)¹⁾	65.6	44.8	49	53½	58
Tavaroiden tuonti (fob)¹⁾	58.8	40.9	44½	48½	53
Kauppataseen ylijäämä	6.9	3.9	4½	4½	4½
Palveluvienti	21.1	17.1	18½	19½	20½
Palvelutuonti	20.6	16.2	17½	18½	19½
Palvelutaseen ylijäämä	0.5	0.8	½	1	1
Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen ylijäämä	-1.0	-2.2	-3	-3½	-4
Vaihtotaseen ylijäämä	6.4	2.5	2	2	1½
Vaihtotaseen ylijäämä/BKT, %	3.5	1.5	11	1	1
Vaihtotaseen ylijäämä/viennin arvo, %	7.4	4.0	3	3	2

¹⁾ Ml. tavarakaupan järjestelyerät.

Lähde: Tilastokeskus.

Kun säästämistä vähennetään investoinnit (pääasiassa) uusiin asuntoihin sekä eräitä pienempiä erä, saadaan kotitaloussektorin nettomääräiseksi luotonotoksi vajaa miljardi euroa. Parista edellisvuodesta nettoluotonotto on pienentynyt jyrkästi. Se oli runsaat 5 miljardia euroa vuonna 2008 ja ennätyskelliset noin 6.5 miljardia euroa vuosina 2006-2007.

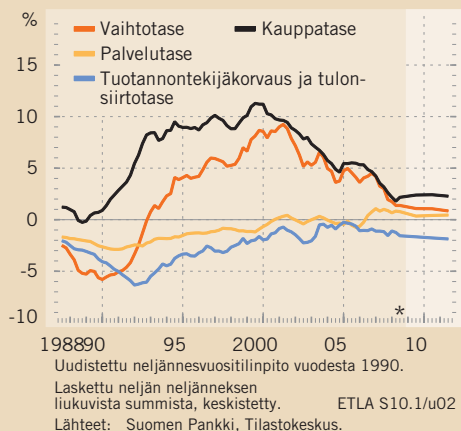
Ennustevuosina 2010-2011 kotitaloussektorin säästämisen arvioidaan lisääntyvän hieman. Asuinrakennusinvestointien lievistä noususta huolimatta nettoluotonotto pysyy selvästi vähäisempänä kuin viime vuosina keskimäärin.

YRITYSSEKTORIN KANNATTAVUUS PARANEE

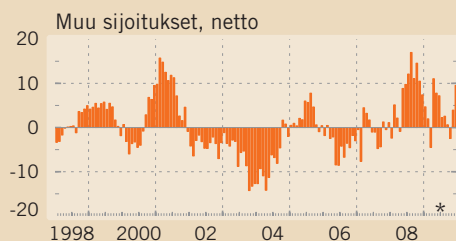
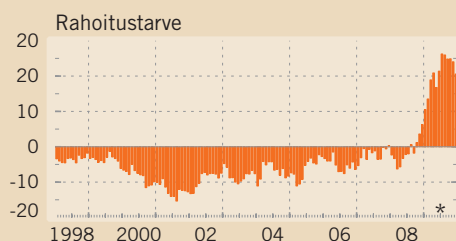
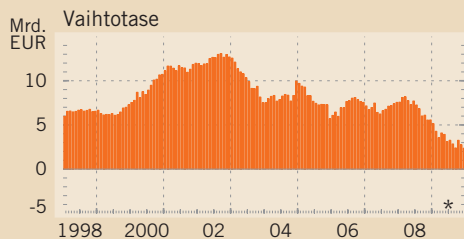
Yrityssektorin säästäminen supistui ennakkotietojen mukaan vuonna 2009 jyrkästi suuruusluokkaan, jossa se on viimeksi ollut pahimman laman jälkeen vuonna 1994. Hyvin poikkeuksellisesti tästä noin 3.1 miljardin ylijäämästä lähes kaksi kolmasosaa kertyi rahoitus- ja vakuutuslaitoksille. Normaalioloissa muu yrityssektori kerää ylijäämästä valtaosan.

Yrityssektorin nettoluotonanto – eli säästäminen vähennettynä varastojen muutoksella ja poistot

Vaihtotaseen ylijäämä komponentteittain suhteessa BKT:hen

Vaihtotase ja pääomaliikkeet

Lähde: Suomen Pankki.

ETLA S10.1/u03

ylittävillä investoinneilla kotimaahan – oli kuitenkin 6.8 miljardia euroa eli selvästi enemmän kuin edellisvuonna. Rahoitusylijäämää kasvattivat kotimaisten investointien väheneminen ja varsinkin varastojen jyrkkä supistuminen. Ylijäämä kohosi nimenomaan muissa yrityksissä kuin rahoitus- ja vakuutuslaitoksissa. Varastotiedot saattavat muuttua jälkepäin melko paljonkin ennakkotiedoista, Silloin ne heiluttavat yritysten nettoluotonannon ohella myös vaihtotaseen ylijäämää.

Ennustejaksolla yrityssektorin kannattavuus paranee. Säästäminen kohoa tänä vuonna runsaaseen 8 miljardiin euroon ja lähivuosina 11-12 miljardin tuntumaan. Yritysten rahoitusylijäämä eli nettoluotonanto kohoa tätä vähemmän (7-8 miljardiin euroon), sillä investoinnit lähtevät nousuun ja varastoja täydennetään. Laskelma olettaa, että kansantalouden tilinpidon tilastovirhe pysyy ennustejaksolla samansuuruisena kuin vuoden 2009.

JULKISEN SEKTORIN RAHOITUSALIJÄÄMÄ KASVAA

Julkisen sektorin nettoluotonanto supistui vuonna 2009 peräti 11.7 miljardia euroa edellisvuodesta ja painui runsaan 4 miljardin verran alijäämäiseksi. Kokonaistuotantoon suhteutettuna alijäämä oli 2.4 prosenttia. Kuluvana ja ensi vuonna alijäämä syvenee lisää 6 miljardin euron tuntumaan. Suhteutettuna kokonaistuotantoon arvioimme alijäämän suuruudeksi 3.6 ja 3.1 prosenttia vuosina 2010 ja 2011. Julkisen sektorin rahoituskysymyksiä käsitellään tarkemmin sivuilla 46-50.

Vaihtotaseen ylijäämän supistuminen jatkui vuonna 2009

Suomen vaihtotaseen ylijäämä aleni Kansantalouden tilinpidon ennakkotietojen mukaan vuonna 2009 noin 2.5 miljardiin euroon. Pudotusta edellisvuodesta kertyi 61 prosenttia eli 3.9 miljardia euroa.

Kauppataaseen ylijäämä supistui runsaalla 40 prosentilla 3.9 miljardiin euroon. Kahdessa vuodessa kauppataaseen ylijäämästä on haihtunut 57 prosenttia. Viime vuonna tavariennin arvosta katosi 32 prosenttia ja tavaratuonnin arvosta 30 prosenttia.

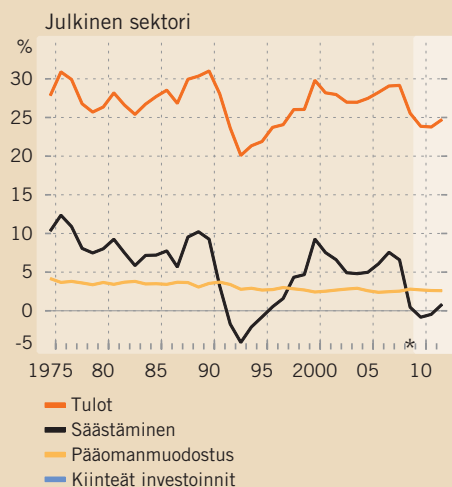
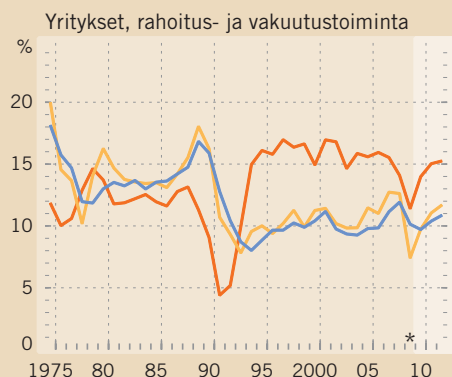
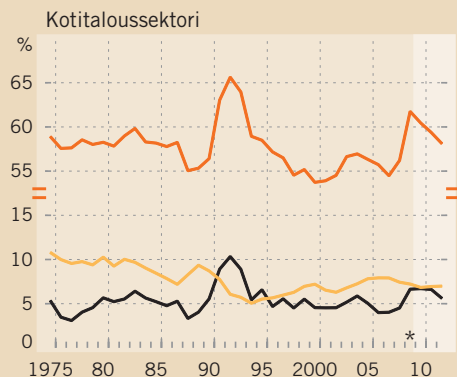
Palvelusten taseen aikaisempi puolen miljardin ylijäämä kohosi 800 miljoonaan euroon. Sekä palveluviennin että -tuonnin arvot vähenivät kuitenkin noin viidenneksen. Tavaroiden ja palveluiden taseiden yhteenlaskettu ylijäämä oli 4.7 miljardia euroa, joka oli 36 prosenttia edellisvuotta pienempi.

Tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseen alijäämä kasvoi selvästi miljardista eurosta runsaaseen 2 miljardiin euroon. Suomesta maksettiin ulkomaille nettomääräisesti edellisvuodesta enemmän korkoja ja osinkoja, mutta vastaavasti Suomeen saatiin aikaisempaa enemmän ulkomaisista investoinneista kotiutettuja voittoja.

Viime vuosina vaihtotaseen ylijäämän muutokset ovat olleet huomattavia. Toisaalta voidaan sanoa, että nimenomaan korjaukset ennakkotietoihin ovat olleet suuria ja vastaavasti lopulliset muutokset vuodesta toiseen pienempiä kuin aluksi luultiin. Esimerkiksi vuonna 2008 vaihtotaseen ylijäämä aleni ennakkotietojen mukaan noin 3.2 miljardilla eurolla 4 miljardiin euroon, mutta korjattujen lukujen mukaan pudotus olikin paljon pienempi ja ylijäämää kertyi 6.4 miljardia euroa.

Tällainen vaihtotaseen ylijäämän 2.4 miljardin euron korjaus on valtava. Se voidaan pääosin jäljittää vaikeasti ennustettavaan tuotannontekijäkorvausten ja tulonsiirtojen taseeseen, jonka alijäämä oli ennakkotietojen mukaan 3.2 miljardia euroa ja tarkistettujen tietojen mukaan siis vain miljardi euroa.

Sektoreiden tulot, säästäminen ja pääomanmuodostus (suhde BKT:hen)

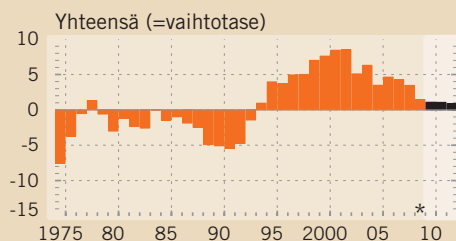
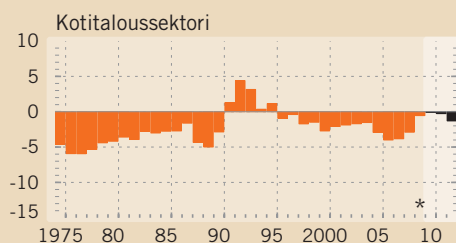
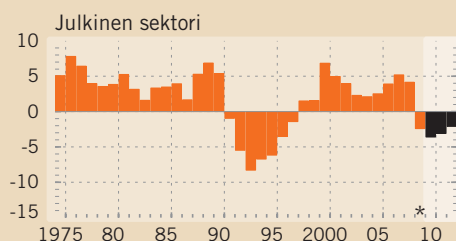
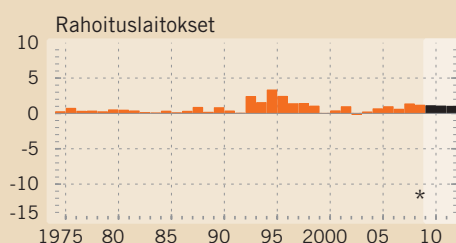
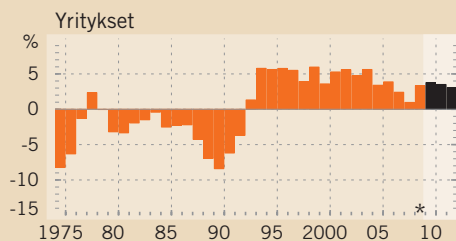

Kaikki erät laskettu poistot mukaan lukien.

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S10.1/r08

Vaihtotase ja sektoreittainen netto-luotonanto suhteessa BKT:hen

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S10.1/r09

Hinnat ja kustannukset

INFLAATIO PYSYVÄ MEINÄ

Inflaatio vaimeni vuonna 2009 kansainvälisen talouden taantuman myötä. Raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat alenivat heikkenevän kysynnän vuoksi, ja kustannuskehityksen vaimeneminen antoi runsaasti tilaa korkotason laskulle. Vuoden 2009 lopulla talouskasvun elpyminen ja optimismiin vahvistuminen tosin käänsivät raaka-aineiden hinnat jo lievään nousuun. Kuluvana vuonna inflaation odotetaan jatkuvan vähäisenä, sillä talouden aktiviteetin kasvun arvioidaan jäävän melko vaimeaksi.

Tilastokeskuksen tuontihintaindeksin mukaan tuontihinnat alenivat viime vuonna 11.4 prosenttia. Tuontihintojen laskua vauhditti erityisesti energian 30.3 prosentin halpeneminen. Myös muiden raaka-aineiden hinnat alenivat selvästi. Sen sijaan investointi- ja kulutustavaroiden hinnat pysyivät lähes edellisen vuoden tasolla. Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta aleni viime vuoden alkupuoliskolla 40 dollariin tynnyriltä, mutta vuoden lopulla hinta kohosi jo 75 dollarin tuntumaan talouden elpymisen myötä. Myös muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen nou-

su voimistui vuoden loppupuoliskolla. Suomessa tuontihintojen nousu jäi varsin vaimeaksi maailmanmarkkinahintojen noususta huolimatta.

Kotimaisia kustannuspaineita kevensivät muun muassa elintarvikkeiden arvonalisäveron ja korkotason aleneminen. Keskimäärin kuluttajahinnat pysyivät edellisen vuoden tasolla. Harmonisoitu inflaatio oli kuitenkin 1.6 prosenttia, kun muualla euroalueella inflaatio jäi 0.3 prosenttiin.

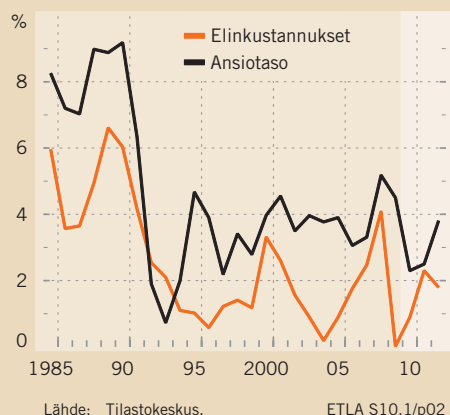
Euroopan keskuspankki aloitti ohjauskorkonsa alentamisen vuoden 2008 syksyllä. Vuoden 2009 jälkipuoliskolla ohjauskorko oli jo vajonnut yhteen prosenttiin. Markkinakorot seurasivat ohjauskorkojen liikkeitä, ja kuluvan vuoden alussa kolmen kuukauden markkinakorko oli 0.6 prosentin tuntumassa. Matala korkotaso on osaltaan vaimentanut kansallista kuluttajahintojen nousua.

Kuluvana vuonna öljyn hinnan odotetaan kohoavan vajaaseen 80 dollariin ja euron hinnan asetuvan keskimäärin 1.4 dollariin. Heikkenevä euro vahvistaa hieman tuontienergian hintojen nousua.

Keskeisten hintaindeksien muutokset

Ansiotason ja elinkustannusten muutokset

Muiden kuin energiaraaka-aineiden tuontihintojen keskimääräisen muutoksen arvioidaan olevan tänä vuonna noin 30 prosenttia. Kulutus- ja investointitavaroiden tuontihinnoissa muutosten odotetaan olevan muita hyödykehintoja vaikeammatt. Yhteensä tuontihintojen odotetaan nousevan kuluvana vuonna keskimäärin 2-3 prosenttia lähinnä raaka-aineiden kallistumisen vuoksi.

TYÖN TUOTTAVUUS KÄÄNTYY NOUSUUN

Vuoden 2007 syksyllä solmitut liittokohtaiset palkkaratkaisut olivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta voimassa kuluvan vuoden alkuun. Uudet palkkaneuvottelut ovat parhailaan meneillään useilla toimialoilla. Uusia sopimuksia on toistaiseksi solmittu muun muassa kunta-alalla ja teknologiateollisuudessa. Uusien palkkaratkaisujen linja on pysynyt melko maltillisena, sillä sopimuskorotukset ovat olleet noin 0.5-1.0 prosentin haarukassa. Solmittujen palkkaratkaisujen perusteella näyttää siltä, että

vuonna 2010 ansiotasoindeksi nousee jätteen runsaaseen 2 prosenttiin. Vuoden 2011 palkkaratkaisujen arvioidaan jatkavan nykyistä maltillista linjaa.

Ennakkotietojen mukaan työn tuottavuus supistui viime vuonna poikkeuksellisen rajusti. Vaikka talous supistui 7.8 prosenttia, työpanoksen arvioidaan vähentyneen vain 5.9 prosenttia. Työn tuottavuus olisi tuolloin heikentynyt noin 2 prosenttia. Voimakkaimmin aktiviteetti heikkeni teollisuudessa ja rakentamisessa. Koko talouden yksikkötyökustannusten arvioidaan nousseen poikkeuksellisen runsaasti, 6.8 prosenttia.

Vuonna 2010 työn tuottavuuden arvioidaan kääntyvän nousuun talouden lievän elpymisen myötä. Tämä yhdessä maltillisten palkkaratkaisujen kanssa merkitsee yksikkötyökustannusten supistumista. Maltillisen kustannuskehityksen arvioidaan jatkuvan myös ensi vuonna.

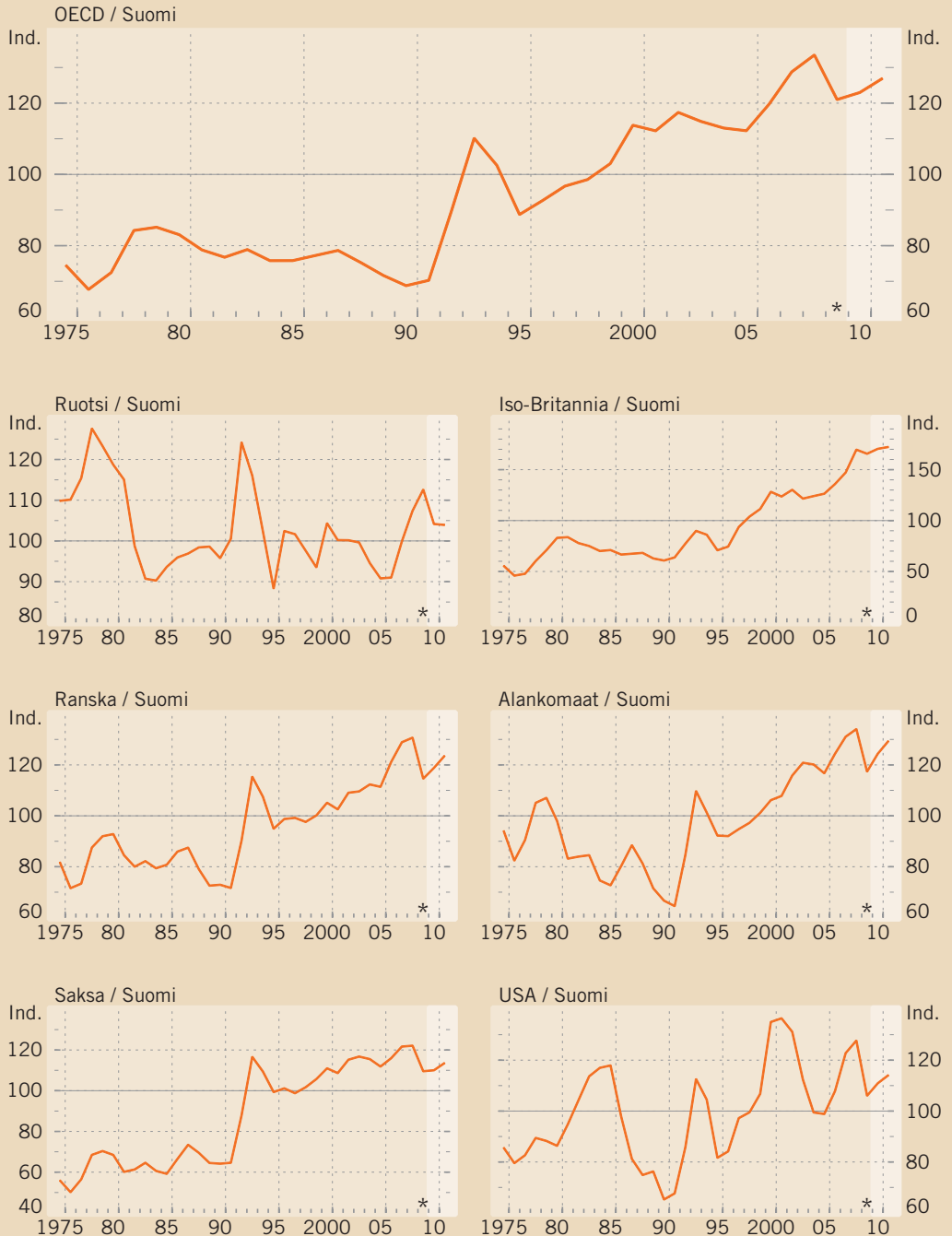
Laskelma kansantalouden hinta- ja kustannustasoon vaikuttavista tekijöistä

Tekijä	Muutos ed. vuodesta, %				Keskimäärin	
	2008*	2009*	2010 ^E	2011 ^E	2005→09	2009→14 ^E
1. Ansiotaso	5.4	4.5	2½	2½	4.0	3
2. Työpanos ¹⁾	1.4	-5.9	-1½	½	0.0	½
- ansiotyöpanos	1.6	-5.9	-1½	½		
- yksityiset elinkeinonharjoittajat	0.4	-5.9	-1½	½		
3. Työvoimakustannukset	6.7	-1.4	½	4	4.2	4
- palkkasumma	6.6	-1.0	1	3½	4.3	4
- muut työtulot	7.0	-3.1	-½	6	3.7	4½
4. Tuotanto	1.2	-7.8	1½	4	1.1	3
5. Yksikkötyökustannukset (3./4.)	5.4	6.8	-1	0	3.1	1
6. Tuontihinnat	2.0	-7.3	3	1½	1.4	1½
7. Välilliset verot miinus tukipalkkiot, - osuus kokonaistarjonnasta	-2.7	9.3	-3½	-1½	-0.6	-1½
8. Kustannuspaine (0.65x5. + 0.25x6. + 0.10x7.)	3.9	4.3	-½	0	2.4	1
9. Kysyntäpaine sekä viivästynyt hintapaine	-2.5	-3.6	3½	2	-1.1	1½
10. Tuotannon hintaindeksi (8.+ 9.)	1.4	0.6	3	2	1.3	2
11. Kuluttajahintaindeksi	4.1	0.0	1	2½	1.8	1½
12. Reaaliansiotaso	1.9	3.4	1	½	2.1	1½
13. Tuotanto työpanosyksikköä kohti (4./2.)	-0.2	-2.0	3	3	1.1	2½

¹⁾ Tehdyt työtunnit.

Lähde: Tilastokeskus.

Suomen teollisuuden suhteelliset yksikkötyökustannukset¹⁾

1) Suomen teollisuuden valuuttakurssikorjatut yksikkötyökustannukset OECD-maihin (14 maata) verrattuna, (keskiarvo 1988-2007 = 100).

Lähteet: OECD, Tilastokeskus.

ETLA S10.1/p03

ENERGIA KALLISTUU JA KORKOJEN VAIKUTUS VAIMENEE

Kansallisella käsitteellä mitattu inflaatio oli kuluvan vuoden tammikuussa -0.2 prosenttia. Inflaatiota vaimensi erityisesti korkojen aleneminen. Asunto- ja kulutusluottojen kontribuutio inflaatioon oli vajaat -2 prosenttiyksikköä. Sen sijaan polttoaineiden hinnat olivat nousussa, ja niiden kontribuutio inflaatioon kohosi jo vajaaseen puoleen prosenttiyksikköön.

Kuluvan vuoden alussa erityisesti elintarvikkeiden hinnat olivat selvästi alemmat kuin vuosi sitten lähinnä syksyllä toteutuneen elintarvikkeiden arvonlisäveron alentamisen vuoksi. Veron keventämisen laskennallinen vaikutus oli 4.3 prosenttia, mutta ruoka halpeni runsaat 5 prosenttia.

Asuntojen hinnat kääntyivät vuonna 2009 lievään alamäkeen talouden taantumun myötä. Matala korkotaso ja kuluttajien lisääntynyt optimismi käänsivät asuntojen hinnat vuoden jälkipuoliskolla uudestaan nousuun. Kuitenkin asuntojen reaalihinnat olivat viime vuonna hieman pitkän aikavälin keskiarvoa korkeammat. Kuluvan vuoden aikana asuntojen hintojen nousun odotetaan vähitellen vaimenevan korkojen nousuodotusten kasvaessa ja lisääntyvän asuntotarjonnan myötä.

Keskimäärin kuluttajahintojen arvioidaan kohoavan tänä vuonna prosentin. EU:n yhdenmukaisitetulla inflaatiomittarilla mitattuna hintojen nousu asettuneen runsaaseen prosenttiin. Vuonna 2011 inflaatio jatkuu vajaassa 2 prosentissa.

Parin seuraavan vuoden aikana euron arvon odotetaan pysyvän 1.40 dollarin tuntumassa. Tuontihinnat kääntyvät lievästi nousuun, ja kotimaisia kustannuspaineita pitää yllä muun muassa kallistuva energia.

Tukkuhintojen odotetaan nousevan tänä vuonna muutaman prosentin tuontihintojen nousun myötä. Ensi vuonna tukkuhintojen nousun arvioidaan jatkuvan vaimeana.

Rakennuskustannukset kohosivat viime vuonna keskimäärin 0.5 prosenttia. Tänä vuonna kustannuskehitys voimistuu rakennustuotannon elpymisen vuoksi. Asuntojen hintojen nousun ja matalan korkotason myötä rakennustoiminnan odotetaan kääntyvän vähitellen nousuun.

KYSYNNÄN PIRISTYMINEN VAHVISTAA KANNATTAVUUTTA

Vuonna 2009 teollisuusyritysten kannattavuuden arvioidaan heikentyneen selvästi. Kannattavuuskehitystä heikensi muun muassa välituotepäntösten kallistuminen. Teollisuuden tuottajahinnat alenivat 7.2 prosenttia, mutta vuoden loppua kohden hintojen alamäki taittui. Tänä ja ensi vuonna teollisuuden tuottajahintojen odotetaan hieman kohoavan lisääntyneen kysynnän myötä. Aiempaa maltillisempien palkkaratkaisujen myötä teollisuuden yksikkötyökustannusten odotetaan laskevan, mikä tukee kannattavuutta.

KUSTANNUSKILPAILUKYKY HIEMAN KOHENEE

Vaikka teollisuuden kustannuskilpailukyky on pitkän aikavälin keskiarvoa parempi, kilpailun kiristyminen ja vaimea kysyntä pitävät teollisuuden suhdannenäkymät hyvin vaimeina sekä tänä että ensi vuonna.

Työvoimakustannusten nousu oli meillä viime vuonna selvästi nopeampaa kuin keskeisissä kilpailijamaissa, ja tuottavuuden kehityksen arvioidaan olleen muita heikomman. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan työn tuottavuus supistui teollisuudessa runsaat 10 prosenttia, kun se keskimäärin on kasvanut noin 7 prosenttia.

Ennustejaksolla tuottavuuden kasvu voimistuu tuotannon kasvun myötä. Uusien palkkaratkaisujen odotetaan pysyvän hyvin maltillisina. Teollisuuden keskituntiansioiden arvioidaan nousevan tänä vuonna runsaat 2 prosenttia.

Teollisuustuotannon odotetaan kasvavan runsaat 5 prosenttia viennin elpymisen myötä. Työpanoksen arvioidaan supistuvan edelleen. Työvoimakustannusten laskun myötä teollisuuden yksikkötyökustannukset supistuvat selvästi.

Keskeisten kilpailijamaiden yksikkötyökustannusten arvioidaan supistuvan vähemmän kuin Suomessa, joten teollisuuden kustannuskilpailukyky hieman kohenee. Vuonna 2011 teollisuuden kustannuskilpailukyvyn nousun arvioidaan jatkuvan.

ETLAn ennustevirheet vuosina 1973-2000

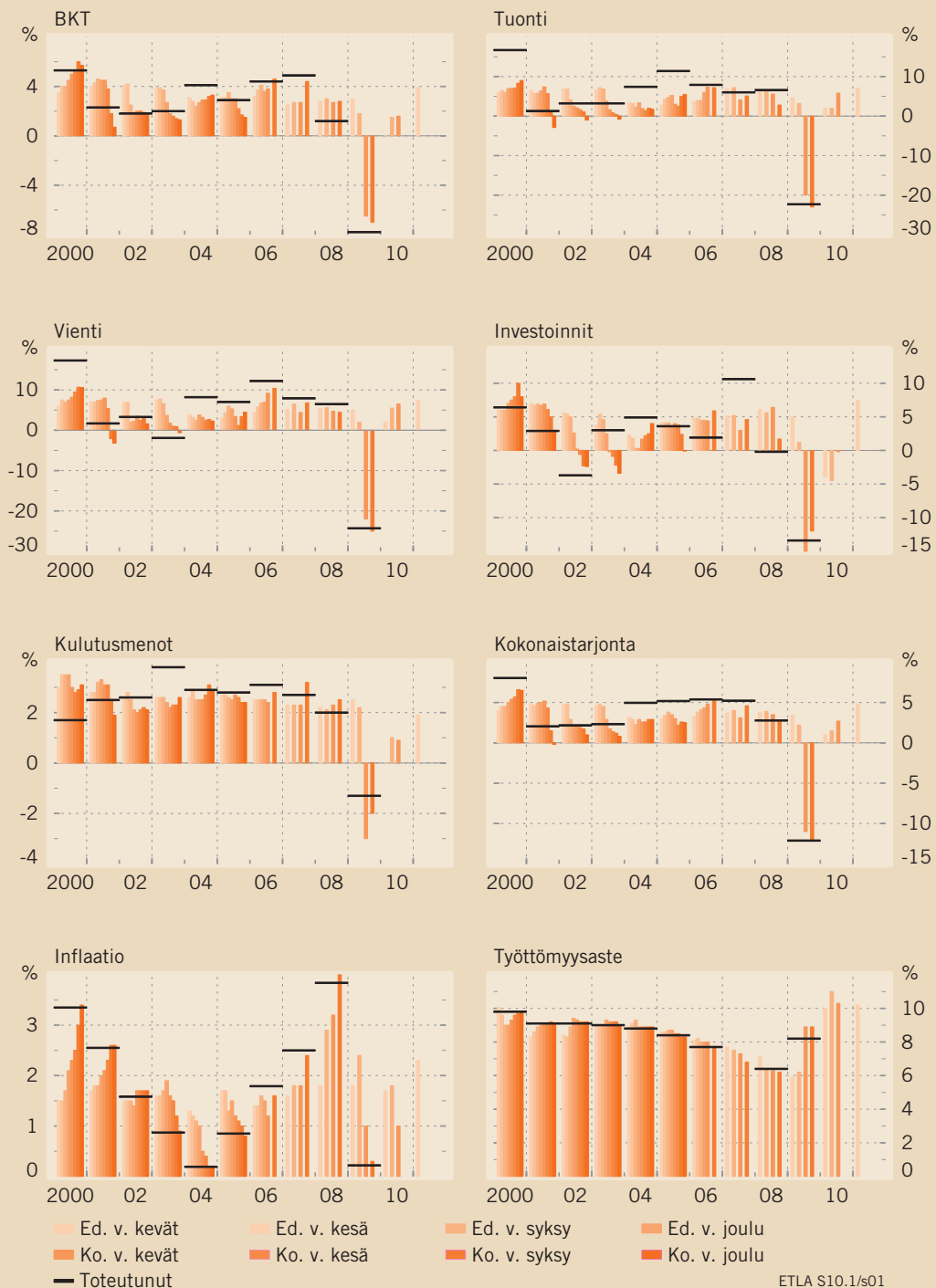
ETLAn suhdannekatsausten ennusteilla pyritään arvioimaan kullakin hetkellä todennäköisin kehityskuva taloudellisille muuttujille. Teksteissä ja vaihtoehtoisissa skenaarioissa hahmotellaan lisäksi erityyppisiä riskejä. Yhdellä luvulla esityksissä piste-ennusteissa osutaan vain harvoin oikeaan. Ennustevirheet johtuvat esimerkiksi kansainvälisen talouskehityksen ja talouspolitiikan arvioiden sekä historiatietojen virheistä, käytetyn mallin (ajattelutapojen) virheistä (mikä riippuu mistäkin ja miten) sekä ”aidoista”, satunnaisista virhetermeistä. Mitä kauempana ennustettavasta vuodesta ollaan, sitä suurempia ovat virheet. Kuitenkin vielä kuluva vuosi koskevissa ennusteissa tehdään melkoisia virheitä muun muassa tilastotietojen puutteista johtuen. Oheinen taulukko kuvaa ETLAn keskimääräisiä ennustevirheitä.

Itseisarvojen mediaani kuvaa parhaiten eri ajankohtina tehtyjen ennusteiden keskimääräistä virhettä. Mediaani taas kuvaa virheiden mahdollista harhaisuutta. Jos mediaani on lähellä nollaa, ennusteet eivät ole systemaattisesti harhaisia. Taloudellisiin ennusteisiin liittyvästä epävarmuudesta ks. esim. P. Vartia (1994) Talouden ennustamisen vaikeus. ETLA B 100.

Eräiden keskeisten muuttujien ennustevirheet 1973-2000

	Itseisarvojen mediaani				Mediaani			
	Edellisen vuoden		Saman vuoden		Edellisen vuoden		Saman vuoden	
	keväät	syksy	keväät	syksy	keväät	syksy	keväät	syksy
Kokonaistuotanto	1.9	1.6	1.0	0.5	0.4	-0.4	-0.5	-0.4
Tuonti	5.7	4.0	3.5	2.2	0.3	-0.4	-0.5	-0.3
Kokonaistarjonta	2.9	2.2	1.6	1.1	0.3	0.2	-0.3	-0.5
Vienti	3.5	2.8	2.5	1.4	-1.1	-1.9	-0.5	-0.7
Investoinnit	4.4	4.0	3.2	2.8	1.5	1.3	2.1	-0.8
- yksityiset	5.0	4.2	4.5	3.0	1.9	1.0	2.1	-0.5
- julkiset	4.2	4.2	3.9	3.8	1.9	1.4	-0.1	-0.5
Kulutus	1.5	1.1	1.0	0.8	-0.7	-0.7	-0.8	-0.5
- yksityinen	1.7	1.2	1.2	0.8	-0.4	-0.5	-0.5	-0.5
- julkinen	1.0	1.1	0.7	0.8	-0.5	-0.4	-0.3	-0.2
Varastojen muutos	0.5	0.4	0.4	0.3	-0.2	-0.1	-0.1	0.0
Kokonaiskysyntä	2.9	2.2	1.6	1.1	0.3	0.2	-0.3	-0.5
OECD, BKT	0.6	0.8	0.6	0.4	0.1	-0.2	-0.3	-0.3
OECD vientipainoin, BKT	0.7	0.6	0.5	0.6	0.1	-0.3	-0.3	-0.6
OECD, kuluttajahinnat	2.1	2.4	2.2	2.0	-2.1	-2.4	-2.2	-2.0
Työttömyysaste	1.1	0.8	0.6	0.2	0.5	0.3	0.4	0.1
Kuluttajahinnat	1.5	1.1	0.6	0.2	0.1	0.3	-0.2	-0.1
Vaihtotase/BKT	1.3	1.3	1.4	0.6	0.2	0.2	0.2	0.1

Ennusteiden tarkentuminen

Vuodesta 2006 alkaen ennusteita on julkaistu kahdesti vuodessa, keväällä ja syksyllä.

Suomalaisen innovaatiojärjestelmän mosaiikki

Vesa Harmaakorpi, Raine Hermans ja Tuomo Uotila

204 s. 34 euroa
(Tuotekoodi B 241) ISBN 978-951-628-494-4

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

Artikkeli

Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus 74

Markku Kotilainen, Heli Koski, Reijo Mankinen & Olavi Rantala

Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus

**MARKKU
KOTILAINEN**

Tutkimus-
johtaja
ETLA

**HELI
KOSKI**

Tutkimus-
päälikkö
ETLA

**REIJO
MANKINEN**

Tutkija
ETLA

**OLAVI
RANTALA**

Tutkimus-
neuvonantaja
ETLA

ETLA toteutti syksyllä 2009 työ- ja elinkeinoministeriön rahoituksella tutkimuksen ”Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus”.¹ Artikkelin pohjautuu tähän tutkimukseen. Tutkimuksessa tarkastellaan Suomen elintarvikeketjun hinnanmuodostusta ja kilpailua vertaillen niitä muiden maiden ketjuihin. Keskeisiä vertailukohteita ovat Länsi-Euroopan ns. vanhat EU-maat (EU15), uudet EU-maat (EU12) ja Yhdysvallat. Kansainvälisen vertailun jälkeen elintarvikeketjun hinnanmuodostusta, keskittyneisyyttä, kilpailua, sopimuskäytäntöjä ja pienten tuottajien asemaa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin Suomen osalta.

ELINTARVIKEKETJUN PÄÄPIIRTEET JA Aiempi tutkimus

Elintarvikkeiden osuus kotitalouksien kulutusmenoista on EU-maissa keskimäärin noin 16 prosenttia (harmonisoidun kuluttajahintaindeksin painoilla mitattuna). Suomessa se on runsaat 15 prosenttia, mikä on EU:n kahdeksanneksi matalin kulutusosuus ja matalampi kuin euromaiden keskimääräinen osuus. Suurimmat osuudet ovat

Itä-Euroopan uusissa jäsenmaissa. Elintarvikkeiden kulutusosuus on pienin Isossa-Britanniassa, jossa elintarvikkeilta ei peritä lainkaan arvonlisäveroa.

Vähittäiskaupan sääntely on ollut Suomessa kansainvälisesti vertaillen suurinta toimintarajoitusten osalta. Tässä keskeinen tekijä ovat olleet kaupan aukioloaikoja koskevat rajoitukset. Tältä osin tilanne on muuttunut uuden liikeikalain myötä. Markkinoille tulon esteet ovat olleet keskitasoa ja hintoja koskeva sääntely keskitasoa vähäisempää.

Aiemmin Suomessa tehdyissä tutkimuksista on havaittu muun muassa, että elintarviketeollisuuden ja kaupan osuudet lopputuotteen hinnasta ovat kasvaneet maatalouden osuuden kustannuksella. Tälle on olemassa useita syitä, muun muassa elintarvikkeiden jalostusasteen nousu sekä ketjun eri vaiheissa syntyvien kustannusten erilainen kehitys. Ketjun eri toimialojen osuutta hinnanmuodostuksessa kustannuserien huomiointiin ottamisen jälkeen ei ole onnistuttu kattavas-

¹ Kotilainen, M., Koski, H., Mankinen, R. ja Rantala, O. ”Elintarvikkeiden hinnanmuodostus ja markkinoiden toimivuus”. ETLAn Keskusteluaiheita, No. 1209.

ti tekemään. Tätä vaikeuttaa se, että ketjun eri vaiheiden hinnoista ei ole riittäviä tilastoja. Tutkimuksemme pyrkii omalta osaltaan täyttämään tätä aukkoa.

KILPAILUN JA KILPAILUKYVYN VAIKUTUS ELINTARVIKEKETJUN HINNANMUODOSTUKSEEN

Suomen elintarvikemarkkinoiden tarkastelu aloitetaan tutkimalla elintarvikeketjun hinnanmuodostusta laajalla kansainvälisellä tilastovertailulla. Suomen elintarvikeketjun hinnanmuodostuksen ja elintarvikemarkkinoiden toimivuuden mahdollisia ongelmakohtia voidaan selvittää vain vertaamalla Suomen elintarvikeketjun hinnanmuodostusta muiden maiden elintarvikeketjujen hinnanmuodostukseen. Kansainvälistä vertailua tehdään tutkimalla Suomen, EU-alueen ja Yhdysvaltojen elintarvikeketjujen hinnanmuodostusta. Viimeinen vuosi, jolta riittävän laaja aineisto on olemassa, on vuosi 2005. Tämä vuosi on kuitenkin hyvä valinta myös siltä kannalta, että silloin elintarvikemarkkinat olivat suhteellisen tasapainoiset.

EU:n tilastoviraston Eurostatin ja OECD:n toteuttaman ostovoimapariteettivertailun pohjalta laskeen elintarvikkeet olivat vuonna 2005 Suomessa 21 prosenttia kalliimpia kuin EU-maissa keskimäärin ja 16 prosenttia kalliimpia kuin OECD-maissa keskimäärin. Elintarvikkeiden kuluttajahinnoissa on hyvin suuria eroja eri maiden välillä. Vuonna 2005 elintarvikkeet olivat Suomessa 35 prosenttia kalliimpia kuin Yhdysvalloissa, mutta lähes 40 prosenttia halvempia kuin Japanissa.

Elintarvikkeiden kuluttajahintoihin vaikuttavat elintarvikkeiden arvonlisäverotus sekä elintarvikeketjun toimialojen tuottajahinnat. Elintarvikeketjun tuottajahintoihin vaikuttavat puolestaan kilpailu ja tuotannon yksikkökustannukset elintarvikeketjun toimialoilla. Tutkimuksen keskeisiä tavoitteita on selvittää, missä määrin elintarvikkeiden kuluttajahinnan korkeus Suomessa johtuu elintarvikkeiden arvonlisäverotuksen kireydestä ja missä määrin se johtuu elintarvikeketjun kilpailun tai kustannuskilpailukyvyyn puutteista suhteessa vertailumaihin.

Suomessa elintarvikkeiden arvonlisäverotus on ollut EU-maiden kireimpiä ja se on EU-alueen keskitasoa kireämpi lokakuussa 2009 toteutetun arvonlisäverokannan alentamisen jälkeenkin. Arvonlisäverotuksen kireys on siis keskeinen syy Suomen kansainvälisesti vertaillen korkeaan elintarvikkeiden kuluttajahintatasoon. Arvonlisäveron vaikutuksista puhdistettuna elintarvikkeiden kulutuksen hintataso oli Suomessa vuonna 2005 vain pari prosenttia korkeampi kuin ns. vanhoissa EU-maissa. Uusiin EU-maihin verrattuna vastaavalla tavalla laskettu hintataso oli 42 prosenttia ja Yhdysvaltoihin verrattuna 17 prosenttia korkeampi.

Suomen elintarvikekulutuksen kansainvälisesti vertaillen korkean hintatason syyksi on arveltu vähäistä kilpailua elintarvikeketjussa. Tutkimuksessa käsitellään kysymystä Suomen ja muiden maiden elintarvikekulutuksen hintaerojen syistä tarkastelemalla elintarvikeketjun toimialojen kilpailun ja kilpailukyvyyn osuutta Suomen, EU-alueen ja Yhdysvaltojen elintarvikekulutuksen hintaerojen selittäjinä. Arvonlisäverokantojen erojen vaikutusta elintarvikkeiden hintaeroihin pidetään siinä määrin selvänä, että huomion kohteena ovat elintarvikeketjun kilpailullisuuden ja kilpailukyvyyn sekä elintarvikeketjun rakenne-erojen vaikutukset verovaikutuksista puhdistetun elintarvikkeiden kuluttajahintatason eroon Suomen ja vertailumaiden välillä.

Elintarvikeketjun tuottajahintoja määrittävä kilpailullisuus on Suomen maataloudessa, elintarviketeollisuudessa ja kaupassa vertailumaiden tasolla. Suomen elintarvikekulutuksen hintatason korkeutta ei siten selitä Suomen elintarvikeketjun kilpailun puute suhteessa vertailumaihin. Kilpailun puutteen sijasta Suomen elintarvikekulutuksen hintatason korkeutta suhteessa vertailumaihin selittää pikemminkin kilpailukyvyyn puute, eli Suomen elintarvikeketjun korkea kustannustaso uusien EU-maiden ja Yhdysvaltojen kustannustasoon verrattuna. Länsi-Euroopan vanhoihin EU-maihin verrattuna kilpailukykyongelmaa on vain suoraan maataloudesta kulutukseen menevissä tuotteissa. Näitä ovat mm. tomaatit, kurkut, sa-

laatit, perunat jne. Vilja, liha, maito jne eivät pääsääntöisesti päädy suoraan kulutukseen, vaan ne ovat elintarviketeollisuuden panoksia ja kulutetaan jalostettuina.

Keskeinen syy Suomen maatalouden kilpailukykyongelmaan on vertailumaita heikompi tuottavuus, jonka taustalla on muun muassa se, että meillä maataloutta joudutaan harjoittamaan huonommissa luonnonoloissa kuin vertailumaissa. Sen sijaan elintarviketeollisuuden tuottavuus on Suomessa parempi kuin EU15-alueella keskimäärin ja melko lähellä Yhdysvaltojen tasoa. Suomessa elintarviketeollisuuden tuottavuus on kasvanut vahvemmin kuin vertailumaissa ja selittää sitä, että elintarviketeollisuuden kansainvälinen kustannuskilpailukyky on Suomessa parantunut huomattavasti 1990-luvulta lähtien. Suomen kaupan tuottavuus on kansainvälisesti vertaillen hyvällä tasolla ja keskeinen selittäjä sille, että Suomen kauppa on palveluiden hinnoilla ja tuotannon yksikkökustannuksilla tarkastellen melko kilpailukykyinen suhteessa läntisiin teollisuusmaihiin.

Suomen elintarvikekulutuksen hintatason korkeus suhteessa vertailumaihin voisi selittyä osaltaan Suomen elintarvikeketjun rakenne-erolla suhteessa vertailualueisiin. Kaupalla on Suomen elintarvikeketjussa suurempi osuus kuin vertailumaissa. Toisaalta elintarviketeollisuuden osuus on meillä kansainvälistä tasoa pienempi. Myös tuonnin osuus elintarvikeketjussa on Suomessa vähäisempi kuin EU-alueella keskimäärin. Yhdysvaltojen elintarvikeketjussa tuonnilla on hyvin vähäinen osuus ja elintarviketeollisuudella suuri osuus.

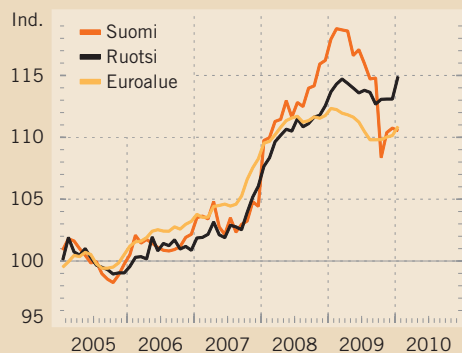
Tutkimuksessa todetaan, että elintarvikeketjun rakenne-erojen vaikutukset elintarvikekulutuksen hintaeroon Suomen ja vertailualueiden välillä nettoutuvat käytännössä lähes olemattomiksi. Johtopäätöksenä on, että Suomen elintarvikekulutuksen korkeaa hintatasoa suhteessa vertailumaihin selittää pääosin Suomen elintarvikeketjun korkea kustannustaso ja arvonlisäverotuksen kireys. Vanhoihin EU-maihin hintaeroa syntyy lähinnä vain elintarvikkeiden arvonlisäverotuksesta.

Kaupan kansainvälisesti vertaillen suurta osuutta Suomen elintarvikeketjussa saattaa osin selittää se, että kaupan kuljetustoimialalta ostamien palvelujen kustannusosuus on Suomessa suuri suhteessa vertailumaihin. Pitkistä kuljetusmatkoista ja osin kuljetustoimialan suurista yksikkökustannuksista johtuvat suuret kuljetuskustannukset voivat siis selittää kaupan keskimääräistä suurempaa osuutta Suomen elintarvikeketjussa. Joitakin toimintoja toteutetaan Suomessa myös laajalti kaupan omassa piirissä. Suomen kaupan toimialalla kiinteistöpalveluja sekä tietojenkäsittely-, siivous- ym. palveluja on ulkoistettu huomattavasti vähemmän kuin vertailumaissa.

HINTOJEN LYHYEN AIKAVÄLIN SOPEUTUMINEN ELINTARVIKEKETJUSSA

Elintarvikkeiden raaka-aineiden hinnat nousivat voimakkaasti vuoden 2007 jälki- ja vuoden 2008 alkupuoliskolla, mikä johti myös kuluttajahintojen nousuun. Monissa maissa on arvioitu, että kuluttajahinnat eivät sen sijaan ole laskeneet riittävästi vuoden 2008 jälkipuoliskolla ja vuonna 2009 tahtuneen tuottajahintojen laskun myötä. Suomessa elintarvikkeiden kuluttajahinnat laskivat tuntuvasti vasta niiden arvonlisäveron alentuessa 17 prosentista 12 prosenttiin lokakuussa 2009.

**Elintarvikkeiden kuluttajahinta
Suomessa, Ruotsissa ja euroalueella,
2005=100**

Lähde: Eurostat.

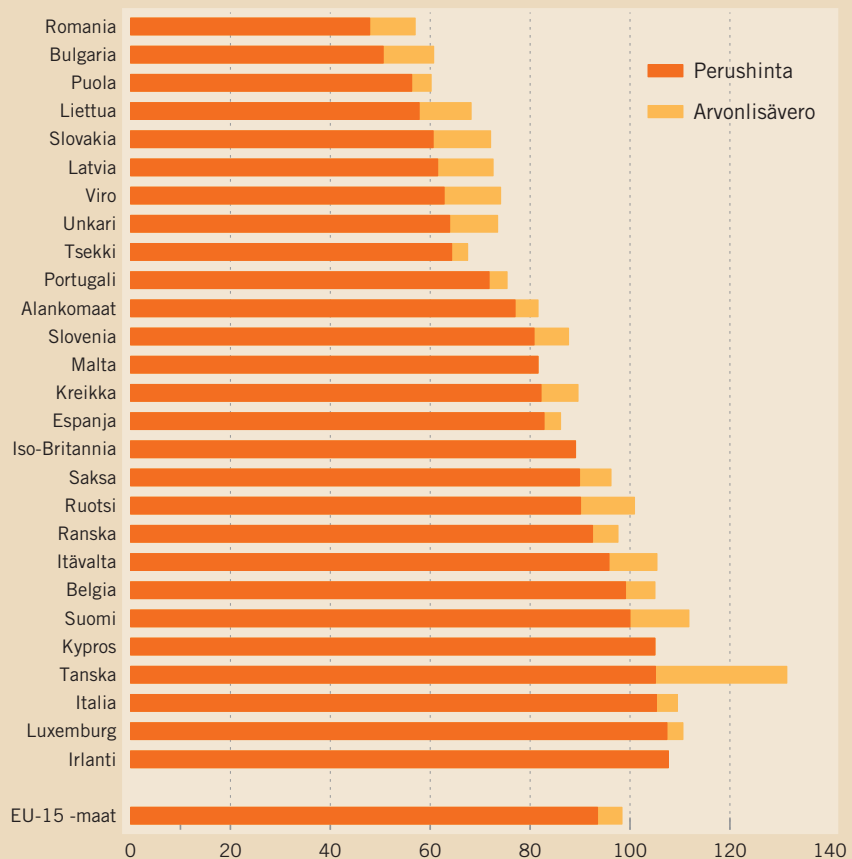
ETLA S10.1/f312

Vuosina 2008-2009 tapahtuneen hintakehityksen myötä elintarvikkeiden keskimääräinen hintataso vertailumaihin nähden on noussut. Joulukuussa 2009 se oli noin 15 prosenttia korkeampi kuin EU15-maissa keskimäärin. Yli puolet tästä erosta selittyy korkeammasta elintarvikkeiden arvonlisäverosta. Lopusta, noin 7 prosenttiyksiköstä osa aiheutuu maatalouden kilpailukykyongelmasta, joka havaittiin vuoden 2005 aineistolla tehdyssä analyysissä. Jäljelle jäävä osa on peräisin tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet erilaiseen

sopeutumiseen kansainvälisen ylituotantokriisin aikana.

Vuosien 2000-2009 kuukausiaineistoon pohjautuvien ekonometristen tulosten mukaan kaupan toteuttama elintarvikkeiden hinnoittelu reagoi Suomessa useisiin muihin EU-maihin verrattuna keskimäärin varsin nopeasti kotimaisten tuottajahintojen ja elintarvikkeiden tuontihintojen muutoksiin. Vuosina 2008-2009 sopeutuminen kuitenkin näyttää hidastuneen. Vielä on liian aikaista

Elintarvikkeiden kuluttajahintataso EU-maissa vuoden 2009 joulukuussa, Suomen perushinta=100

sanoa, onko kyse poikkeuksellisesta vai pysyvämmästä ilmiöstä. Lyhyiden aikasarjojen vuoksi asiasta ei voida tehdä ekonometrista tutkimusta.

Viimeaikaista hintakehitystä selvitettiin tarkemmin hyödykeryhmittäin. Tällöin havaittiin, että Suomessa suuressa osassa elintarvikkeita hintakehitys on ollut hyvin samankaltaista kuin muissa vanhoissa EU-maissa. Suomessa tosin hintamuutokset ovat tapahtuneet muutaman kuukauden viipeellä muihin vanhoihin EU-maihin verrattuna.

Poikkeavaa kehitys on ollut viidessä hyödykeryhmässä: 1) maitotuotteet, 2) rasvat, 3) liha ja lihatuotteet, 4) kala- ja kalatuotteet sekä 5) ruokavalmisteet. Suurin ero on maitotuotteissa ja rasvoissa. Maitotuotteiden kontribuutio vajaan 5 prosentin suuruiseen elintarvikkeiden kuluttajahintojen tason nousuun euromaihin verrattuna tammikuusta 2007 syyskuuhun 2009 oli 2.3 prosenttiyksikköä. Lihan ja lihatuotteiden kontribuutio oli vastaavasti 1.5 prosenttiyksikköä. Kala-, rasva- ja viljatuotteissa kontribuutio oli 0.3-0.5 prosenttiyksikköä.

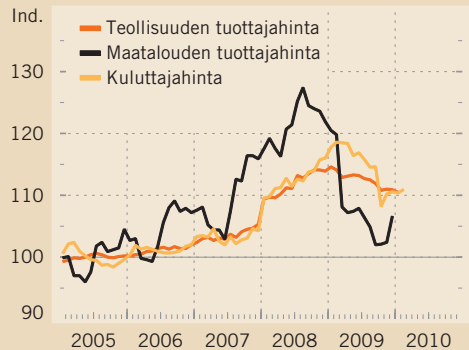
Hitaalle hintojen laskulle voi olla useita syitä. Se voi johtua esimerkiksi hintareaktioiden erilaisista viipeistä, erilaisesta kustannuskehityksestä, kotimaan ja vientimarkkinoiden markkina-tilanteeseen vaikuttavista tekijöistä, kuluttajien epätäydellisestä informaatiosta, markkinaepätäydellisyyksistä tai näiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Lisäksi on mahdollista, että kuluttajahintaindeksi kiinteän painorakenteensa vuoksi yliarvioi sellaisten tuotteiden hintakehitystä, joissa tapahtuu nopeita rakennemuutoksia. Viime aikoina tapahtunut maitotuotteiden tuonnin nopea

kasvu on yksi tällainen muutos. Tilastojen puutteiden vuoksi tähän kysymykseen ei saada lopullista vastausta.² Joitakin päättelyjä ja hypoteeseja voidaan sen sijaan esittää.

Suomessa maidon tuottajahinta on palautunut ennen vuoden 2007 hintakriisiä vallinneelle tasolle, joten tuottajahinta ei suoraan selitä kuluttajahintojen hidasta laskua. Kuluttajahintojen muutoksissa havaittavan eron syitä on sen vuoksi etsittävä vaikutusviipeistä sekä erilaisista kotimaisen elintarviketeollisuuden ja kaupan hinnoitteluun vaikuttavista tekijöistä.³ Tuontituotteiden hinnat ovat laskeneet voimakkaasti.

Suomalainen maidontuotanto on kiinteästi sidoksissa kansainväliseen kehitykseen tuotannon määrien ja hintojen sekä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan kautta. Suomalaisesta maidosta noin

Elintarvikkeiden tuottajahinnat ja kuluttajahinta Suomessa, 2005=100

Lähde: Tilastokeskus.

ETLA S10.1/f313

² Tilastopohja on vuoden 2008 lopun jälkeen jopa heikentynyt, kun meijerituotteiden tuottajahinnan julkaiseminen Eurostatin tilastoissa on lopetettu ns. salassapitopykälän vuoksi. Tietojen julkisuus edellyttää sitä, että ne on kerätty vähintään kolmelta yrityk-seltä, jotta tilastoista ei ole tunnistettavissa, ketä tilastot koskevat. Samanlainen tilanne vallitsee muun muassa matkapuhelinten tuotannossa. (Ks. tilastolaki, pykälä 11.)

³ Suomessa maidon tuottajille maksettava hinta on tasoltaan kansainvälisesti vertaillen korkea, mutta aiemmin tätä korkeutta on kompensoitu meijeriteollisuuden hyvällä tuottavuudella.

30 prosenttia viedään ulkomaille eri tuotteiden muodossa. Merkittävä osa tästä on Suomessa vähän kulutettujen rasvapitoisten tuotteiden ylimäävientiä.

Maitotuotteiden vientihinnat ovat lamasta johtuvan kysynnän heikkenemisen, ruplan ja Ruotsin kruunun devalvoitumisten sekä maidon kansainvälisen ylituotannon vuoksi romahtaneet. Maidon tuottajahinta on samalla laskenut jyrkästi useissa maissa ja selvästi enemmän kuin Suomessa. Maidon tarjonta ei jouda lyhyellä aikavälillä, joten vastaanotetun maidon määriä ei voida käyttää joustoelementtinä. Tässä tilanteessa on mahdollista, että meijeriteollisuus on maidon tuottajille maksettavan hinnan laskun ohella pyrkinyt hidastamaan kannattavuutensa heikkenemistä jarruttamalla kotimaan myyntihintojen laskua. Siinä on auttanut kotimaisten maitotuotteiden vahva markkina-asema, vaikka joissakin tuotteissa tuontin osuus kulutuksesta onkin merkittävä. Kaupan ostohinnat teollisuudelta määräytyvät näiden ketjun toimijoiden välisissä neuvotteluissa.

Toinen selitys maitotuotteiden kuluttajahintojen hitaalle laskulle voisi olla, että kauppa olisi jarruttanut hintojen laskua oman kannattavuutensa tukemiseksi. Tähän viittaa se, että maitotuotteiden kuluttajahinnat ovat vuoden 2009 jälkipuoliskolla laskeneet tukkuhintoja hitaammin. On kuitenkin mahdollista, että kuluttajahintaindeksi ei ole kiinteän painorakenteensa vuoksi reagoanut riittävästi tuontitavaroiden halpenemiseen, mikä on sen sijaan näkynyt tukkuhintaindeksissä voimakkaammin.

Voin hinta on laskenut kansainvälisen ylituotannon ja taantuman vuoksi. Rasvatuotteiden hidas hintojen lasku johtuu margariinin ja muiden rasvojen hintajäykyydestä. Lihan ja lihatuotteiden hintojen lasku on ollut hidasta naudanlihan ja eräiden jalostettujen lihatuotteiden osalta. Naudanlihasta on kotimaisen tuotannon vähäisyyden vuoksi ajoittain puutetta, mikä voi olla yksi syy tuottajahintojen hitaalle laskulle. Kalassa ja kala-tuotteissa hintojen hitaan laskun yksi syy voi olla kalan heikko saatavuus.

Kaikkien pitkään säilyvien elintarvikevalmisteiden hintakehitykseen on voinut vaikuttaa ketjun alkupään (maatalous) ja loppupään (kauppa) ajallinen ero. Kaupassa vielä vuonna 2009 myydyistä tuotteista osa on tehty kalliista raaka-aineista. Maiden välillä ei kuitenkaan pitäisi olla merkittäviä eroja tässä viiverakenteessa. Korkean jalostusasteen tuotteissa palkkakustannusten osuus on merkittävä, joten lopputuotteen hinnan laskua aivan kriisiä edeltäneelle tasolle ei voida odottaa. Edellä mainituissa hyödykeryhmissä palkkakustannukset eivät kuitenkaan yksin riitä selittämään hidasta sopeutumista.

ELINTARVIKEKETJUN KESKITTYNEISYYS JA KANNATTAVUUS, SOPIMUSKÄYTÄNNÖT JA PIENTEN TUOTTAJIEN MARKKINOILLEPÄÄSY

Maataloudessa on niin paljon toimijoita, että elintarvikeketjun tätä osaa voidaan pitää hinnanottajana. Elintarviketeollisuus maksaa tuottajille kulloinkin sen hinnan, jonka se markkinatilanteen pohjalta katsoo oikeaksi. Tuottajan neuvotteluvoima on hyvin vähäinen. Tuottajien edustajat voivat vaikuttaa jonkin verran osuustoiminnallisten yritysten hallintoelimissä, mutta heidänkin on otettava huomioon kotimaasta ja ulkomailta tulevat markkinapaineet sekä yrityksen pitkän aikavälin strategia.

Elintarviketeollisuuden ja kaupan kilpailutilannetta koskeva tarkastelu osoittaa, että tyypillisiä markkinamuotoja elintarviketeollisuudessa ja kaupassa ovat tiukka oligopoli (eli toimialan neljällä johtavalla yrityksellä on 60-100 prosentin markkinaosuus) ja määräävä markkina-asema (eli yhdellä yrityksellä on 50-100 prosentin markkinaosuus). Suuressa osassa elintarviketeollisuuden ja kaupan toimialoista yrityksillä on täten ainakin periaatteessa mahdollisuus toimia kollusiivisesti (sovitusti tai hiljaisesti laittomassa yhteistoiminnassa) hintakilpailun välttämiseksi. Aineisto osoittaa myös, että useiden elintarviketeollisuuden sekä elintarvikkeiden, juomien ja tupakan kaupan toimialojen markkinat ovat muuttuneet aiempaa keskittyneemmiksi vuosien 2001-2007 aikana.

Kilpailun kehitystä on tarkasteltu tarkemmin niillä toimialoilla, joiden tuottamien tai välittämien tuotteiden hintojen nousu on ollut viime vuosina poikkeuksellisen nopeaa muihin EU-maihin verrattuna (maito-, liha-, kala- ja rasvatuotteet). Maitotaloustuotteiden valmistus sekä kasvi- ja eläinöljyjen ja -rasvojen valmistus ovat erittäin keskittyneitä toimialoja, ja aineistoanalyysi antaa viitteitä kilpailun heikkenemisestä kyseisillä toimialoilla. Näiden tuotteiden tukkukaupan osalta on myös viitteitä kilpailun vähenemisestä.

Kalatuotteiden jalostuksessa ja säilönnässä kilpailu vaikuttaa kiristyneen. Lihanjalostuksessa on havaittavissa kilpailun heikkenemistä. Lihatuukkukaupassa hinta-kustannusmarginaali on kasvanut merkittävästi tarkasteluajanjaksona, mutta Herfindahl-Hirschman -indeksin trendi viittaa markkinoiden keskittymisen vähentyneen. Tarkempi tarkastelu paljastaa lihatuukkukaupan kannattavuuden kohentuneen erityisesti rakennemuutoksen johdosta. Samansuuntaista kehitystä on tapahtunut kalatuukkukaupassa. Sekä kalan että lihan vähittäiskaupassa kilpailu näyttää kiristyneen.

Aineistoanalyysi viittaa vahvasti siihen, että kilpailu on kiristynyt erityisesti erikoismyymälöissä harjoitettavassa vähittäiskaupassa. Useat erikoistuneet vähittäiskaupan toimialat ovat myös kannattamattomampia kuin EU15-maissa keskimäärin. Myös erikoistumattoman vähittäiskaupan osalta on havaittavissa kilpailun kiristymistä, mutta vuosina 2001-2007 on erikoistumaton vähittäiskauppa Suomessa ollut edelleen EU15-maiden keskitasoa kannattavampaa.

Tutkimuksessa on osoitettu, että koko elintarvikeketjun tasolla kilpailun puute ei ole ollut muihin EU-maihin verrattuna merkittävä ongelma. Eräillä alatoimialoilla korkea keskittyminen kuitenkin synnyttää tämänsuuntaisia riskejä. Riskien toteutumisen estämiseksi tulisi seurata tarkasti keskittymisen kehitystä. Tarkastelussamme ei ole menty aluetasolle aineisto-ongelmien vuoksi. Jatkossa olisi kuitenkin hyvä tutkia kilpailua myös aluetasolla. Pienillä paikkakunnilla kilpailu voi erityisesti kaupan alalla olla hyvin vähäistä.

Lisäksi tulisi seurata erilaisia elintarvikeketjun sopimuskäytäntöjä. EU:n komissio on selvittänyt alalla yleisiä käytäntöjä ja havainnut, että vallitsevat sopimuskäytännöt eivät yleisesti ole ongelma koko EU:n tasolla. Tapauksittain ongelmia voi kuitenkin ilmetä. Sama pätee Suomeen. Myös meillä on syytä seurata sopimuskäytäntöjä. Ne muuttuvat ajan myötä ja ongelmia voi syntyä. Myös kaikki elintarvikeketjun läpinäkyvyyttä, kuluttajien hintatietoisuutta ja valinnan mahdollisuuksia edistävät toimet ovat tärkeitä elintarvikeketjun kilpailullisuuden kannalta.

Koska suomalainen elintarviketeollisuus ja kauppa ovat keskittyneitä, on tärkeää, että suurille yrityksille on olemassa vaihtoehtoja. Näitä syntyy ulkomaisen ja kotimaisen kilpailun kautta. On huolehdittava siitä, että ulkomaisten toimijoiden markkinoille tuloa ei rajoiteta, kunhan ne täyttävät viranomaisten asettamat hygieni- ja muut vaatimukset. Lisäksi on tärkeää, että eri toimialoilla on runsaasti pieniä tuottajia. Ne ovat potentiaalisia kilpailijoita suurille yrityksille sekä monipuolistavat tuotetarjontaa ja kuluttajien valinnanmahdollisuuksia.

Pienten tuottajien perusongelma on niiden pienuudesta johtuva mittakaavaedun puute tuotannossa, jakelussa ja markkinoinnissa. Tätä ei voida kokonaan poistaa millään keinolla. Sitä voidaan kuitenkin lieventää muun muassa elintarvikeketjun toimijoiden yhteistoiminnan avulla, kunhan se ei johda laittomiin sopimuksiin.

Valtiovalta voi edistää pienten tuottajien toimintaa. Mahdolliset tukitoimet tulisi kuitenkin valita niin, että ne puuttuvat markkinoiden toimintaan mahdollisimman vähän. Yksi tällainen keino on tuotekehitykseen ja verkottumiseen suunnattu tuki, josta voidaan alkuvaiheen jälkeen irtautua. Myös eräitä suoran tulotuen muotoja voidaan joissakin tapauksissa käyttää, jos ne pyrkivät korjaamaan markkinapuutteita. Yksi elintarvikeketjun yritysten käytössä oleva tukimuoto on EU:n Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma, josta tuetaan maatalouden sivuelinkeinoja ja muita maaseudun pieniä yrityksiä. Tukea voidaan an-

taa toimintaedellytysten selvittämiseen, yrityksen kehittämiseen, investointeihin ja ensimmäisten työntekijöiden palkkaamiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö tukee kyläkauppojen investointeja. Tällä on merkitystä erityisesti syrjäisillä seuduilla asuvien vanhusten ja vammaisten palvelujen saatavuudelle. Omalta osaltaan pienten kauppojen säilyminen pitää yllä myös kilpailua. Eri alojen aloittavilla yrittäjillä on lisäksi mahdollisuus saada ns. starttirahaa.

Pienten tuottajien olemassaolo on hyödyllistä kaupalle valikoimien täydentäjänä. Elintarvikeketjun toimijat ovatkin yhteistoimin kartoittaneet keinoja, joilla voidaan helpottaa pienten tuottajien tuotteiden pääsyä kaupan hyllyille. Tällaiset vapaaehtoiset toimet ovat kaikkein suositeltavimpia, koska ne eivät vääristä markkinoiden toimintaa, vaan pikemminkin tehostavat sitä lisäämällä elintarvikeketjun toimijoiden välistä informaatiota. Viime kädessä pienten tuottajien markkinoille pääsyn ja siellä pysymisen ratkaisevat kuluttajat. He ovatkin antaneet entistä enemmän arvoa pienten tuottajien tuottamalle ruualle.

KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET

- Elintarvikkeiden kuluttajahinnat ovat Suomessa kansainvälisesti vertaillen korkeat. Merkittävä syy tälle on elintarvikkeiden arvonlisäveron kireys. Arvonlisäveroton hintataso oli joulukuussa 2009 noin 7 prosenttia korkeampi kuin vanhoissa EU-maissa (EU15) keskimäärin, mutta huomattavasti korkeampi kuin uusissa EU-maissa ja Yhdysvalloissa.
- Vuoden 2005 tilastoaineistolla tehdyn analyysin mukaan hieman EU15-maita korkeampi arvonlisäveroton hintataso johtuu maatalouden kilpailukyyn heikkoudesta niissä tuotteissa, jotka toimitetaan maataloudesta elintarvikeketoollisuuden ohi suoraan kulutukseen (pääasiassa vihannekset). Tämä taas aiheutuu epäedullisista luonnonolosuhteista ja pienestä yksikkökoosta. Elintarvikeketo-

suus ja kauppa ovat sen sijaan kansainvälisesti melko kilpailukykyisiä. Suomessa elintarvikeketoollisuuden tuottavuus on korkeampi kuin EU15-maissa ja lähellä Yhdysvaltojen tasoa. Kaikki Suomen elintarvikeketjun osat ovat ns. hinta-kustannusmarginaalilla mitattuna kansainvälisesti vertaillen kilpailullisia eli niillä ei ole ylivertaista hinnoitteluvoimaa.

- Suomessa kaupalla on suurempi osuus elintarvikeketjussa kuin muissa EU-maissa keskimäärin. Tämä aiheutuu suuremmasta kustannusosuudesta. Suomessa kaupan kustannuksia lisäävät muun muassa pitkät kuljetusmatkat.
- Suomessa elintarvikkeiden kuluttajahinnat ovat keskimäärin reagoineet melko nopeasti tuottajahintojen muutoksiin ja samansuuntaisesti kuin vertailumaissa, vaikkakin muutaman kuukauden viipeellä EU15-maiden keskiarvoon nähden. Vuosina 2008 ja 2009 maitotuotteiden, rasvojen, lihan, kalatuotteiden ja ruokavalmisteiden hinnat laskivat kuitenkin selvästi vähemmän ja hitaammin kuin vertailumaissa. Tämä on johtanut elintarvikkeiden suhteellisen hintatason nousuun noin 5 prosentilla EU15-maihin nähden vuoteen 2005 verrattuna. Tällä voi olla useita syitä tuoteryhmästä riippuen. Maitotuotteiden osalta kyse on ainakin osaltaan erilaisesta sopeutumisesta maidon ylituotantokriisiin eri maissa. Tilasto-ongelmien vuoksi lopullisia syitä ei saada selville. Yllä mainittujen tuoteryhmien tulevaa hintakehitystä on syytä seurata.
- Elintarvikeketoollisuus ja kauppa ovat keskittyneitä toimialoja. Siitä huolimatta hintakilpailu toimii niillä kansainvälisesti vertaillen hyvin. Erityisen keskittyneitä ovat maitotaloustuotteiden ja rasvojen valmistus sekä vähittäiskauppa. Kilpailun säilyttämiseksi on tärkeää, että sekä ulkomaisten että kotimaisten yritysten markkinoille tulon ja niiltä poistumisen esteet ovat mahdollisimman matalat. Elintarvikeketjun sopimuskäytäntöjä ja keskittymistä täytyy jatkuvasti seurata.

- Pienten tuottajien markkinoille pääsy on tärkeää kilpailullisuuden ja kuluttajan valintamahdollisuuksien kannalta. Markkinoille pääsyä voidaan edistää parhaiten ketjun toimijoiden yhteistyöllä ja keskinäisen informaation parantamisella. Julkisen vallan tuen ja sää-

telytoimien tulisi olla sellaisia, että ne vääristävät mahdollisimman vähän kilpailua ja/tai korjaavat jotakin markkinapuutetta. Nykyisellään pienillä tuottajilla on jo riittävästi tukimuotoja.

Aikaisemmin julkaistut artikkelit

Suhdanne ja The Finnish Economy and Society -aikakausjulkaisuissa aikaisemmin julkaistut artikkelit ovat luettavissa ETLAn kotisivuilla osoitteessa www.etla.fi.

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2009/2	Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet	Markku Kotilainen
2009/1	Talous ja politiikka Velka ja elvytys Kolme havaintoa yritysrahoituksesta Speculation and Commodity Prices Ruotsi, Suomi ja EMU	Sixten Korkman Sixten Korkman Ari Hyytinen Emanuele De Meo, Paavo Suni Sixten Korkman
2008/2	Talouden kasvuvauhti vuosina 2009-2028 Yliopistoranking – huuhaata vai arvokasta tietoa? Does Finland Suffer from Brain Drain?	Pasi Sorjonen Pia Nykänen Edvard Johansson
2008/1	Maailmantalous ja makrotalouspolitiikka On aika luopua asuntokauppojen varainsiirtoverosta Miksi leskirouva asuu yksin 120 neliön asunnossa? Sääntelyllä tasa-arvoon? The 2000's and the Renewal of World Steel Market	Sixten Korkman Pasi Sorjonen Niku Määttänen Edvard Johansson, Jenni Kellokumpu, Sami Napari Paavo Suni
2007/2	Mikä on Suomen kilpailukyky? Talouspolitiikan ensisijaiset tavoitteet globaalissa maailmassa	Pasi Sorjonen Marti Nyberg
2007/1	Voiko vahva talouskasvu jatkua? Tasavero on kuluttamisen verottamista Työsuhdeoptiot ja toimitusjohtajien palkkaus	Pasi Sorjonen Marti Nyberg Mikko Mäkinen
2006/2	Finanssipolitiikan liikkumatila ensi hallituskaudella Miten varautua väestön ikääntymiseen? Muotoilustako lisää potkua yritysten kilpailukyvyille ja menestykselle? Commodity Futures as Predictors of Future Spot Prices	Sixten Korkman Jukka Lassila, Niku Määttänen, Tarmo Valkonen Maarit Lindström, Mika Pajarinen, Pekka Ylä-Anttila Paavo Suni

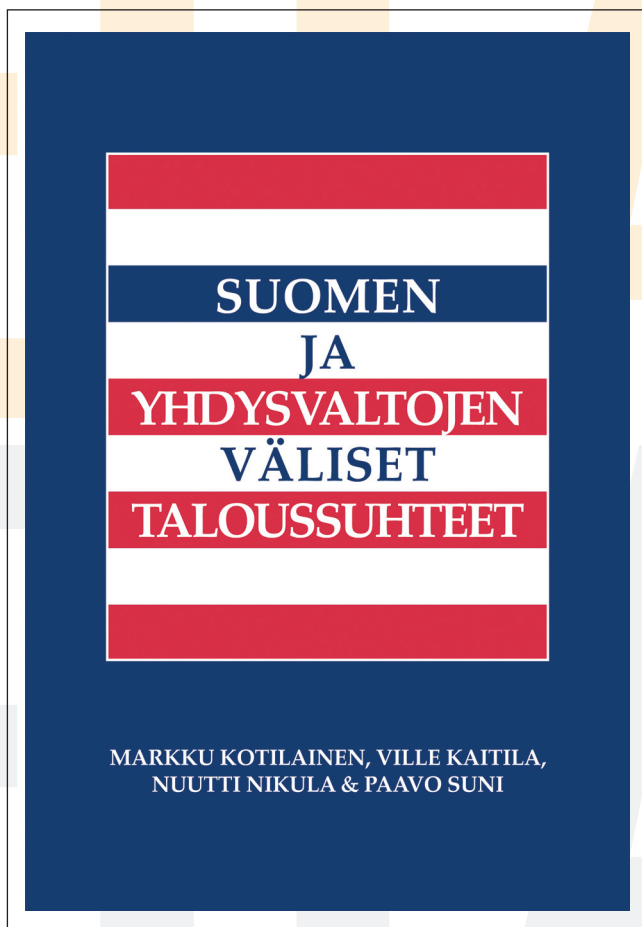
Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2006/1	Onko investointien vähyys Suomessa talouspoliittinen ongelma? Suurin osa ulkomaisista investoinneista ei syrjäytä kotimaisia Global Venture Capital Investing: is Finland Missing Out on the Next Wave of International Economic Integration? EKP:n inflaatiotavoite ja inflaatio yksityiskohtaisen hinta-aineiston valossa	Pasi Sorjonen Olli-Pekka Oksanen Luis Leal Paavo Suni
2005/4	Raakaöljyn hinta on epävakaa, mutta se on kallistunut pysyvästi	Paavo Suni, Anthony de Carvalho
2005/3	Intialla on hyvät mahdollisuudet pitkäaikaiseen vahvaan talouskasvuun Mitä vastaan eläkevakuutuksella vakuutetaan?	Paavo Suni Niku Määttänen
2005/2	Kiinan kysynnän vahva kasvu nostanut raakaöljyn hintaa Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen strategisten allianssien kautta	Paavo Suni Christopher Palmberg, Mika Pajarinen
2005/1	Töissä vai vapaalla? Ajankäytön vaikutus työllistymis- halukkuuteen Suomalaiset eivät ole outoja – uusia tuloksia kansainvälisestä työtyytyväisyystutkimuksesta	Olli-Pekka Ruuskanen Edvard Johansson
2004/4	Mitä kilpailukykyvertailut kertovat? Työmarkkinoiden sopimusjärjestelmää voidaan kehittää Ikääntyvä Suomi: riittääkö työvoimaa?	Pentti Vartia, Timo Nikinmaa Kari Alho Hannu Piekkola
2004/3	EU:n kemikaalilainsäädännön tiukentaminen heikentää teollisuuden kehitystä Kiina-ilmiö	Olavi Rantala Paavo Suni
2004/2	Suomi hyötyy Venäjä-ilmiöstä Bioteollisuuden kasvupotentiaali ja terveydenhuollon kustannuskriisi Yrittäjien määrä ja taloudellinen menestys	Hannu Hernesniemi Raine Hermans, Martti Kulvik Edvard Johansson
2004/1	Suomen ja Venäjän taloussuhteet Luova tuho Suomen tehdasteollisuudessa	Markku Kotilainen Mika Maliranta
2003/4	Mitä tapahtuu, kun Yhdysvaltain talouden tasapainottomuudet korjaantuvat? Yritysten kilpailukyky lähtöisin edelleen kotimaasta – Suoma- laisten yritysten kansainvälinen liiketoiminta Itämeren alueella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Maarit Lindström

Suhdanne

Numero	Otsikko	Kirjoittaja(t)
2003/3	Kuluttajat ovat Yhdysvaltain talouskasvun riski Kilpailu Euroopan sähkömarkkinoilla kovenee	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Pekka Sulamaa
2003/2	ICT ei nosta tuottavuutta yksin, suoraan, automaattisesti tai välittömästi Tuotekehitys, tuotannon laadun paraneminen ja tuottavuuden kasvu Rahoitusjärjestelmän haasteet uudistuvassa taloudessa	Petri Rouvinen, Mika Maliranta Olavi Rantala Ari Hyytinen, Mika Pajarinen
2003/1	Irakin sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Biotekniiikkateollisuus Suomessa Biotekniiikkayritysten globaalit markkinat Yritysskandaalit käynnistivät amerikkalaisen corporate governance -järjestelmän uudistukset	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Raine Hermans Terttu Luukkonen Mikko Mäkinen
2002/4	Sota, raakaöljyn hinta ja maailman talouskehitys Verotus kevenee Palkkaratkaisujen sisältö ja toteutuminen tulopolitiikan aikakaudella	Anthony de Carvalho, Paavo Suni Tarmo Valkonen Reijo Marjanen
2002/3	Avainklustereiden alueellinen työllisyyskehitys 2002-2006 Taloudellinen globalisaatio kehityksimaissa	Olavi Rantala Markku Kotilainen, Ville Kaitila
2002/2	Kohti eurooppalaista veroastetta Vapaa-ajan harrastukset houkuttavat eläkkeelle Ikääntyvän väestön sosiaalimenot	Hannu Kaseva, Pentti Vartia Pasi Huovinen, Hannu Piekkola Jukka Lassila, Tarmo Valkonen
2002/1	Suomi – maailman kilpailukykyisin? Lainsäädäntö vaikuttaa yritysrahoituksen saatavuuteen ja kustannuksiin Nopean kasvun aika ohi Venäjällä?	Petri Rouvinen, Pentti Vartia Ari Hyytinen Seija Lainela

Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet

Markku Kotilainen, Ville Kaitila, Nuutti Nikula ja Paavo Suni

205 s. 35 euroa
(Tuotekoodi B 239) ISBN 978-951-628-484-5

SOITA – FAKSAA – TILAA SÄHKÖPOSTITSE!

 Taloustieto Oy

Puh. (09) 609 909
Fax (09) 601 753
Email: tilaukset@taloustieto.fi
Internet: www.taloustieto.fi

TOIMITUSJOHTAJA

Sixten Korkman

TUTKIMUS**Työmarkkinat ja osaaminen**

Tutkimusjohtaja: Rita Asplund

Tutkimuspäällikkö: Antti Kauhanen

Tutkijat: Edvard Johansson ja Sami Napari

Tutkimussihteeri: Pekka Vanhala

Kilpailu, innovaatio ja tuottavuus

Tutkimusjohtaja: Mika Maliranta

Tutkimuspäälliköt: Terttu Luukkonen ja Heli Koski

Tutkijat: Anni Nevalainen ja Hanna Virtanen

Julkinen talous ja talouspolitiikka

Tutkimusjohtaja: Tarmo Valkonen

Tutkimusneuvonantaja: Jukka Lassila

Tutkimusohjaaja: Niku Määttänen (toimivapaalla)

Suunnittelija: Eija Kauppi

Kasvu, rakenteet ja suhdanteet

Tutkimusjohtaja: Markku Kotilainen

Tutkimusneuvonantaja: Olavi Rantala

Ennustepäällikkö: Pasi Sorjonen

Tutkijat: Birgitta Berg-Andersson, Ville Kaitila (toimivapaalla), Hannu Kaseva, Reijo Mankinen, Nuutti Nikula ja Paavo Suni

Tutkimusneuvonantaja: Kari Alho

Tutkimussihteeri: Sinikka Littu

HALLINTO

Markku Lammi, talous- ja viestintäjohtaja

Timo Nikinmaa, projektijohtaja (viestintä)

Kirsti Jalaistus, talouspäällikkö

Ann-Christine Ekebohm-Korhonen, toimitusjohtajan sihteeri

Hannele Heikkinen, puhelinvaihteenhoitaja

Arja Räihä, myyntisihteeri

Pirjo Saariokari, toimistovirkailija

Kaija Hyvönen-Rajecki, informaattikko

Kimmo Aaltonen, graafinen piirtäjä

Petteri Larjos, atk-päällikkö

Christina Tigerstedt, atk-tukihenkilö

Jarkko Aitti, järjestelmäasiantuntija

ASSOCIATE RESEARCH FELLOWS

Juha Alho, Professor, University of Joensuu, Department of Statistics, Joensuu, Finland

Ari Hyytinen, Docent, Helsinki School of Economics, Helsinki and Professor, University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland

Mikko Ketokivi, Senior Lecturer, Helsinki University of Technology, Helsinki, Finland

Tobias Kretschmer, Professor, LMU, Germany and Lecturer, London School of Economics, United Kingdom

Aija Leiponen, Doctor, Associate Professor, Imperial College London, London, United Kingdom

Sarianna Lundan, Associate Professor, Maastricht University, Netherlands

Olli Martikainen, Professor, University of Oulu, Oulu, Finland

Otto Toivanen, Director, HEGER, Helsinki, Finland

ETLAn projekteissa ovat viime aikoina työskennelleet mm. myös: Matthias Deschryvere, Raine Hermans, Rolf Maury ja Tanja Tanayama

ETLAn tytäryrityksiä ovat **Etlatieto Oy** (projektitutkimus) sekä **Taloustieto Oy** (kustannustoiminta).

Etlatieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 901

Toimitusjohtaja: Pekka Ylä-Anttila

Tutkimusjohtajat: Hannu Hernesniemi ja Petri Rouvinen

Tutkimuspäällikkö: Jyrki Ali-Yrkkö

Projektipäällikkö: Martti Kulvik

Vieraileva tutkija: Olli Martikainen

Projektitutkijat: Tuomo Nikulainen, Mika Pajarinen ja Antti Tahvanainen

Taloustieto Oy

Lönnrotinkatu 4 B, 00120 Helsinki, puh. (09) 609 909

Toimitusjohtaja: Markku Lammi

Kustannusjohtaja: Laila Riekkinen

ETLAn uusi SUHDANNE-vuosikirja ilmestyy kaksi kertaa vuodessa. Se on yritysten ja yhteisöjen talouspoliittisen päätöksenteon, suhdanneseurannan, ennustetoiminnan ja budjetoinnin tärkeä apuväline. SUHDANNE arvioi kansantalouden ja sen keskeisten sektorien kehitystä 1-5 vuotta eteenpäin.

SUHDANNE sisältää suhdannekatsauksen sekä artikkeleita ajankohtaisista aiheista.

Suhdannekatsaus käsittelee kansantalouden kannalta keskeisiä aiheita. Sellaisia ovat mm. kansainvälinen talous, investoinnit, kulutus, julkinen talous, tuotanto, ulkomaankauppa ja maksutase, vienti, tuonti, hinnat ja kustannukset, työllisyys ja rahoitusmarkkinat.

Suhdanne

VUOSIKIRJA 2010:1

Lönnrotinkatu 4 B
FIN-00120 HELSINKI
Puh. (09) 609 900
Fax (09) 601 753
www.etla.fi